

SLOVENČINÁRI

Časopis
Spoločenstva učiteľov
a priateľov slovenčiny

SLOVENČINÁRI

časopis Spoločenstva učiteľov a priateľov slovenčiny

Číslo: tretie

Mesiac: marec

Ročník: druhý

Redakčná rada:

PaedDr. Mária Beláková, PhD. (Katedra slovenského jazyka a literatúry, Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity)

PhDr. Eva Dodeková (Základná škola, Bukovina, Turzovka)

Mgr. Lýdia Ferdinandyová (Stredná odborná škola Jána Bocatia, Košice)

Mgr. Gabriela Kratochvílová (Spojená katolícka škola na Farskej ulici, Nitra)

PhDr. Ján Papuga, PhD. (Základná škola s materskou školou na Riazanskej ulici, Bratislava)

Grafika:

Obálka: Dominika Kukučková, Ing. Kvetoslava Jonasová

Zalomenie: PhDr. Ján Papuga, PhD.

Kontakt:

Web: <https://slovincinari9.webnode.sk/>

E-mail: spolocenstvo.slovincinari@gmail.com

FB: Spoločenstvo učiteľov a priateľov slovenčiny

Informácie pre autorov:

Vaše príspevky posielajte e-mailom na adresu časopisu v programe MS Word - typ písma: Arial Narrow, veľkosť písma 12; riadkovanie: jednoduché. Za svojím príspevkom uveďte zoznam použitej literatúry v abecednom poradí v súlade s platnou bibliografickou normou (v prípade, že ste ho využili). Odkaz na bibliografický zdroj v texte zapisujte formou poznámok pod čiarou. Rozsah príspevku sa neurčuje. Abstrakt a resumé sa nevyžaduje. Váš príspevok autorizujte menom, priezviskom, akademickým titulom, názvom a adresou pracoviska a vaším e-mailom. Súčasťou textu môžu byť aj fotografie, tabuľky, grafy a pod. V literárno-kultúrnej prílohe je možné publikovať aj výtvarné práce. Redakčná rada si s vedomím prispievateľa vyhradzuje právo upraviť alebo skrátiť niektoré príspevky, príp. príspevok neuverejniť. Jazykovo-grafické korekcie textov s autorom nekonzultujeme. Za zaslané príspevky vám vopred ďakujeme.

Informácia pre inzerentov:

V prípade záujmu o inzerciu nás kontaktujte prostredníctvom e-mailu.

Obsah

Dialóg s Branislavom Gröhlingom.....1

Interpretácia tvorivých postupov v satirickej modifikácii drámy Hamlet od M. Lasicu a J. Satinského.....**5**

Alexander Rudnay ako objekt poézie a prózy..... **10**

Neviditeľná ruka Testovania 5..... **13**

Inovované hodnotenie slohov na 2. stupni základných škôl ako paralela k hodnoteniu maturitných slohov.....**15**

Galéria ponížení alebo Správa o škole školstva.....**26**

Mäso.....**36**

Utrpenie mladého poeta.....**36**

Anketa o obsahu slovenského jazyka a literatúry.....**38**

NÚCEM nesklamal alebo Analýza troch úloh z externej časti maturitnej skúšky zo slovenského jazyka a literatúry.....**40**

Významné osobnosti našej prvej nezávislosti.....**43**

Skloňuje sa slovo *tunel* podľa vzoru stroj alebo dub?.....**47**

Novoročné svetlušky.....**51**

Významní rodáci z našej obce.....**52**

Informatórium..... **53**

Úvodník

Vážení slovenčinári, slovenčínárky, priatelia slovenčiny, učitelia, žiaci, študenti a rodičia,

veľmi nám chýba aktivita a seba prezentácia. Časopis *Slovenčinári* sme chceli vydať už vo februári, no nepodarilo sa nám zohnať dostatok článkov, ktoré by ich autori chceli prezentovať ostatným kolegom. Preto sme sa rozhodli vydať aj o pár strán tenšie číslo. O to však kvalitnejšie. Snažíme sa publikovať informácie, ktoré sú využiteľné v učiteľskej praxi, no uvádzame aj témy, ktoré nesúvisia priamo s predmetom slovenský jazyk a literatúra. Napriek širokému tematickému zameraniu sa nám nepodarilo zohnať viac článkov, ako obsahuje aktuálne, tretie číslo. Pritom každý z vás má určite minimálne desiatku námetov na ucelený text, ktorý by svojím obsahom pomohol učiteľom. Opätovne vás vyzývame na ich publikovanie, stačí napísať na náš e-mail.

Zanedbateľná aktivita je aj pomyselným klincom do rakvy učiteľského stavu. V súčasnosti sme svedkami toho, ako sa manipuluje so zlým zákonom o pedagogických zamestnancoch, ako sa proti nemu postavila len vyše desaťtisícová vzorka pedagogickej verejnosti, pričom je nás oveľa viac. Vášne vznikli aj po zverejnení tohtoročného „sľužovaného“ maturitného testu, ktorý priniesol prevažne negatívne reakcie a rozhorčenie školských komunit. Pár dní po zistení chybných položiek v testoch sa mlčí. Na sociálnych sieťach sa vyzýva k aktivite, no keď sa má niečo spraviť, nejestvujú učitelia, ktorí by sa ráznejšej zapojili. Najaktívnejšie sú tak najväčšie školské odbory, no je otázkou, či zastupujú naozaj naše záujmy a či vôbec zastupujú učiteľský (príp. neučiteľský) stav. Najčastejšie sa spomínajú nízke platy - aj tie sú dôsledkom bezzubosti, bezpríznakovosti, pasivity...

Isto, chce odvahu vzoprieť sa veľmi zlému až devastačnému systému. Báť sa o prácu, ak sa ozveme? Takú, ktorá sa vykonáva v nedôstojných a ponižujúcich podmienkach? Už aj handra má väčšiu osobnosť ako učiteľ, čo vykonáva svoje povolanie a nechá, aby sa oňho utierali. Strach o prácu nesmie byť dôvodom mlčanlivosti. Ale to je téma nekonečná, opakovane ju rozvíjam a už dám za ňou v dnešnom úvodníku bodku.

Tretie číslo časopisu začíname rozhovorom s Branislavom Gröhlingom, ktorý vo svojej materinskej strane zastrešuje oblasť školstva, teda je potenciálnym ministrom školstva v prípadnej novej vláde. Dve literárne štúdie nám priblížia interpretáciu diel troch spisovateľov, pričom Július Satinský a Milan Lasica sú aj v osnovách stredných škôl. Pohľad na testovanie, ktorý je blízky aj učiteľom zo základných škôl, nám sprostredkoval vysokoškolský profesor. „Oprášili“ sme starší článok o inovovanom spôsobe hodnotenia slohov na základných školách. Obzvlášť výrazný je príspevok nemenovaného autora, ktorý poukazuje na to, v akej situácii sa školstvo ocitlo. *Galériu poníženi...* chápeme ako veľmi dôležitý obraz o súčasnom školstve a je veľmi dôležité, aby sa dostala pred oči všetkých učiteľov... a najmä tých pasívnych. Súčasťou časopisu sú aj pravidelná anketa, námety na čítanie, informácie, zaujímavé udalosti. V rubrike *Jazyk a reč* riešime opakovaný a zložitý problém - zmiešané skloňovanie maskulín typu *líter, sveter*. Zareagovali sme aj na aktuálne maturitné testovanie analýzou troch problematických úloh maturitného testu zo slovenského jazyka a literatúry. Napísal som ho v deň testovania a ihneď bol zaslaný pani ministerke, čo však verejne poprela. Dnes už vieme, že problematických úloh bolo oveľa viac. Obsah nášho časopisu potvrdzuje náš aktívny prístup, no stále je nás málo v porovnaní s tým, akým problémom čelíme.

Aktivita nemusí byť niekomu vlastná. Načo, užívame si mikropriestor hodiny, tešia nás žiaci, prečo robiť viac? Hm, možno preto, že potápajúce sa školstvo zasiahne najmä žiakov, a tým celú generáciu. Ja osobne sa nedokážem na takéto niečo pozerať. Aj preto sa ako riaditeľ školy aktivizujem (aj keď sa to vraj nepatrí), prezentujem mediálne a verejne témy o školstve, domnievam sa, že aj konštruktívne kritizujem. Nedávno sa ku mne dostal odkaz, že mám brzdiť so svojimi aktivitami, že tí

hore sú nahnevaní. Paradoxne ma to ešte viac motivovalo. Lebo to, čo sa deje, nie je normálne. A práve učители by mali narúšať pokoj, ktorého dôsledkom je totalita v škole, v školstve, ba v celej spoločnosti. Inak nikdy nevymizne a my budeme v tomto marazme prestupovať a vychovávať ďalšiu pasívnu generáciu, kým nadobro neprídeme o poslanie, ktorým je učiteľstvo.

5. 3. 1755 sa narodil osvietenský prozaik, básnik, polemik a kodifikátor vlastnej slovenčiny. Touto osobnosťou je **Jozef Ignác Bajza** (úmrtie: 1836), autor prvého slovenského románu s výraznými exotickými motívmi, ktoré mohli konkurovať vtedajším svetovým dobrodružným prózám. Rozhodli sme sa, že mu venujeme toto číslo časopisu *Slovenčínári* napriek tomu, že patril ku kontroverzným osobnostiam a mal vážne spory s naším oficiálnym kodifikátorom Antonom Bernolákom. Inšpirujúcim je aj tým, že sa v časoch neobmedzenej moci cirkvi púšťal do jej kritizovania, čo čítame aj v 2. časti jeho slávneho románu. Mal teda odvahu ísť proti prúdu a odhaľovať realitu prostredníctvom svojich textov. Veril písanému, považoval to za prostriedok výchovy a vzdelávania, čo je nadčasové presvedčenie a pre náš časopis popredným cieľom. Pomery vo vtedajšej spoločnosti zobrazoval aj v epigramoch, aforizmoch. Bol to aktívny spisovateľ, ktorý chcel slovom meniť negatívne.

PhDr. Ján Papuga, PhD., člen redakčnej rady

BRANISLAVOM GRÖHLINGOM

„MINISTER JE AJ NA TO, ABY VEDEL ROZHÝBAŤ SVOJICH ÚRADNÍKOV.“

Mgr. Branislav Gröhling, predstaviteľ školstva za stranu Sloboda a solidarita, poslanec Národnej rady Slovenskej republiky je ďalšou osobnosťou, s ktorou sme spravili interview o školských témach a o našom predmete. Je známy tým, že pravidelne navštevuje rôzne školy, zaujíma sa o aktuálne problémy priamo v teréne, oboznamuje sa s problematikou školských jedální, dokáže s úsmevom komunikovať s každým z komunity školy. V súčasnosti spolupracuje aj s Bratislavským vyšším územným celkom v oblasti stredoškolského školstva. Je zástancom väčšej slobody vo fungovaní škôl a kritikom centrálného trhu s učebnicami. Keďže je predstaviteľom školstva vo svojej domovskej strane, a tým potenciálnym ministrom, vybrali sme si ho do nášho interview, v ktorom spovedáme politikov NRSR venujúcich sa školstvu.

1. Pán Gröhling, máte množstvo nepriamych skúseností so školstvom, t. j. neučili ste dlhodobo v regionálnom školstve, nepôsobili ste ako klasický učiteľ. Niektorí politickí oponenti alebo médiá vám túto „neskúsenosť“ vyčítajú. Keďže ste známy ako odborník na školstvo vo vašej strane, ako by ste presvedčili obyčajných učiteľov, že máte dostatok kompetencií robiť dlhoočakávané a konečne viditeľné zmeny v regionálnom školstve. Keďže sme doposiaľ nemali vo vedení ministerstva kompetentného učiteľa zo stredoškolskej katedry alebo zo základnej školy, pýtame sa.

V skutočnosti som veľmi krátko učil na strednej škole v Bratislave. A musím povedať, že je to náročné. Ale hlavne som 11 rokov robil na odborných školách vzdelávanie, vo vlastnom čase a často aj na vlastné náklady. S úspešnými ľuďmi z odboru sme školili napríklad kuchárov, cukrárov, kaderníkov a dávali im najnovšie poznatky z praxe. Spoznal som tak asi stovku škôl v teréne, ich problémy a potreby. Dodnes školy na Slovensku navštevujem a diskutujem s učiteľmi, aby som mal kontakt s realitou a praxou a vedel, s akými problémami sa potýkajú. Aj odtiaľ prišiel môj návrh na otvorenie trhu s učebnicami.

Na Bratislavskom samosprávnom kraji (alias „župe“) pôsobím ako poradca pre školstvo. Myslím si, že tam ukazujeme, aké zmeny sa dajú v regionálnom školstve presadiť. Mesačne posielame školám 100 000 eur a preplácame tak učiteľom prácu so študentmi mimo vyučovania. Začínajúcim učiteľom v adaptačnom vzdelávaní priplácame 100 eur k platu (to isté dávame aj uvádzajúcemu učiteľovi). Skúseným učiteľom navyšujeme odchodné, aby dostali za každých 10 rokov v školstve jeden plat. To sú tie viditeľné zmeny, ktoré sme zaviedli na župe a nevidím dôvod, prečo by ich nevedelo zaviesť ministerstvo.

2. Vaše návrhy, námety a nápady sú všeobecne známe. Ak by ste sa stali ministrom, neobávate sa, že narazíte na typicky slovenský múr byrokracie a vyhlásení typu *nedá sa*? Aj keď máte vôľu, asi ťažko sa zmení personál úradov, ktoré rozhodujú o školstve a majú už vyjazdené vlastné koľajnice.

Minister je aj na to, aby vedel rozhýbať svojich úradníkov. Ani na bratislavskej župe nenastala zmena zo dňa na deň. Ale dokázali sme si to s pracovníkmi prebrať, vydiskutovať a nastaviť si pravidlá. A často sa stáva, že aj personál úradov by bol ochotný robiť zmeny, len ich vždy zastavia „príkazy zhora.“

3. Ak sa niekto chce stať ministrom náročného rezortu, akým je školstvo, a chce byť skutočným ministrom, nie bábkou v rukách politikov, ktorí nevedia nič o školstve, potrebuje silnú podporu vlastnej strany, ministerstva financií i koalície. O tom, že ju ministri nemajú, máme veľmi veľa dôkazov, keď vidíme, že ministri konajú podľa diktátu iných, hoci možno majú/mali vôľu meniť veci. Ako sa vysporiadate s týmto faktom, v ktorom tradične rozhoduje o školstve politika, nie odbornosť. Predpokladáme, že vznikne koalíčná vláda.

Doteraz v školstve rozhodovala politika a vidíte, kam sme sa dostali. Takže je na čase, aby konečne začala rozhodovať odbornosť. Ideme do takého krízového stavu, že školstvo čoskoro niekomu „padne na hlavu.“ O pár rokov obrovská časť učiteľov odíde do dôchodku. Kto bude vtedy učiť? Ako sme na to pripravení? Ako fungujú učiteľské smery na vysokých školách? A o platoch ani nemusím hovoriť.

Školstvo už je roky v kritickom stave a ak by sme ho neriešili, naši voliči nám to okamžite dajú pocítiť. A povedzme si jednu vec na rovnu: Ak spraví politik v školstve niečo dobre, môže získať hlasy učiteľov. Nech sa nad tým ministerka zamyslí, predtým než sa rozhodne urobiť zo školstva baňu na eurofondy a stimuly.

4. Asi ťažko vznikne po najbližších parlamentných voľbách vláda jednej strany. Bude treba spolupracovať. Ako spolupracujete s politikmi z opozície, ktorí majú v agende školstvo? Nevšimli sme si, že by ste niekedy svoje sily spájali, skôr sa nám zdá, že si každý buduje vlastnú cestu. Ako to bude, ak sa lídri opozície, ktorých nosnou témou je školstvo, dostanú do vlády?

Bude to určite lepšie ako teraz, pretože na množstvo problémov školstva, ktoré sme identifikovali, máme rovnaké názory. Možno to nevidieť na tom, že by sme predkladali spoločné zákony, ale naše názory a témy sa prelínajú a máme viac spoločného ako rozdielneho. Pred rokom sme odprezentovali našu víziu pre školstvo a stretáva sa s podporou učiteľov a riaditeľov zo Slovenska (napr. čo sa týka učebnicového trhu či zrušenia organizácií ministerstva), čo je pozitívny signál, že riešime problémy škôl a učiteľov.

5. Aké má šance minister za relatívne krátke obdobie napraviť mnohoročnú deštrukciu školstva.

Jednoznačne veľké. Všetci hovoria, že výsledky vidieť až po rokoch. Ale sú drobné zmeny, na ktoré ministerstvo nepotrebuje parlament, ale môže konať cez vyhlášky či nariadenia. Na župe sme zabezpečili lepšie odmenenie učiteľov a nezmenili sme pritom žiaden zákon. Ministerka má dostatočné možnosti na to, aby menila veci v školstve a nemusí sa vyhovárať na to, že nemá podporu naprieč politickým spektrom.

6. Naše školstvo je napriek mnohým tendenciám konzervatívne. Vy ste liberál. Ako prepojíte tieto dva extrémny. (Např. je veľmi dobré uvoľniť osnovy, ale časť učiteľov má rada poriadok, systém, linkovanie.) Ako sa zachováte v hľadani prienikov v prípade, že budete mať exekučný dosah na školstvo?

O tom je sloboda. Nerozkazujme školám, ako majú učiť. Dôležitý je cieľ. Teda to, čo bude žiak vedieť na konci ročníka či stupňa. Ako sa k tomu dostane, by malo byť len na rozhodnutí školy a učiteľa. Ak chce učiteľ učiť tak ako doteraz (nalinkovane, systematicky), mal by mať tú možnosť. Ak chce učiť inak, mal by mať tú možnosť. Dôležitý je výsledok – a na výsledku sa zhodneme všetci.

7. Prezradte nám aspoň tri prvé kroky, ktoré by ste vo funkcii ministra spravili.

Po prvé: Platy. Je to klišé, ale zvýšenie by malo byť skokové a nie po malých kúskoch. Navrhovali sme plat nastupujúceho učiteľa na úroveň 912 eur mesačne. V poslednej triede by bol plat 1249 eur. Rozpočet to utiahne. Navyše, keď už zvyšujeme platy, musíme zvyšovať aj normatív na žiaka. Aby sa

nestalo, že normatív ostane rovnaký a riaditeľ len zoberie učiteľom osobné ohodnotenie a premietne ho do základného platu.

Po druhé: Ušetriť v rezorte školstva. Spustiť rušenie a zlučovanie priamo riadených organizácií. To sa dá robiť k prvému januáru kalendárneho roka. Ušetriť tam môžeme 20 miliónov ročne. Nehovoriac o eurofondoch, ktoré sa tam často strácajú a mohli by ísť na niečo zmysluplné. Optimalizovať treba aj sieť škôl. Cieľom je, aby sa školy spájali do väčších a silnejších celkov, mali tak viac financií, viac možností získať kvalifikovaných učiteľov a poskytovať tak kvalitnejšie vzdelanie.

Po tretie: Otvoriť trh s učebnicami a podporiť tak tvorbu nových učebníc. Ani už neviem zrátať, koľko škôl sa mi sťažovalo na žalostnú kvalitu štátom dodávaných učebníc. S kvalitou a dostatkom učebníc sme na tom najhoršie spomedzi krajín OECD. A koľko učebníc sa tlačí a dodáva zbytočne každý rok a potom sa na ne iba v kabinetoch práši. A potom 1 milión ďalších učebníc chýba.

8. Veľmi často sa rozprávame s politikmi, čo sa venujú školstvu. Upozorňujeme ich na to, že v školstve je tak veľa názorových a dozaista aj vplyvných prúdov, ktoré predstavujú vlastnú verziu fungovania školstva, že minister nemá šancu všetkých vypočuť a hľadať so všetkými názormi kompromis, hoci je to veľmi ľudomilné. Ako sa zachováte v situácii, keď spravíte jedno rozhodnutie a druhá skupina sa do neho oprie s úplne opačným názorom. Ako budete pripúšťať verejnosť (odbornú) k rozhodovaniu?

Odborná a verejná diskusia je dôležitá, ale lobbingu sa dá vyhnúť ľahko: stavať rozhodnutia na faktoch a vecných argumentoch. Napríklad: Na bratislavskej župe sme potrebovali podporu krajských poslancov pri zvyšovaní výdavkov do školstva. Všetkým to bolo jasne vysvetlené a vyargumentované. Išli sme po faktoch a po argumentoch a získali sme podporu zastupiteľstva.

9. Veľmi jednoduchá otázka: Peniaze na školstvo sa z rozpočtu zvyšujú, to je pravda. Kde ale sú?

Všetci vieme, že peniaze v školstve máme. Ale používajú sa neefektívne. Poukazujú na to všetci, odborníci, ekonómovia, učitelia. Iba ministerstvo to nechce vidieť a tvrdí, že všetko je v poriadku. V kapitole školstva máme aj tie slávne milióny na výskum, ktoré posledné roky končia kade-tade. Ďalej máme priamo riadené organizácie školstva – MPC, ŠPÚ, ktorých výdavky každým rokom stúpajú. Povedzte mi: Čo tie organizácie robia pre učiteľov a školy?

10. Aký máte vzťah k predmetu slovenský jazyk a literatúra? Ak sledujete našu dlhoročnú činnosť, ako by ste mohli nášmu predmetu pomôcť? Ako by ste postupovali v reforme predmetu, ktorému sa naše zoskupenie dlhé roky venuje, hoci naše snahy sa slomačím tempom presadzujú (napr. na ŠPÚ)?

Mám veľmi rád jazyky – cudzie aj ten slovenský. Povedal by som, že aj v slovenčine aj v iných predmetoch potrebujeme v rámci osnov viac voľnosti. To platí pre osnovy aj pre výber učebníc. V spolupráci s profesorom Pupalom sme napríklad navrhovali, aby štátny vzdelávací program určoval školám na druhom stupni ZŠ len 70 % počtu hodín. Zvyšok, čo sa týka počtu hodín predmetov aj ich obsahu by si školy doladzovali podľa seba. V slovenčine by tak vznikol priestor na hlbšie prebratie niektorých diel či období, škola by mohla niektoré predmety podporiť väčším počtom hodín, prípadne 30 % prerozdeliť medzi všetky predmety a umožniť tak hlbšie prebratie tém.

11. Aký máte vzťah k čítaniu? Nájdete si naň čas? Aký ste boli v detstve čitateľ? Čo vám čítanie dalo? Prezradili by ste našim čitateľom tipy na literatúru, ktorá vás zaujala?

Vždy som bol vášnivý čitateľ a čítam celkom rýchlo. Veľa čítam beletriu, mám rád Agathu Christie, konkrétne Hercula Poirota. Chcem si prečítať aj román Trhlina. Ale oslovila ma aj kniha V zajatí geografie. Niektoré myšlienky v nej beriem z rezervou, ale veľmi zaujímavo dáva do súvislosti geografiu, politiku a spoločenské dianie.

12. Aký máte názor na povinnú literatúru? Je podľa vás nejaký súhrn literárneho dedičstva, ktorým by mali prejsť žiaci, alebo je to celkom na vôli školy?

Sú diela, ktoré je dôležité poznať. Ale pokojne môžu školy fungovať tak, že povinné čítanie bude zahŕňať viaceré tituly od konkrétneho autora či z konkrétneho obdobia a žiak, učiteľ si vyberie, čo bude čítať. O popredných dielach sa budú žiaci aj tak učiť, no podľa mňa je dobré, ak si žiak z portfólia autora vyberie niečo, čo ho osloví.

13. V učiteľských radoch sa čoraz častejšie opakujú návrhy na zrušenie testovania. Naše Spoločenstvo zatiaľ k takémuto návrhu nedospelo. Naopak, snažíme sa poukazovať na chyby a nedostatky v testovaniach, ktoré niekedy ignorujú, niekedy zapracujú. Avšak, nepovažujeme ho za najdôležitejšie kritérium hodnotenia školy. Ako by ste ako minister naložili s testovaním?

Testovanie je podľa mňa aj zrkadlom toho, čo robí ministerstvo. Napríklad v poslednom Testovaní 5 sa ukázalo, že chudobní žiaci stále viac zaostávajú za ostatnými. A v podstate sa to opakuje v každom Testovaní 5. A čo s tým robí ministerstvo?

Už dávno sa mala podporiť voľnočasová činnosť, školské kluby detí, centrá voľného času. Potrebujeme viac podporného personálu – asistentov, vychovávateľov, školských psychológov... Samozrejme, že rodinné zázemie týchto detí nezmeníme, ani postoj rodičov k vzdelaniu či iné faktory. Ale dokážeme školám zabezpečiť podporu, aby sa deťom zo sociálne slabého prostredia dodatočne venovali a pomáhali im. Toto by si malo ministerstvo zobrať z testovania. Identifikovať širší problém a riešiť ho.

14. Ako sa dívate na implikáciu fínskeho modelu do slovenského modelu školstva a vzdelávania? Pýtame sa preto, lebo ho ministerka stále spomína, no kroky na jeho realizáciu sú vysoko teoretické a skôr opozičné k fínskemu systému.

Ten fínsky systém sa niekedy mylne idealizuje. Popisuje sa ako inkluzívny, lebo na školách majú asistentov, psychológov či špeciálnych pedagógov. To je pravda, ale v tabuľkách o oddelenom vyučovaní žiakov so špeciálnymi potrebami delí Fínsko od Slovenska iba pár miest. Nepredstavujme si fínsky model ako koniec špeciálneho vzdelávania. Tiež nie je celkom pravda, že by žiakom nedávali úlohy. Vo fínskom školstve je voľnosť, je tam tvorivosť, inovatívnosť, ale zároveň tam panuje cit pre zodpovednosť a zmysel pre pravidlá. Na Slovensku sa o tom fínskom školstve iba hovorí. Ale školy dostali iba 59 % asistentov, takže z toho nejaký inkluzívny model nevyrobíte.

15. Vaše sebaujedenie:

Snáď to netreba. Ak ste to dočítali až sem, verím, že ste pochopili moje názory. :)

*Pripravil: PhDr. Ján Papuga, PhD.
Základná škola s materskou školou, Riazanská 75, Bratislava
janpapuga@gmail.com, www.janpapuga.sk*

INTERPRETÁCIA TVORIVÝCH POSTUPOV V SATIRICKEJ MODIFIKÁCII DRÁMY HAMLET OD M. LASICU A J. SATINSKÉHO

Dejiny európskeho divadla azda nepoznajú dielo jedného autora, ktoré by natoľko „presiaklo“ do kultúrneho vedomia ľudí, ako je dielo Williama Shakespeara. Jeho tvorivý odkaz je dnes už samozrejmom súčasťou literárneho kánonu a jeho základná znalosť patrí bezpochyby k tzv. všeobecnému rozhladu.

K najvýznamnejším tragédiám anglického renesančného dramatika patrí *Hamlet*. Päťdejestvová blankversom písaná hra je od obdobia svojho vzniku (prelom 16. a 17. storočia) takmer nepretržite terčom mnohých interpretácií a analýz, ale svoj výklad k nej poskytli okrem literárnych vedcov aj psychológovia, kunsthistorici, teatrológovia, či dokonca najvýznamnejší autori divadelných hier po Shakespeareovi. Interpretačné pohľady týchto osobností z *Hamleta* nerobia nedotknuteľný text, ale vedú s ním často až veľmi intenzívny dialóg. Pre porozumenie významových nuáns či odkrývanie hlbších vrstiev pri analýze komickej transformácie *Hamleta* v 20. storočí od dvojice M. Lasica a J. Satinský bude nevyhnutné v krátkosti venovať pozornosť historickým súvislostiam a kultúrnemu kontextu Shakespeareovho originálu.

Pre nami skúmanú problematiku bude zrejme najdôležitejší poznatok, ktorý uvádza aj Jana Bžochová-Wild vo svojej monografii *Hamlet: dobrodružstvo textu*. Už v prvej časti svojej odbornej práce autorka konštatuje, že Shakespeareova hra *Hamlet* je mnohonásobný metatext (porov. Bžochová-Wild, 1998, s. 14). Najstaršou literárnou pamiatkou, ktorá spracováva námet, neskôr použitý anglickým dramatikom, je rukopisná kronika z 12. storočia, *Historiae Danicae*, kde nájdeme príbeh Amletha, jutskeho princa. Bžochová-Wild poznamenáva, že fragmenty tohto príbehu možno nájsť už v ranostredovekých škandinávskych legendách (porov. Bžochová-Wild, 1998, s. 15). Potom v 16. storočí námet spracoval francúzsky aristokratický básnik Francois de Belleforest, ktorý už hrdinu premenoval na Hamleta. William Shakespeare vo svojej tragédii vychádzal z nezachovaného textu Thomasa Kydas takmer identickým sujetom. Uvedená argumentácia v prospech tvrdenia, že Shakespeareov *Hamlet* je dielom založeným na metatextovom odkazovaní, je veľmi dôležitá v spojitosti s jej dramatickou adaptáciou od dvojice slovenských dramatikov. Lasica so Satinským vo svojej komédii z roku 1968 pracujú s alúziami najčastejšie na všeobecne známe prvky divadelnej hry anglického dramatika. Pomocou toho istého tvorivého postupu – metatextového nadväzovania, na ktorom Shakespeare buduje hĺbku myšlienkového obsahu a tragiku svojich postáv, budujú Lasica so Satinským nenásilné vypointovanie svojho humoru. Z tohto aspektu si snád slovenská autorská dvojica nemohla vybrať vhodnejšiu predlohu. Drvivá väčšina alúzií a ironie v ich texte je tak, prirodzene, identifikovateľná najmä vďaka dobrej oboznámenosti publika s objektom intertextuálneho nadväzovania.

Kritická recepcia Shakespeareovej hry sa počas dlhej doby od jej vzniku vyvíjala mnohými smermi. To, čo vidíme v raných reakciách na *Hamleta* ako negatívum, by sa dnes pri interpretácii dramatickej adaptácie od Lasica a Satinského v kontexte estetiky absurdnej drámy a postmodernej literatúry javilo ako pozitívum. Prvé písomne doložené kritické ohlasy na Shakespeareov text pochádzajú z druhej polovice 17. storočia a vyčítajú tragédii, že je chaotická, nejasná v metaforách, alebo to, že oplýva množstvom nepravdepodobných situácií (porov. Bžochová-Wild, 1999, s. 143). Avšak okrem metatextového nadväzovania patria práve nepravdepodobné situácie či chaotickosť vo význame absurdity k stavebným kameňom komickosti v prepracovaní slovenskej autorskej dvojice. Je priam zarážajúce, akú významnú zhodu nachádzame medzi renesančným originálom a verziou M. Lasica a J. Satinského aj v tomto ohľade.

V súvislosti s inšpiráciou, ba dokonca prepracovaním jestvujúcich diel, ktoré bolo bežnou praxou v období alžbetínskeho divadla, píše Bžochová-Wild o Shakespeareových textoch ako

o komplikovanej sieti intertextuality (porov. Bžochová-Wild, 1999, s. 143). Kritická reflexia a inscenačná prax Hamleta sa od jeho vzniku neustále vyvíjala a vždy, keď sa už zdalo, že tento text už neponúkne nič nové, prišli rôzni talentovaní umelci s novým interpretačným pohľadom. Z perspektívy našej práce sú mimoriadne dôležité domáce inscenácie zo šesťdesiatych rokov minulého storočia. Tri inscenácie v prvej polovici spomínanej dekády (1962 v Košiciach, v roku 1964 v Trnave a v tom istom roku v Bratislave) dali dielu výrazný dobový kultúrno-spoločenský výraz. Atmosféra odhaleného kultu osobnosti sa prejavila v týchto činoherných realizáciách, no najviac v bratislavskej inscenácii, kde sa v úlohe hlavného protagonistu predstavil Karol Machata. Jana Bžochová-Wild charakterizuje Machatovho Hamleta ako podráždeného mladého muža obdobia vrcholiacej destalinizácie, ktorý stál na portáli a „v zúfalom hneve chrľil do hľadiska svojej obvinenia za politické zločiny“ (Bžochová-Wild, 1998, s. 170). Bžochová-Wild ďalej spomína, že po takejto pateticko-idealistickej divadelnej realizácii diela sa žiadal pohľad „klauna“, pohľad nevážny a odľahčený.

Štyri roky po politicky odvážnom divadelnom spracovaní s Karolom Machatom vznikla parodická verzia Hamleta od autorskej dvojice M. Lasica a J. Satinský. Ich adaptácia je plná ironie, satiry a persifláže. Oproti rozsiahlej päťdejtvovej tragédii tak stojí komédia v rozsahu jedného scénického výstupu, kde zo Shakespeara ostalo iba toľko, aby sa výsledná adaptácia dala jasne identifikovať ako alúzia na renesančný text. Možno skonštatovať, že všetko ostatné je hravá mozaika plná situačného humoru, prvkov absurdného divadla, hry so slovom a iných atribútov pospájaných intertextuálnymi odkazmi. Formálna stránka textu je postavená na nepretržitom dialógu dvoch protagonistov. Obe postavy spolu na scéne koexistujú v kontraste, ktorý sa podieľa na celkovom humornom geste diela. Protikladný charakter postáv nie je v prípade tvorby L+S ojedinelým riešením. V tlačou publikovanej verzii hry nájdeme pri menách postáv iba značky „L“ a „S“, čo svedčí o jasnom inscenačnom zámere. Autori si totiž písali postavy „na telo“ s vedomím, že ich budú stvárňovať oni sami. Z toho vyplýva aj fakt, že každý z protagonistov má svoj vlastný pohľad na svet a tým aj svoj špecifický humor.

Práve vďaka vypointovanému humoru môžeme tejto klauniáde priradiť rôzne prívlastky, ako ich napríklad uvádza aj Jana Bžochová-Wild, a to tak, že ide o nášho prvého nevážneho Hamleta, ktorý bol depatetizovaný, deheroizovaný a parodovaný (Bžochová-Wild, 1998, s. 173). Scénický výstup Hamlet je súčasťou kabaretného programu *Soirée* z roku 1968. Hamlet však nie je jeho jedinou súčasťou. Výstup, ktorý mu predchádza, je dialóg s názvom *Piková dáma*. V závere tohto dialógu je načrtnutá téma nasledujúceho textu, teda Hamleta. V posledných replikách *Pikovej dámy* sa obaja protagonisti obracajú smerom k divákovi a upozorňujú ich, aby zostali sedieť, pretože budú hrať „Šnekspíra“. Meno renesančného dramatika je tu skomolené použitím českého výrazu „šnek“ – slimák. Už záver výstupu *Piková dáma* tak naznačuje dve veci. Prvá je, že nasledujúca časť nebude vážne a seriózne stvárnenie Shakespeara, ale pôjde o adaptáciu v podobe satirickej ponášky na pôvodný text tragédie. Druhá je tá, že sa v rámci divadelného predstavenia bude odohrávať iné divadelné predstavenie, že bude recipient svedkom divadla v divadle, môžeme povedať metadivadla.

Lasica a Satinský svojho Hamleta uvádzajú takmer doslovnou citáciou z úvodu Shakespeareovej renesančnej tragédie, aby tak vo vedomí prijímateľa vytvorili spojnicu medzi originálom a ich adaptáciou: „Čuj, syn môj, čuj! Ak niekedy si otca miloval – pomsti tú zvrhlú vraždu“ (Lasica, Satinský, 1996, s. 111)! U Shakespeara nájdeme túto repliku v štvrtom obraze prvého dejstva, v dnes už ikonickej scéne rozhovoru hlavného protagonistu s duchom jeho mŕtveho otca. Lasica so Satinským tú istú scénu vo svojej adaptácii okamžite ironizujú. Významový posun do roviny ironie docielili tým, že prehovor mŕtveho otca zo záhrobia zmenili na zlomyselné strašenie. Autori si pre svoje alteregá spomedzi protagonistov v originálnej tragédii vybrali vedľajšie postavy bývalých Hamletových spolužiakov, Rosenkrantza a Guildensterna.

Je symptomatické, že sa L+S štylizujú do periférnych postáv z diel, ktoré pretvárajú alebo ktorými sa inšpirujú. Pôsobí to dojemom, akoby chceli protagonistom v úzadí dať viac priestoru. Pravdepodobne však ide skôr o to, že tieto postavy v pôvodných drámach nebývajú výrazne charakterizované, a tak je pre autorov jednoduchšie tieto postavy zobraziť vlastným spôsobom

a prípadne do nich vkladať, či už vedome alebo podvedome, osobné prežívanie i vnímanie okolitého sveta. Už v úvodných prehovoroch sa nachádza jasný signál, že Rosenkrantz a Guildenstern nebudú v Hamletovi Lasicu a Satinského verní druhovia dánskeho princa, ale skôr zlomyseľní vtipkári. Vypointovanie vyššie citovaného monológu ducha Hamletovho otca je postavené na „kanadskom žartíku“ zo strany Rosenkrantza, ktorý Hamleta straší na hradbách.

V ďalšom pokračovaní dialógu používajú autori prvky nonsensu a absurdity. Tieto tvorivé postupy môžeme identifikovať napríklad v situácii, keď Guildenstern opisuje, ako sa k nemu počas noci vkradol cudzí človek, objal ho a opýtal sa: „*To nie si ty, Gertrúda*“ (Lasica, Satinský, 1996, s. 111)? Obaja protagonisti potom uvažujú, s kým si neznámy človek mohol Guildensterna pomýliť, hoci odpoveď na tieto úvahy je zbytočná, pretože ju už spomenuli. Nezmyselnosť celej situácie prehĺbuje už len predstava neznámeho, ktorý v noci objíma ľudí. Za pozornosť stojí spôsob, akým Lasica so Satinským vytvárajú v rámci rozhovoru dvoch protagonistov komickú situáciu. V nasledujúcom úryvku sa dá pomerne jednoducho interpretovať, ako pomocou reťazenia slovnej hry v spojení so všeobecne známym faktom vzniká humorný moment: „*L: Kto je to Gertrúda? S: Gertrúda je predsa naša kráľovná! L: Naša kráľovná sa volá Gertrúda? Veď jej manžel sa volá Claudius? S: Ona si nechala dievčenské meno*“ (Lasica, Satinský, 1996, s. 112). Všeobecne známy fakt je v tomto prípade preberanie manželovho mena ženou po sobáší. Tento bežne rozšírený zvyk je tu ironizovaný pomocou hyperboly a v spojení so slovnou hrou vzniká priam absurdný paradox aj vďaka tomu, že sa spomínajú krstné mená, nie priezviská. Meno Gertrúda je tu opäť aluzívnym odkazovaním na Shakespearovho Hamleta, kde je postava Gertrúdy matkou hlavného hrdinu. Spojenie dvoch kontrastujúcich častí výpovede, kde prvá z nich naznačuje niečo konkrétne vo vnímaní recipienta a druhá to vzápätí neguje, patrí znovu k jednému z mnohých spôsobov, akým autori budujú svoj humor. Uvedený spôsob veľmi dobre dokumentuje nasledujúca pasáž: „*Idem za ním, po chodbe, so sviečkou v ruke, ešte si vravím: škoda, že som tú sviečku nezapálil, aspoň by som dačo videl*“ (Lasica, Satinský, 1996, s. 112). Takýchto príkladov by sme v dialógu *Hamlet* mohli uviesť neúrekom, a to nielen v tomto texte, ale prakticky v celom dramatickom diele Lasicu a Satinského. Ako sa Rosenkrantz a Guildenstern postupne vo svojom rozhovore dostávajú čoraz ďalej, je zrejmé, že napredovanie dialógu nespočíva v určitom sujetovom pláne, ale realizuje sa prostredníctvom nadväzovania. Spomenuté nadväzovanie jestvuje medzi menšími, vnútorne tematicky ucelenými fragmentmi, ktoré spolu spája. Takýmto spôsobom sa postupne mení obsah rozhovoru.

Vyššie uvedené reťazenie kratších úsekov na základe asociácií nevyhnutne smeruje k tomu, že obsah dialógu sa neustále vzdáva a potom opäť približuje k alúzii na Shakespeara. Potvrďuje to aj nasledujúci úryvok z textu:

„*L: Tú dýku držal v ruke kráľov synovec.*

S: Ktorý je to?

L: Ten malý blondák, čo ho stále strašíte na hradbách.

S: Á, Hamlet! Toho poznám. Veď je to hlavná postava“ (Lasica, Satinský, 1996, s. 112).

Z citovaného úryvku sa dá čítať uvedomenie si protagonistov, z čoho vlastne na začiatku rozhovoru vychádzali a kto je hlavnou postavou. Musíme však vziať do úvahy kontext, a síce, že recipient je stále „ubezpečovaný“, že vidí nie pôvodného Hamleta, ale paródiu na „hamletovské témy“. V danom kontexte sa dá fráza „veď to je hlavná postava“ vnímať ako satira na samotné interpretovanie Shakespeara použitím odbornej lexiky. Spojenie „hlavná postava“ je tu totiž použité takmer ako titul alebo hodnosť. Za pripomenutie stojí fakt, že autori si vybrali pre svoju adaptáciu vedľajšie postavy a vo vyššie citovanej pasáži akoby pripomínali, kto je v Shakespearovi hlavným hrdinom. Satiricky vyznieva opis Hamleta ako „malého blondáka“. V renesančnej tragédii nie sú, samozrejme, postavy opísané po ich fyzickej stránke. Súvisí to hneď s viacerými dôvodmi. V prvom rade treba spomenúť, že renesančné dramatické texty boli často písané takpovediac „na telo“ účinkujúcim, teda jednotlivé postavy boli napísané s vedomím toho, kto konkrétne ich bude herecky stvárňovať. Nebolo potrebné opisovať

vonkajší vzhľad postáv a koniec koncov, nebolo to ani podstatné, pretože dôležitá bola najmä obsahová stránka výpovede protagonistov. Lasica a Satinský využili chýbajúci fyzický opis hrdinu originálu a ich Hamlet ako „malý blondák“ výrazne kontrastuje so zaužívanou predstavou recipienta o ušľachtilom vzhľade dánskeho princa v Shakespearovej tragédii. Uvedený kontrast umožnil vznik satirického zobrazenia, pričom tento sme vybrali ako modelový príklad z množstva podobných, ktoré vytvárajú ucelenejší obraz o tvorivých postupoch autorskej dvojice.

Ďalší úsek textu je metatextovým odkazom na výstupy v komnate kráľovnej Gertrúdy v treťom dejstve predlohy. U Shakespeara sa v danej časti odohráva rozhovor Hamleta s Gertrúdou, ktorému načúva za závesom skrytý intrigán Polónius. Scénu uzatvára smrť Polónia potom, ako ho dánsky princ cez záves prebodne mečom. V parodickej adaptácii M. Lasicu a J. Satinského je táto pasáž v obrysoch zachovaná s tým, že za závesom spolu s Polóniom načúva aj Guildenstern, ktorý o tom rozpráva Rosenkrantzovi. Tragicky vypätú scénu smrti Polónia autori pozmenili tak, aby mala humornú pointu. V adaptácii totiž Guildenstern zabíja Polónia. Komický prvok tu je vybudovaný na tvrdení, že Polóniovi trčala z brucha Guildensternova dýka: „L: *Začal do mňa strkať, ja do neho, potom som mu vrazil jednu do brucha – a predstavte si, porezal som sa. Pozriem lepšie, a tomu prefikancovi trčala z brucha moja dýka*“ (Lasica, Satinský, 1996, s. 112). Humorná pointa je zavŕšená v sarkastickej replike Rosenkrantza, ktorá nasleduje po vyššie citovanom Guildensternovom rozprávaní: „S: *Polónius nosil v bruchu vašu dýku? Čo si už tí ľudia nedovolia*“ (Lasica, Satinský, 1996, s. 114)! Etický princíp uvedených úryvkov je prevrátený naruby, a tak sa namiesto odsúdenia úmyselnej vraždy stretávame s pohoršením nad ľudským správaním, kde sú vinník a obeť zámerne vymenení za účelom zvýraznenia ironie.

V parodickej pasáži na výstup v komnatách kráľovnej Gertrúdy v pôvodnom Hamletovi sa nachádza citát Polóniovho monológu tak, ako je u Shakespeara v štvrtom obraze tretieho dejstva. Práve v samom úvode tejto časti hlavný kráľovský radca hovorí: „*Hned' príde. Poriadne mu vytmavte, že to, čo robí, presahuje mieru a iba vaša milosť ako štít ho chráni pred hnevom. Už musím mlčať*“ (Shakespeare, 1977, s. 121). Citovaný prehovor zo Shakespearovej tragédie preberajú slovenskí komici takmer doslovne, avšak namiesto poslednej vety vkladajú do svojej adaptácie nasledujúci humorne vyznievajúci verš: „*Ja hned' tu zmĺknem – len ostro naň! Ruky bozkávam*“ (Lasica, Satinský, 1996, s. 114). Už len samo skoro presné citovanie renesančného originálu je v komediálnom prepracovaní, v ktorom je zachovaných nanajvýš ak zopár mien a základná osnova, výrazne kontrastujúce. Práve tento kontrast pri prechode zo siete slovných hier a ironizovanej výpovede do viazanej umeleckej reči z konca 16. storočia pôsobí nápadne cudzím dojmom, a to ešte zvyšuje satirický akcent textu.

Po tejto „metatextovej komike“ L+S pokračujú zvýšením intenzity paródie na základe intertextuality, keď Guildenstern hovorí: „L: *Vravím si – idem ju odhuckať. Tiež vo veršoch. Pripravil som si takú nezáväznú básničku: „Ja list vám píšem, no a čože, čo už rieciť môžem listom tým“*“ (Lasica, Satinský, 1996, s. 114)? Uvedený citát zachádza v satire tak ďaleko, že označuje prvé verše z listu Tatiany Oneginovi z veršovaného románu *Eugen Onegin* od A. S. Puškina za „nezáväznú básničku“. Môžeme skonštatovať, že ironizovanie ruskej literárnej ikony posúvalo Lasicu so Satinským z pohľadu kultúrnej politiky v socialistickom Československu na nebezpečnú pôdu, čo sa týka ideologickej prijateľnosti. Nie je to isto jediný taký moment v ich Hamletovi, ale aj v celom ich diele, no jasne sa tým dá poukázať na polemický postoj k dobovej predstave o estetike a umeleckom vkuse v totalitnom režime.

Z viacerých textov, ktoré dnes už považujeme za súčasť literárneho kánonu, prešli mnohé citáty či okridlené frázy do povedomia širokej verejnosti. Vzhľadom na to, že sú tieto citáty všeobecne rozšírené, ich zosmiešnenie parodovaním rezonuje u väčšej skupiny recipientov. Tak postupovali aj M. Lasica s J. Satinským, keď modifikovali tragickú samovraždu Ofélie v pôvodnom Hamletovi:

„L: *Oféliu mi ani nespomínajte! Tá sa zas ráno utopila.*

S: *Zas? Málokto vie plávať v štáte dánskom*“ (Lasica, Satinský, 1996, s. 115).

Okrem slovnej hry s lexémou „zas“, keď ju používajú v rôznych sémantických odtienkoch na vytvorenie humornej pointy, pozmenili aj známy výrok zo Shakespeara, ktorý je už dnes

frazeologizmom. Pôvodný výrok „čosi je zhnité v našom dánskom štáte“ (Shakespeare, 1977, s. 121) konštatuje Marcellus v prvom dejstve, pričom Dán poukazuje na mravný a hodnotový úpadok, zatiaľ čo trivializovanie u L+S pôsobí ľahkovážnym až glosátorským dojmom.

Približne v polovici textu hry nastáva výrazný zlom. Tento zlom rozdeľuje dielo po viacerých stránkach, či už obsahovej, dramaturgickej, rozdeľuje ho z hľadiska komunikácie s percipientom, ale dokonca aj z hľadiska deja, a to aj napriek tomu, že by sme v texte sujet našli iba v nepatrných obrysoch, ako sme už spomenuli. Zásadný zvrät, ktorý interpretujeme, vytvára v divákovi dojem rúcania určitej bariéry. V prvej polovici autorská dvojica uvádza prijímateľa textu do situácie rozhovoru dvoch postáv, menovite Rosenkrantza a Guildensterna. Divák sa teda stotožňuje s tým, že vníma dialóg konkrétnych literárnych protagonistov. Spomínané búranie bariéry nastáva v momente, keď obaja pomyselne zhadzujú masky shakespearovských postáv a „odhaľujú“ svoju identitu, samozrejme, v rámci textu. Ich skutočná identita je taká, že boli vlastne po celý čas dvoma hercami, ktorí len predstierali inscenovanie Hamleta. Prechod z jednej do druhej štylizácie teda predstavuje nasledujúci úryvok:

Počul som len Doremifa, potom ma Hamlet poslal po cigarety.

L: Aké cigarety? Ved' to bolo v stredoveku! Vtedy cigarety ešte nevymysleli!

S: Ale čoby! Ved' Hamlet fajčí ako Turek.

L: Vy ste Hamleta nikdy v živote nevideli!!

S: Ja?!! Ved' ja som bol zamestnaný v tej budove na hlavnej ulici. Tam hrávali Hamleta, každý večer, a ja som hral tých štyroch kapitánov, čo vynášajú mŕtveho princa zo scény.

L: Štyroch kapitánov? Vy sám?

S: Áno, sám. Taký som bol herec“ (Lasica, Satinský, 1996, s. 115)!

Druhá polovica hry je väčšmi koncentrovaná na jednu tému, a tou je herectvo alebo divadlo vo všeobecnosti. Naďalej sa text nesie v parodickom tóne, ale sústredenie sa na problematiku hereckého umenia dodáva tejto časti koherentnosť. Protagonisti sa po reflektovaní, že „v hereckom umení je najdôležitejšie vziť sa do duše postavy“ (Lasica, Satinský, 1996, s. 117), pokúšajú zahrať improvizovaný divadelný výstup, ktorý by spočíval v konfrontácii vraha a pomstiteľa. Dianie na javisku tak dospelo do situácie, že herci improvizujú na tému v rámci diela, kde tí istí herci predstierali inscenovanie Hamleta. Je to teda akési trojnásobné „divadlo v divadle“. Daná pasáž je vygradovaná až do tej miery, že sa vzápätí triešti na rýchly sled za sebou radených alúzií na rôzne drámy svetovej aj slovenskej literatúry:

„S: Už aj ty, môj syn Brutus? (Lasica mu vrazí dýku do boka.) Ach, dnes asi nepôjdeme do senátu...“

L: Romeo!

S: Júlia!

L: Umrime spoločne!!

S: Súhlasím. (Vypije jed a umrie.)

L: Juj, ale som ju dostal!

S: Keď ste si ma upiekli, tak si ma aj zjedzte“ (Lasica, Satinský, 1996, s. 118).

Celá komediálna adaptácia Hamleta od M. Lasicu a J. Satinského je priam nasýtená intertextuálnymi odkazmi, ktoré autori zasadili do parodického kontextu. Herci na scéne často priamo či nepriamo komunikujú s divákom. Autorskej dvojici sa podarilo depatetizovať a deheroizovať pôvodnú Shakespearovu tragédiu a v konečnom dôsledku demýtizovali aj herectvo ako také. V tejto súvislosti uvádza Jana Bžochová-Wild: „Prelamovanie vysokého do nízkeho, demýtizácia vznešeného sa

realizuje najmä v neustálej zámene a preskakovaní z dramatickej postavy na jej hereckého predstaviteľa. (Podobný postup má Werich.) A tak sa tento dialóg stáva aj grotesknou úvahou o herectve: Lasica a Satinský tu herectvo pertraktujú z úplne inej perspektívy než, ako to robí Shakespeare vo svojej tragédii“ (Bžochová-Wild, 1998, s. 174).

Posledná replika textu Lasicu a Satinského, a to napriek tomu, že má humorný nádych, vyznieva akoby autori ústami svojich protagonistov vyjadrili svoj názor nielen na divadlo, ale aj na kultúru a spoločnosť: „Divadlo – to je jediné miesto, kde to pretvarovanie má aký-taký zmysel“ (Lasica, Satinský, 1996, s. 119).

V úvode predloženej štúdie sme sa usilovali o prehľadný kontextuálny rámec pre uvažovanie o „hamletovskej“ téme, a to od jej najznámejšieho spracovania od Williama Shakespeara, cez inscenovanie jeho drámy v Československu v 60. rokoch, až po depatetizovanú a deheroizovanú verziu diela v podaní M. Lasicu a J. Satinského, ktorej tvorivým postupom sme venovali jadro práce. Tieto tvorivé postupy sme interpretovali prostredníctvom identifikácie aluzívnych, metatextových a satirických prvkov použitých v komickej aktualizácii od spomínanej autorskej dvojice. Vo vlastnej interpretácii sme postupovali systematicky a čo možno najpodrobnejšie, s množstvom použitých citácií. Táto štúdia nemala za cieľ prísť s odlišným pohľadom na dielo Lasicu a Satinského, úsilie bolo skôr zamerané na poodhalenie spôsobu a prostriedkov, akými docielili komické gesto svojho textu. Množstvo metatextových odkazov so spoločensko-kultúrnym presahom pred recipientom odhaľuje, že toto parodické prepracovanie renesančnej drámy nemá len humornú funkciu. Pri hľadaní aluzívnych a satirických prvkov sme sa usilovali zdôrazniť aj významovú modifikáciu a posun oproti danej predlohe, teda to, ako M. Lasica a J. Satinský narábali s pôvodnými prvkami v nových, aktualizovaných súvislostiach.

Mgr. Lenka Haluzová
Katedra slovenského jazyka a literatúry, Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity
lenka.haluzova@tvu.sky

Pramene:

LASICA, M. – SATINSKÝ, J.: Hamlet. In: *L&S. Levice* : Koloman KertészBagala, 1996, s. 111 – 119. ISBN 80-967516-6-2

SHAKESPEARE, W.: *Hamlet*. Bratislava : Tatran, 1977. 218 s.

BŽOCHOVÁ-WILD, J.: *Hamlet: dobrodružstvo textu*. Levice : Koloman KertészBagala, 1998. 258 s. ISBN 80-88897-06-8

BŽOCHOVÁ-WILD, J.: *Úvod do shakespeareovského divadla*. Bratislava: Divadelný ústav, 1999. 175 s. ISBN 80-88987-11-3

ALEXANDER RUDNAY AKO OBJEKT POÉZIE A PRÓZY

Ostrihomský arcibiskup Alexander Rudnay (1760 – 1831) bol adresátom viacerých príležitostných básní napísaných rôznymi literárnymi jazykmi súvekeho Uhorska. Ich autormi boli v prvej štvrtine 19. storočia aj autori oboch dominantných konfesíí na území dnešného Slovenska, rímsko-katolíckej a evanjelickej augsburského vyznania, napr. Bajza, Hollý, Kollár a iní. Nás zaujal oslavný, v separátnej tlači vydaný text po česky píšeceho evanjelického básnika Bohuslava Tablica (1769 –

1832) *Lidomil veršem vyobrazený*, ktorý je pripísaný Alexandrovi Rudnayovi v deň jeho nástupu na arcibiskupský stolec.

Báseň *Lidomil veršem vyobrazený* (TABLIC 1820) sa začína rozprávkovým vstupom do krajiny arabskej púšte, kde se poutníka zrak / Nebe jen a zemi vida zunavuje, / Kde jej denní horko, noční zemdlivá mrak, / Kde se žiznivému pramen nezjevuje (s. 2) a pokračuje akustickým sprítomnením pre súvekeho percipienta exotického zvierata, leva: *V granytovém gruntě z hor tu padlých / Staré předešlosti – přestrašným pak hlasem / Rvoucího lva v loupež, jak vítr, letícího, / Až se země třese, srdce jeho trne* (rozumej srdce pútnika, s. 2). Lev ale nie je jedinou nástrahou púšte, tou je aj Sámo, vítr, ktorý v arabské zemi časem věje, a jest tak horký, že, nelehneli člověk tváří na zem, všecku tvář mu opálí, od kteréhož opálení mnozí zemírají (pozn. pod čiarou; s. 2) ktorý pútnikovi prach v oči hrne, / Moří hladem žizní umírajícího (s. 2). Vo chvíľach ohrozenia poskytne pútnikovi ochranu Lidomil, muž z Albionu, neskôr identifikovaný ako Howard, veľiký anglický lidomil.

V básni sme náhle svedkami zobrazenia lode, plávajúcej oceánom, *na němž pohodlným lodí vetřem létá, / Jedna vlna druhou* (s. 4), keď tu sa náhle dvihne vietor, *jedna vlna druhou, tu zas jiná stíhá / Lodí do hlubin vod házý, a zas zdvíhá, / Zvýšenou pak zase vrže do propasti, / Každý retá! Volá v poslední té strasti. / Když ji o skálu mrštil, a již pukla, / Náramným se valem voda do ní shlukla* (s. 4). Obraz potápajúcej sa lode v búrke strieda obraz topiacich sa a o záchranu volajúcich ľudí, keď v tom – zasiahne Lidomil: *Z vln je vychvacuje mocý neysylnejších / Mužů, za čo je do textu vsunutá básnická otázka: Mramorových sloupů zdali nezaslouží?* (s. 4)

Odrazu prekvapení vnímame ďalší obraz: *celé město plamenem již hoří, / již se krovydomů s hrozným hřmotem boří, / na ret lid křičí, plače, hořekuje, / Co má neydraššího každý v rukou nosý, / Jeden bez klobouka, jiný poloubosý* (ibid.: 5). Nastáva zmätok a totálna skaza: *Popelem již lehly krásné mesta domy, / Žravý oheň strávil ovocné y stromy* (s. 5) – a Lidomil opäť zasahuje a pomáha, sprevádzaný vďačnosťou obdarovaných: *Sebou veze roucha, peníze, chléb, léky...* (s. 5).

Tablic náhle končí premietanie týchto obrazov a explicitne nabáda Alexandra Rudnaya obrátiť pozornosť na činy Lidomila. Pripomína mu, že *větší hodnosti vždy větší břimě nesou, / V starosti zvláště, když se kolena již třesou ... / A tak celý člověk běží k smrti cýli* (s. 5) a že hodnosť, ku ktorej práve pristupuje je možno jeho poslednou šancou zasadiť sa o dobro. Víta ho, biblicky prirovnáva k Vrchnému Správcovi, k Pastierovi, nabáda ho nasledovať ochranný vzor Kristov.

Na báseň *Lidomil veršem vyobrazený* nadviazal bernolákovčinou píšuci Anton Ottmayer (1796 - ?) svojou prózou *Příklad velkomiselnosti a človečenstva* (OTTMAYER, 1836) s mottom *Lahko jest život pobožních písať – těžko čností jejich nasledovať*. Uverejnil ju v almanachu *Zora* v roku 1836.

Ottmayer reaguje na Tablicovu rečnícku otázku *Mramorových sloupů zdali nezaslouží?* a odpovedá na ňu alegorickým sprozaizovaním konvenčného životopisu Alexandra Rudnaya, ktorý Tablic publikoval za textom druhej časti básne *Lidomil veršem vyobrazený* s názvom *Neyhlavnější paměti Osvíceného Knižete, Arcybiskupa Alexandra z Rudna a Divácké Nové-Vsy*.

Kým Bohuslav Tablic vo svojom prozaickom dodatku k ním vytvorenej oslavnej básni ponúka strohý prehľad najdôležitejších momentov arcibiskupovej dovtedajšej kariéry, Anton Ottmayer píše pre almanach *Zora* alegorický príbeh bratov Ondreja a Jozefa, pastierov oviec, v mladosti vyrastajúcich uprostred vidieckej prírody. Dešifrovateľnosť Jozefovej identity pre čitateľov *Zory* zabezpečuje aj maľba, zobrazujúca sediaceho arcibiskupa, ktorý víta pristúpivšieho sedliaka.

Ústrednou postavou Ottmayerovej prózy je Jozef (Rudnay), ktorý *ňe pre d'edínu, v kteréj splodení je, ňe pre stolícu, v kteréj prebival, ale pre celú krajinu, pre celé ľudské pokolenie naroden jest* (s. 189).

Cesty bratov sa na dlhé roky rozišli, Jozef začína študovať, spoznávať svet a s pomocou Božou aj ľudskou stúpa na rebríčku cirkevnej hierarchie. Stáva sa z neho duchovný, je pastierom ľudu. Vyniká učenosťou a zbožnosťou, teší sa všeobecnej obľube, napomáha núdznych, zasadzuje sa o pozdvihnutie ich postavenia. *Jozef ve velikých tíchto hodnostách a úradoch, v bohactví a prehojností postavení, nikdy ňezabudnul, čo svet jemu, a čo je on svetu dlúžen. Dobře sa rozpamatujíc na te časi, které on jak opustění žák jedíne z bozskéj a dobrích lidí pomoci přežil, hñed' ze začátku obsáhnutích*

vetších úradov svích, obzvláštnú pozornosť na chudobných sebe samím zaňechaných, bedlivých ničmého, mravných a vtípných žakov mal. (s. 196) Z jeho štedrosti profitujú nadaní študenti, financuje vzdelávanie talentovaných chlapcov i dievčat. Človečenství a veľkomiselnosť jeho skúsili najviac chudobní – úbohí ľudia a žebráci. Chudobní biskupstva *** , pod ktorýmžto Jozef zrodení bol, peťdesát i peť tisíc zlatých obetoval. Ku polepšeniu stavu chudobných učiteľov jak kňazských, tak svetských, zvlášť ale dedinských rektorov – nejinače na kúpu potrebných kníh školských a modlácich, ktoré sa každoročne medzi chudobné dieťki rozdávať majú, višer sto tisíc zlatých ustanovil. Medzi žebrákov stolice *** po pohrebe svém osem tisíc zlatých rozdeliť poručil (s. 197) Napokon Jozef pamätal aj na kontinuitu svojej práce po vlastnom skone a ešte za života prerozdelil svoj majetok potrebným, založil mnohé istiny na budúci rozvoj svojich pozemských aktivít: Pre chudobných nezdravých jakéhokolvek stavu, a sice pre mužov u milosrdných *** na dve postele ze štirma tisícma, pre ženské ale u mníšek elizabetinských tamže podobne na dve postele ze šestma tisícma, pre nevládných vojákov ze dvoma tisícma, pre ustanovenie hluchonemých ve Vacove z dvoma tisícma, pre klášteri svätého Franciška v mestách *** a *** z osem tisícma, pre takové P. P. piaristov v mestách *** a *** ze štirma tisícma, pre takové mníšek sv. Uršuli a Alžbeti ne jináče anglických, pre každí z dvoma tisícma, pre špitále v mestách *** , *** a *** z desat tisícma večité záduši ustanovil (s. 198).

Na sklonku života sa obaja pastieri, Jozef i jeho brat Ondrej, po rokoch odlúčenia opäť zídu. Jozef kúpil Ondrejovi v tej jistéj dedine, kde do včiejška pastírom bol, celú rolu i s prináležitostami, kúpil mu ku hospodárstvu potrebné kravi, voli a ovce, dal mu gazdovskí dom vystaviť, ošatil ho na mnohé roki, obdaril ho hňedki s peňázmi, mimo toho ale dve tisíc zlatých na jedno jisté město zložil, abi každoročne úroki Ondrejovi oddávané boľi, dal mu vsecké rofe zasiať a do sipárne zbožia hojne nasipať, a poňeváč juš nevládní bol, jedného opaterného pacholka mu najal, ktorí gazdovské povinnosti na mesto Ondreja vikonával (s. 207 - 208). Aj podľa Ottmayerovho literárneho svedectva sa teda z Alexandra Rudnayho stal v živote skutočný „Lidomil“.

V zborníku *Príležitosti príležitostnej poézie* sa Tablicovej oslavnej básni *Lidomil veršem* vyobrazený podrobne venovala Lenka Rišková a dnešným čitateľom po prvý raz od jej pôvodného vydania ponúkla aj jej textové znenie (RIŠKOVÁ, 2013). Naš príspevok chce byť len doplnením štúdie Lenky Riškovej a rozširuje ju o možnosť komparácie s textom prózy Antona Ottmayera.

PaedDr. PhDr. Peter Mráz, PhD.
Stredná odborná škola, Holíč
mraz13@post.sk

Pramene:

TABLIC, Bohuslav: *Lidomil veršem vyobrazený. K oslavení Instalací Neyosvícenějšiho a neyvelebnějšiho Alexandra Knížete z Rudna a Divácké Nově-vsy, Boží milosti Ostřihomského Arcybiskupa, Primáše, Metrolopitána, apoštolské římské Stolice neyvyššiho ustavičného Tajného Kanclíře, Sl. Místodržicý Královské Rady Radce, cýrkevního vyslanství Prezydenta, Sl. Sedmimužské Stolice Spolu.Soudce ec. Jeho knížecý Osvícenosti, Léta Páně 1820 dne 16. Máje, jménem Slováků baňského okolí s hlubokou ponížeností obětovaný, a nákladem Vysoce Uroz. Pána Staršího Jiřího Zmeškala z Domanovce a na Leštínách, Jeho cys. Král. Jasnosti Dvoru Důvěrníka, a rozličných Sl. Stolic Tabule Soudní z přednějšich Assesora vytlačený.* Banská Štiavnica: František Šulcer 1820.

OTTMAYER, Anton: *Príklad veľkomiselnosti a človečenstva. Opravdiví príbeh stoeľá devatnástého.* In: Zora. Almanach na rok 1836. *Druhí ročník.* Budín: Kráľovská univerzitná tlačiareň, s. 187 – 208.

RIŠKOVÁ, Lenka: Tablicova báseň Alexandrovi Rudnayovi. In: *Príležitosti príležitostnej poézie.* Ed. Marián Kamenčík. Trnava: UCM 2013, s. 38 – 69.

NEVIDITEĽNÁ RUKA TESTOVANIA 5

Januárovým rituálom bývajú diskusie o výsledkoch Testovania 5. Riaditeľka NÚCEM-u navštívi viaceré médiá a bude šíriť jóborskú zvesť o stagnujúcich či zhoršujúcich sa výsledkoch slovenských žiakov.

Uvidíme, kto nahradí okres Gelnica a či nám opäť bude podsúvaný paušalizujúci a neadekvátny obraz toho, že na východe nič nie je. Predtým, než sa však rozbehne tento kolotoč, bolo by dobré pozrieť sa na to, ako je nastavené a ako funguje Testovanie 5 na Slovensku. To totiž ovplyvňuje všetko nasledujúce.

Tradičné kritiky poznáme. Napr. zlé časové nastavenie realizácie testovania, ktoré neumožňuje dať výsledky žiaka do súvislosti s vyučovaním na danom stupni (testuje sa až po prázdninách v piatom ročníku učivo z prvého stupňa) a neumožňuje adresne určiť vyučovaciu zodpovednosť (učitelia prvého stupňa už so žiakom nepracujú a učitelia na druhom stupni sú so žiakmi len niečo menej ako tri mesiace). Pre personálnu politiku na škole je teda testovanie irelevantné. Irelevantné by malo byť taktiež aj pre zriaďovateľov, keďže testovanie neberie do úvahy sociálnu skladbu žiakov na škole, takže akékoľvek porovnávanie škôl na základe výsledkov v testovaní je chybné. To je ďalší známy kritický bod. Navyše, účasť na testovaní nie je povinná, takže výsledky pre školu sú zároveň aj skreslené. Napriek tomu vidíme, že niektoré vedenia škôl či zriaďovatelia začínajú o výsledky v testovaní opierať svoje rozhodnutia resp. ich využívať na propagačné účely. Testovanie sa tak stáva súčasťou súťaže o žiaka v podmienkach, ktoré len ťažko možno označiť ako férové. Zaznievajú aj kritické hlasy k obsahu testovania. Skupinovo túto kritiku formulovali učitelia slovenského jazyka. Dokonca zazneli aj výzvy na bojkot Testovania 5 ako takého, resp. požiadavka, aby sa už nasledujúce roky netestovalo.

Tieto diskusie nás viedli k tomu, pozrieť sa na realitu Testovania 5 bližšie. Zložili sme výskumný tím, osobne sme sa zúčastnili na testovacom dni v novembri 2018 a realizovali sme rozhovory s riaditeľmi, koordinátormi testovania, administrátormi a taktiež aj s učiteľmi testovaných predmetov. Vybrali sme široké spektrum škôl (štátne, cirkevné, súkromné, dedinské, mestské) na západnom, strednom aj východnom Slovensku. Údaje ešte len spracúvame, no niektoré tendencie začínajú byť zjavné.

Asi najzásadnejšie posolstvo je, že testovanie za dobu svojej krátkej existencie mení kultúry škôl. Zasahuje do organizácie chodu školy, organizácie vyučovania, dokonca do organizácie a metodiky v rámci vyučovacích hodín. A to nielen v čase blížiaceho sa termínu testovania. Mení taktiež pohľad učiteľov na svoju profesiu a svoju predmetovú profiláciu. Prosto, školy sa začínajú vzťahovať a organizačne prispôsobovať testovaniu.

Prípravy na testovanie sa spravidla začínajú už od druhého polroku štvrtého ročníka. Niektorí učitelia používajú testy z predchádzajúcich rokov alebo sa cez rodičovské príspevky zakupujú publikácie z komerčných vydavateľstiev zamerané na prípravu na testovanie, ktorých je za tých posledných pár rokov ako húb po daždi. Učitelia referujú, že žiaci v tomto veku majú obrovský problém už so samotným chápaním formátu testu. Keďže tradičnou súčasťou školského hodnotenia v SR nie sú testy, deti nepoznajú formát otázok s voliteľnými odpoveďami a ani to, ako s nimi pracovať. Preto sa najprv začína samotným nácvikom správneho vyplňania testov. Táto činnosť učiteľov podľa ich názoru odvádza od predpísaného učiva, ktoré ešte majú v štvrtom ročníku preberať.

Na obdobné sa sťažujú aj učitelia testovaných predmetov v piatom ročníku. Takmer tri prvé mesiace školského roku sa zaoberajú opakovaním učiva z prechádzajúceho roka prostredníctvom práce s testami. Niektoré školy za týmto účelom navyše využívajú disponibilné hodiny pre posilnenie výučby matematiky a slovenského jazyka, iné v tomto smere posilňujú krúžkovú činnosť, tí

najodvážnejší (a v rozhovoroch najotvorenejší) posilňujú výučbu profilových predmetov priamo na úkor iných vyučovacích predmetov.

Pri rozhovoroch s učiteľmi testovaných predmetov sa ukázal zaujímavý fenomén. Spôsob testovania mení spôsob ich výučby. Zisťujú, že testy NÚCEM-u sa pýtajú a zadávajú úlohy inak, ako to je bežné napr. v schválených učebniciach. Je to štýl, ktorý nachádzame napr. v medzinárodných testovaniach. Najmä matematikári uvádzali, že začali zaraďovať tento typ zadaní do svojej vyučovacej činnosti aj v iných ročníkoch, aby žiaci potom lepšie nabešli aj na Testovanie 9. Slovenčinári okrem toho masívne protestovali proti typu a dĺžke textov, ktoré testovanie používa. Veľmi často zaznievali poukazy, že obsah testovania zo slovenčiny len veľmi okrajovo súvisí so štátnym vzdelávacím programom, ktorý musia naplňovať.

Čo to znamená? Ukazuje sa, že aj u nás dochádza k negatívnemu javu, ktorý sa v odbornej literatúre označuje ako tzv. dvojité kurikulum. Ide o paralelnú existenciu osnov, ktoré predpisuje štát v podobe štátneho vzdelávacieho programu a iných osnov, ktoré predpisuje organizácia zodpovedná za tvorbu národných testov. Ukazujú to aj niektoré školy, ktoré vnímajúc zvláštnosti Testovania 5 organizujú na konci štvrtého ročníka vlastné riaditeľské previerky z učiva prvého stupňa. Prosto NÚCEM dnes nemožno vnímať len ako inštitúciu zabezpečujúcu testovanie. V praxi sa stal inštitúciou ovplyvňovania spôsobu a obsahu vzdelávania na školách. Inštitúciou vystavujúcou vlastné vysvedčenia – výsledkovú listinu žiaka a výsledkovú listinu školy.

No a aj keď príprava na testovanie prebieha vo všetkých zúčastnených školách, intenzita môže byť rôzna. Najviac citelný tlak na úspešnosť v testovaní je v školách vo väčších mestách a v súkromných školách, ktoré používajú výsledky v testovaní na vlastnú propagáciu a testovaniu podriaďujú svoju činnosť takmer už od prvého ročníka.

Zatiaľ čo úspešné školy v testovaní vedia, ako zúročiť výsledky testovania, štát v tom nemá jasno. Na odporúčania OECD sme síce dané testovanie zaviedli, ale žiadnu inú systémovú úlohu neplní. Nie je podmienkou pre prechod na vyšší stupeň vzdelávania a na základe vyššie uvedených metodologických problémov nemôže byť ani využívané na efektívnejšiu správu siete škôl. Konzekvencie pre každodenný život našich škôl má ale dramatické.

O našich národných testovaniach často diskutujem s kolegami zo zahraničia s rozvinutou tradíciou a kultúrou testovania na školách. A asi neprekvapí, že po opise pozície Testovania 5 a podmienok jeho uplatňovania v SR opakovane zaznieva spojenie „waste of money“.

*prof. PaedDr. Ondrej Kaščák, PhD.
Katedra školskej pedagogiky, Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity
ondrej.kascak@truni.sk*

INOVOVANÉ HODNOTENIE SLOHOV NA 2. STUPNI ZÁKLADNÝCH ŠKÔL AKO PARALELA K HODNOTENIU MATURITNÝCH SLOHOV

S inovovaným štátnym vzdelávacím programom (ďalej ŠVP) vstupujeme do 4. ročníka jeho platnosti. Napriek tomu, že sú v ňom chyby a nedostatky, na korekciu tohto dôležitého pedagogického dokumentu stále čakáme. Našťastie, máme medzi sebou mnohých učiteľov, ktorí tieto chyby a nedostatky kriticky odstránia a neboja sa ísť po svojom, keď sa so zle nastaveným vyučovaním SJL nedokážu stotožniť.

Napriek môjmu dlhodobému kritickému postojovi k ŠVP som vo svojom článku o inovovanom ŠVP¹ konštruktívne vyzdvihol nové prvky. Jedným z jeho predností bolo zavedenie jednotných kritérií na hodnotenie slohových prác na 2. stupni základných škôl (ďalej ZŠ) podobne, ako je to už niekoľko rokov zavedené na stredných školách (ďalej SŠ). V diskusiách sa v minulosti strhli debaty, ktoré ma motivovali v roku 2016 napísať pre časopis *Slovenčinár* tento článok. Aktualizujem ho aj pre časopis *Slovenčinári*. Chcel by som ním pomôcť učiteľom ZŠ so zvyknutím si na takýto spôsob rozboru slohových prác. Keďže mám dlhoročnú prax s hodnotením textov gymnazistov, rád by som predstavil svoje skúsenosti a zároveň motiváciu využívať práve predpísaný spôsob hodnotenia aj na základných školách.

Často sa stretávame s názorom, že hodnotenie slohov je subjektívne. Za slohové práce sa zvyčajne dávala jedna známka alebo dve – jedna za obsah, jedna za formu (pravopis, úprava). Fungovalo to tak, že sa často nahliadalo na žiakov ako na potenciálnych spisovateľov a vyžadovala sa vysoká a kultivovaná úroveň slohových prác, často nezodpovedajúca veku a pisateľskej skúsenosti. Druhým extrémom bolo výlučné zdôrazňovanie pravopisu. Často sa stávalo, že hoci bol sloh z obsahového hľadiska veľmi dobrý, jeho formálna stránka bola hodnotená veľmi zle, čo ovplyvnilo celkový výsledok. Kvalita práce sa tak obmedzila na pravopis, čo je síce prirodzené, keďže ten je hlavnou kompetenciou vyučovania slovenčiny, ale takýto dôraz pôsobil na žiakov demotivujúco, najmä ak vytvorili naozaj obsahovo kvalitnú prácu.

Slohová zložka je naozaj problematickou z hľadiska hodnotenia. Riešenie tohto problému sa otvorilo, keď sa na SŠ zavádzala jednotná maturita, ktorej súčasťou je písanie písomnej formy internej časti maturitnej skúšky (slohu) z ôsmich povinných slohových útvarov: *rozprávanie, umelecký opis, diskusný príspevok, charakteristika, beletrizovaný životopis, úvaha, výklad, slávnostný prejav*. Z týchto útvarov sa centrálny vyberú štyri, ktoré sa vyhlásia rozhlasom v deň písomnej maturity a žiak si z nich vyberie jeden, ktorý rozvinie na zadanú tému v rozsahu 1,5 – 3 strany. Inovácia maturitnej skúšky logicky otvorila problém hodnotenia slohov, problém vysokej miery subjektivity pri hodnotení. Ak sa pozrieme, ako to fungovalo pred „novou“ maturitou, je takáto snaha opodstatnená. Predtým si školy vybrali pre študentov ľubovoľné (aj zložité) slohové útvary a rozmanité témy, často také, že boli na pomedzí filozofického traktátu. Tým pádom boli na rôznych školách rôzne kritériá, požiadavky a úrovne slohových zadaní. A tak dochádzalo aj k veľkým disproporciám medzi hodnoteniami nielen v porovnaní rôznych škôl, ale aj v rámci jednej školy. Aj preto bolo nevyhnutné vypracovať jednotné kritériá hodnotenia slohov, ktoré by zabezpečili relatívnu objektivitu a zachytili v hodnotení viacrozmernosť tvorenia textu.

S novým spôsobom hodnotenia slohov som sa stretol v rámci tvorivej dielne, ktorú viedla PhDr. Katarína Hincová, PhD. v rámci konferencie Slovenskej asociácie učiteľov slovenčiny v Liptovskom

---

¹ Papuga, J.: *Inovovaný štátny vzdelávací program zo slovenského jazyka a literatúry?* In: *Slovenčinár* 1. III. ročník. Bratislava: Slovenská asociácia učiteľov slovenčiny, 2016, s. 50 – 60.

Mikuláši. Je len škoda, že takéto školenia, možno s cieľom odstránenia nedostatkov v platných hodnotiacich kritériách (pozri ďalej), sa nerealizujú aj naďalej. Aj na základe takéhoto krátkeho kurzu som vtedy ako začínajúci učiteľ pochopil viacrozmernosť slohových prác a nevyhnutnosť ich komplexnejšieho a objektívnejšieho hodnotenia. Rozhodol som sa, že aj obyčajné slohové práce budem hodnotiť novým spôsobom, čo sa mi osvedčilo. Keď sa zaviedla po generálnej skúške maturita s novým hodnotením slohov, bol som taký „vycvičený“, že som nemal žiadne problémy s analýzou žiackych prác.¹

Keďže sa venujem písaniu, viem, aký zložitý je textotvorný, resp. štýlotvorný proces. Na vlastnej koži som zažil, že v záplave myšlienok, ktoré ukladám do textu, sa prestávam sústreďovať na pravopis, resp. jazyk. Neraz využívam služby svojich kolegov, aby si po mne text prečítali a sám si text kontrolujem niekoľkokrát (mám na to viac času ako žiaci). Okrem toho som zažil situácie, kedy som mal súrne niečo vytvoriť, napísať, no naozaj som nemal práve tvorivú náladu. Od žiakov však vyžadujeme písanie slohových prác buď priamo na hodine, alebo doma, niekedy aj zo dňa na deň. Viem sa naplno vžiť do ich situácie. Pre niektorých je ozaj zložitú vytvoriť za relatívne krátky čas ucelený text určený na hodnotenie. Ak majú vytvoriť len koncept, je to lepšia cesta, keďže majú možnosť predstaviť ho triede a ďalej pracovať na jeho zdokonaľovaní. Často sa však od žiakov vyžaduje vytvorenie slohovej práce na hodine alebo v rámci maturitnej skúšky v aktuálnom čase presne tak, ako budú musieť realizovať podobné úlohy v živote po ukončení školy, preto je aj takéto požiadavka na žiakov opodstatnená. Tieto okolnosti tvorenia textov by bolo potrebné zohľadniť aj v hodnotení prác, najmä v závislosti od veku žiakov (školské hodnotenie má mať aj motivačnú funkciu, ktorá žiakov posúva v rozvíjaní ich schopností, náročnosť požiadaviek by sa mala stupňovať podľa ročníka). Nemyslím teraz byť benevolentný, ale treba si stanoviť širšie kritériá analýzy slohových prác, ktoré sa vyznačujú už spomínanou viacrozmernosťou. Domnievam sa, že inovované hodnotenie slohov z veľkej časti tento zámer napĺňa. Zabezpečujú to, aby žiaci neboli trestaní definitívou, ak zlyhajú v nejakej časti slohotvorného procesu.

Dozaista, nové hodnotenie kladie nároky na učiteľa. Je to však otázka zvyku a ten zvyk sa oplatí osvojiť si. Okrem toho, slovenčinár je odborník, ktorý má byť pripravený aj na zložitejšie procesy vo vyučovaní SJL, najmä ak sa dotýkajú vylepšovania výchovno-vzdelávacieho procesu. Kritiku radšej sústreďme na závažnejšie problémy, s ktorými sa slovenčinári roky stretávajú.

Na ZŠ máme podľa inovovaného ŠVP tieto povinné slohové útvary: *rozprávanie s prvkami opisu, statický opis, rozprávanie s využitím priamej reči, umelecký opis, charakteristika osoby, slávnostný prejav, životopis, výklad, úvaha*. Tieto útvary sa píše aj formou (povinne) kontrolnej písomnej práce (ďalej KPP)² raz za polrok (v 5. ročníku raz za rok).

Musím na tomto mieste pripomenúť, že rámcové kritériá na hodnotenie slohov, t. j. *vonkajšia forma, vnútorná forma – obsah, kompozícia, pravopis, jazyk, štýl a celkový dojem* sú vyčlenené správne, avšak jednotlivé charakteristiky častí *vnútornej formy* sú chybné, neúplné a nezodpovedajú znakom jednotlivých povinných žánrov. Konštatovali sme to už v uvedenom článku.³ Kritériá na hodnotenie slohových prác na SŠ sú podrobnejšie a sú vypracované pre každý povinný slohový útvar

---

¹ Maturitné slohy sa hodnotia max. 28 bodmi, čo sa mení na percentá. Percentuálne vyjadrenie hodnotenia ako zástanca bodovania žiakov vítam, keďže takéto hodnotenie presnejšie vyjadruje úspešnosť žiakov ako škálovo obmedzená stupnica známok. To je však téma na osobitný príspevok.

² V ŠVP sa už pojem kontrolná písomná práca nepoužíva. V inovovanom ŠVP sa povinné slohy označujú ako *písomné práce*. V školskej praxi sa takto všeobecne označujú aj všetky práce, ktoré majú žiaci vypracovať písomne, prípadne sa tak označujú testy na overenie a hodnotenie vedomostí. Tie nepodliehajú kontrole inšpekcie. Práce, ktoré predpisuje ŠVP, podliehajú. Preto som sa rozhodol vo svojom príspevku používať zaužívané spojenie *kontrolná písomná práca – KPP*.

³ Papuga, J.: *Inovovaný štátny vzdelávací program zo slovenského jazyka a literatúry?* In: Slovenčinár 1. III. ročník. Bratislava: Slovenská asociácia učiteľov slovenčiny, 2016, s. 50 – 60.

osobitne.¹ To však nový spôsob hodnotenia slohov na ZŠ nevytvoril, nové kritériá sú len konceptom dobrého nápadu.² Možno aj preto sa v diskusiách nové pravidlá hodnotenia stretli s nevôľou. Za výrazné negatívum považujem aj to, že uvedené povinné slohové útvary majú určené, v ktorom ročníku majú byť napísané, čo však súvisí s celkovým problémom ročníkového zaradenia učiva. (O nevýhodách ročníkového zaradenia v inovovanom ŠVP sa viedli už mnohé polemiky.)

Pozrime sa na jednotlivé položky hodnotenia slohov. Spolu ich je sedem, čo zodpovedá viacrozmerosti slohových prác: *vonkajšia forma*, *vnútorná forma – obsah*, *kompozícia*, *pravopis*, *jazyk*, *štýl* a *celkový dojem*. Každá položka má rovnaký počet bodov, t. j. 4 (spolu 28 bodov), teda nemôže sa stať, že ak zlyhá napr. v pravopise, tak hneď dostane veľmi zlú známku – naopak, ak má žiak problémy s pravopisom, môže jeho práca vyniknúť obsahom, kompozíciou štylizáciou. Sú aj také prípady. Takéto hodnotenie je spravodlivejšie, a tým aj motivujúcejšie. Kritériá sú nastavené dokonca tak, že ak žiak zlyhá v spomenutom pravopise, nedostane známku *výborný*, teda sa netreba obávať toho, že sa hodnotenie pravopisnej kompetencie vo výslednej známke neprejaví.

Jednotlivé položky hodnotenia slúžia aj na to, aby upozornili hodnotiaceho na aspekty, ktoré by si učiteľ nemusel všimnúť, najmä ak by fungoval „starý“ spôsob hodnotenia, ktorý som charakterizoval vyššie. *Vonkajšia forma* upozorňuje na to, že aj čitateľnosť je kritérium hodnotenia (nie krasopis), že text musí mať štandardné odseky, že by sa žiaci 2. stupňa mali vyhnúť škrtaniu v čistopise, že treba dodržiavať nielen ľavý okraj, ale aj pravý, že žiaci môžu písať aj tlačným písmom, rozlišujú veľké a malé písmená, že žiak má dodržať rozsah³ a pod. *Obsah* upozorňuje na to, že žiak musí naplniť zadanú tému. Obsahový odklon je možný, ale podstata témy musí byť zachovaná práve tak, ako musia dospelí naplniť požiadavky vo svojej práci. Aj tu pripomínam, že ak aj žiak zlyhá v položke *obsah*, tak stále môže naplniť vysokým počtom bodov ostatné kritériá a jeho práca nemusí skončiť „tragicky“ (podobne v ostatných položkách). Časť *kompozícia* je v inovovanom ŠVP spracovaná naozaj neodborne a nedostatočne (ako aj iné časti). Toto kritérium vo všeobecnosti poukazuje na to, že daný útvar má nejaké znaky, zaužívanú kompozíciu a logické členenie. Veľmi dôležitá je aj logika textu, ktorá sa často porušuje, keďže žiaci strácajú schopnosť vytvoriť ucelený text (aj vplyvom elektronickej komunikácie). Aj tento nedostatok treba v rámci vyučovania odstraňovať, keďže je rovnako závažný ako neosvojenie si pravopisu. Ku kompozícii môže žiak pristupovať tvorivo, čo sa takisto môže zohľadniť v hodnotení. Z hľadiska koncepcie hodnotiacich kritérií sú problematickými zložkami *pravopis* a *jazyk*. Kým pravopisné chyby sa počítajú a bodujú podľa stupnice, jazykové nie. Niekedy je veľmi ťažko rozlíšiť pravopisné chyby od jazykových. Vo všeobecnosti máme na SŠ zaužívané, že pravopisné chyby sú *i/y*, interpunkcia, diakritika a pod., kým jazykové chyby sa týkajú skloňovania, syntaxe a pod. Čo potom s chybou typu *pekneho*? Ide o diakritiku (pravopis), ale zároveň o jazyk, keďže ide o tvarotvornú príponu. Tento problém je však riešiteľný, ak si sami zaradíte danú chybu k jednej z dvoch položiek (pravopis/jazyk) a každú ďalšiu budete klasifikovať rovnako. Lepším riešením by však bolo zlúčiť obe hodnotiace položky do jednej. Prispelo by to k efektívnejšiemu a dynamickejšiemu hodnoteniu slohov. (Stupnica by mohla byť prísnejšia.) Položka *štýl* poukazuje na adekvátne používanie jazykových prostriedkov v závislosti od funkcie textu, teda od jazykového štýlu slohového útvaru. V kritériách hodnotenia stredoškolských slohov v tejto položke máme *tvorivé*⁴ *využitie lexiky všetkých štýlov*¹, čo

---

¹ Presný názov: Kritériá na hodnotenie a Písomnej formy internej časti maturitnej skúšky – vyučovacie jazyky. Dostupné na: http://www.saus2002.sk/pedagogicke_dokumenty_sjl/maturita-kriteria_na_hodnotenie_pfic_2009.pdf

² Je na škodu veci, že sa tvorcovia ŠVP pre ZŠ neinšpirovali kritériami na hodnotenie maturitných slohov.

³ Vo vyučovaní slohu treba žiakov viesť k tomu, že nielen nedodržanie minimálneho rozsahu je chybou, ale aj presiahnutie maximálneho rozsahu. Žiaci si majú osvojiť aj kondenzovaný spôsob vyjadrovania. Najmä v súčasnej dobe, keď sa kládie dôraz na texty, ktoré musia byť rýchlo vnímateľné. A práve v takto tvorených textoch sa vyskytuje množstvo jazykových chýb a chýb z nepozornosti.

⁴ Nadbytočným je prívlastok *tvorivé*, ktorý sa vyskytuje v kritériách na hodnotenie maturitných slohov pri všetkých slohových útvaroch. Medzi povinnými slohovými útvarmi máme aj také, ktorých štýlové charakteristiky obmedzujú *tvorivé* využitie lexiky – napr. výklad, diskusný príspevok.

implikuje to, že žiak môže využiť rôzne štylistické prostriedky, aj keby boli v danom štýle príznakové, teda môžeme zohľadňovať aj súčasný jav v oblasti textotvorby – synkretizmus a hybridizácia, teda využívať prostriedky všetkých funkčných jazykových štýlov. V kritériách pre ZŠ je však časť štýl opísaná z veľkej časti mimo oblasti, ktorú chápeme pod pojmom štýl - zrozumiteľnosť, pútavosť.² To je nedostatočné pochopenie štýlovej charakteristiky práce a patrí to k nedostatkom, ktoré som už spomenul. Okrem toho sa v tejto položke má zohľadňovať aj nefunkčné opakovanie slov, čo však v oboch kritériách na hodnotenie nie je explicitne uvedené. Aj to svedčí o nedôslednosti vypracovania dokumentov, ktorými sa máme povinne riadiť. (Verím, že vôľa na ich opravu, doplnenie sa raz nájde a kritériá na opravu slohov sa stanú užitočnejším a dôstojnejším dokumentom, spoľahlivou pomôckou pre učiteľa i žiaka.) Poslednou položkou hodnotenia je tzv. celkový dojem. Od vzniku tohto kritéria ho vítam, hoci je občas kritizované. Učiteľovi má zostať možnosť obmedzeným spôsobom subjektívne vstúpiť do práce a hodnotiť ju 0 – 4 bodmi tak, ako naňho pôsobí po prvom prečítaní. Učiteľ je odborník, ktorý má jazykový cit a jazykové vzdelanie, pozná charakter triedy a rôzne nuansy autora slohovej práce, ktoré žiadne kritériá nedokážu zachytiť, a preto by mal mať možnosť vyjadriť svoj postoj. (A po nespokojnosti s hodnotením zároveň položku celkový dojem vedieť zdôvodniť.) Navyše, učiteľ môže v tejto časti ohodnotiť aj tvorivosť žiaka, aj keď presiahne konvenčné znaky útvaru alebo sa zaujímavým spôsobom odkloní od témy, tradičnej kompozície a pod. Profesionálny učiteľ nedegraduje túto položku na absolútne subjektívne pridelenie bodov. Táto položka je rovnocenná s ostatnými, preto nehrozí, že by neprimerane znížila alebo zvýšila hodnotenie slohu.

Inovované kritériá hodnotenia slohov žiakov ZŠ sú teda prínosom, zabezpečujú vyššiu objektivitu hodnotenia, posudzujú rôzne stránky slohotvorného procesu a viacrozmernosť slohovej práce, neodsúdia žiaka na zlé hodnotenie v prípade, že zlyhá v nejakej časti slohotvorby. Počul som aj o mnohých prípadoch, kedy učiteľia z rôznych pohnútok odoberali v jednotlivých položkách príliš veľa bodov. Takýto prístup však nedokážu odstrániť žiadne kritériá, je to o profesionálnom prístupe. Isté je, že keď explicitne vidíme body za jednotlivé položky, ľahšia je kontrola v prípade nespokojnosti hodnoteného. Tieto kritériá predpokladajú, že si učiteľ vie hodnotenie zdôvodniť (položku pravopis nemusí zdôvodňovať, keďže je definovaná záväznou stupnicou bodovania v závislosti od počtu pravopisných chýb; možno by sa podobná stupnica mohla stanoviť aj v ostatných položkách). Verím však, že učiteľov, ktorí pristupujú k hodnoteniu spravodlivo, je oveľa viac a využijú inovované hodnotenie v prospech spresnenia diagnostiky žiakov. Často som počul, ale aj na vlastnej koži zažil, že kolegovia, ktorí hodnotili týmito kritériami jeden a ten istý sloh, sa väčšinou zhodli a nedochádzalo k výrazným disproporciám v pridelených bodoch. Stačí si iba osvojiť nový spôsob tak, ako tým prešli stredoškolskí učiteľia. Samozrejme, ako je už štandardom v tom našom vyučovacom predmete, všetko si treba dorábať, vylepšovať, teda aj inovované kritériá na hodnotenie. Treba ich prispôbiť jednotlivým slohovým útvarom, doplniť chýbajúce kritériá, prípadne opraviť tie nesprávne, inšpirujúc sa aj dokumentom na hodnotenie stredoškolských slohov. Ak si to v rámci predmetových komisií ZŠ vypracujete, pripravíte, budete mať spoľahlivý manuál na hodnotenie slohov, ktorý prípadne môžete poslať Štátnemu pedagogickému ústavu, garantovi zmien v inovovanom ŠVP.³

Od inovovaného ŠVP máme teda hodnotiť slohy na ZŠ inak. Vyzerá to zložito, no ako učiteľ, ktorý hodnotí podobným spôsobom niekoľko rokov, vás môžem ubezpečiť, že je to otázka cviku a po tridsiatom slohu sa vám to zautomatizuje. Ja takéto hodnotenie využívam aj v „malých“ (cvičných) slohoch, avšak body potom vydám dvoma (teda celkový počet je 14 bodov). Dovolil by som si v nasledujúcich riadkoch ponúknuť svoj spôsob práce v súvislosti s písaním KPP, ktorý sa mi osvedčil

---

¹ Dostupné na: http://www.saus2002.sk/pedagogicke_dokumenty_sjl/maturita-kriteria_na_hodnotenie_pfic_2009.pdf

² Dostupné na: http://www.statpedu.sk/sites/default/files/dokumenty/inovovany-statny-vzdelavaci-program/sjl_nsv_2014.pdf, s. 68.

³ Keďže na stredných školách sú Kritériá na hodnotenie písomnej formy internej časti maturitnej skúšky samostatným dokumentom, umožňuje to ich lepšiu a flexibilnejšiu aktualizáciu na rozdiel od toho, keď sú súčasťou ŠVP (ako kritériá na hodnotenie slohov na ZŠ), v ktorom je snaha o stabilizáciu (konzerváciu) obsahu.

a spôsobil aj to, že moji žiaci nemali vážne problémy s písaním textov a málokedy mali výhrady k hodnoteniu svojich prác. Hoci som takýto spôsob aplikoval predovšetkým na strednej škole, pokojne sa dá preniesť aj do základnej školy.

1) Napriek tomu, že som uviedol, aké náročné je v rámci vyučovania vytvoriť slohovú prácu, trvám na tom, aby bolo písanie KPP bez domácej prípravy¹. Presne tak to je aj na maturitnej skúške, preto som zaviedol rovnakú modelovú situáciu. O to dôslednejšie som ich na deň písania KPP pripravil. V našej škole (gymnázium) sme mali vymedzený dostatočný priestor na prípravu. Príprava spočívala v písaní cvičných slohov² na určenú tému a zvolený útvar. Vždy som dával žiakom na výber viac tém, z ktorých si mohli jednu vybrať. Cvičné slohy mali vypracovať doma (niekedy na hodine) formou konceptu. Ak aj hodina slohu bola hneď na druhý deň³, tak to nebol pre žiakov trest, keďže som koncepty nehodnotil. Iba v prípade, že si ich nepripravili alebo si ich chceli dať dobrovoľne ohodnotiť. Niekedy som od nich požadoval, aby si iba spísali svoje nápady k zadanému slohu (mohli využiť osnovu) a na ďalšej hodine ich prezentovali, teda nemuseli písať ucelený text. Pripravené texty potom prezentovali. Ak mňa alebo žiakov niektorý koncept zaujal, tak som ho hneď ohodnotil motivujúcou známku za cvičný sloh. Po prečítaní konceptov sme spravili ústnu (niekedy písomnú) analýzu, žiaci mali možnosť vyjadriť sa k prácam a najčastejšie chyby (alebo prednosti prác) som priebežne pomenovával aj ja. Riadil som sa pri tom kritériami na hodnotenie slohov, ktoré som analyzoval vyššie, ale aj skúsenosťami z hodnotenia prác žiakov z iných ročníkov.

2) Neoddeliteľnou súčasťou slohovej prípravy na mojich hodinách bola aj analýza a hodnotenie reálnej slohovej práce žiakmi. Predložil som im neopravený text, ktorý som buď stiahol z internetu, alebo pochádzal z pera mojich predchádzajúcich žiakov.⁴ Žiaci si prácu prečítali a opravovali rôzne jazykové i mimojazykové chyby. Potom ich zaraďovali do jednotlivých položiek kritérií na opravu slohových prác daného útvaru. Kritériá na opravu slohov som im vždy vopred predstavil, resp. zopakoval. Žiaci potom pridelovali body a navrhli výsledný počet bodov, vžili sa do roly hodnotiaceho, vznikali diskusie. Väčšinou sme sa na výslednom hodnotení zhodli, priblížili sa k známke, ktorá vyšla aj mne.

3) Poslednou časťou prípravy na sloh bolo dôkladné zopakovanie charakteristiky a znakov slohového útvaru, na ktorý sa zameriavala KPP⁵. Konkretizáciu tém ani tematické okruhy som žiakom (gymnazistom) vopred nedal, vedeli iba to, že jedna z tém bude prevzatá z maturitných zadaní z predchádzajúcich rokov.⁶

4) V deň písania slohových prác som sa s kolegami dohodol tak, aby som mal 2 hodiny za sebou alebo aspoň 2 hodiny v jeden deň. Je nutné dať žiakom na písanie slohu tento minimálny čas, keďže ide o náročný druh skúšky. Rieši sa to aj tak, že žiaci majú možnosť domácej prípravy (teda prezradenie tém) a potom píšu KPP na 1 hodine. Nie je to ideálny postup, nezodpovedá modelu maturitnej a už vôbec nie písomnej skúšky, ale aj v takomto prístupe je jedna hodina veľmi málo, keďže iné je text si pripraviť a iné produkovať ho v aktuálnom čase, kedy sa aj pri prepisovaní vopred

---

¹ Keď som učil žiakov 1. – 4. ročníka osemročného gymnázia, umožnil som im zostaviť si osnovu doma, napísať si niekoľko viet a prezradil som im aj okruhy tém slohovej práce, keďže som skúšku prispôboval ich veku.

² Cvičné slohy, resp. tvorenie kratších textov som zaraďoval nielen na hodinách slohu, ktoré sa stále osobitne vyčleňujú, ale integroval som ich aj do hodín jazyka a literatúry.

³ Niekedy som si upravil zložky SJL tak, že som sa celý týždeň venoval slohu a zabezpečil tak kontinuálne štúdium slohovej výchovy, realizoval som teda blokovú výučbu.

⁴ Archivujem si slohové práce žiakov dobrovoľne, keďže sú pre mňa zdrojom mnohých poznatkov a využívam ich ako metodickú pomôcku vo vyučovaní. Osobitne si archivujem výnimočné práce. Ešte predtým ich však so súhlasom žiakov prezentujem na nástenke, v školskom časopise alebo v časopise Slovenčinár.

⁵ Na strednej škole sa neurčuje, v ktorom ročníku sa ktorý slohový útvar má vyučovať a písať v rámci KPP.

⁶ Všetky zadania maturitných slohov sú zverejnené na stránkach NÚCEM-u.

pripravených nápadov môže stať, že žiak zmení svoju domácu verziu. Písanie práce bez prípravy je náročnejšie, ale z hľadiska overovania kompetencií a hodnotenia výpovednejšie. Je preto dôležité vymedzenie dostatku času na písanie konceptu a na jeho prepísanie do čistopisu aj za cenu, že si upravíme v deň písania KPP rozvrh. Písanie konceptu považujem za veľmi dôležitú fázu slohotvorného procesu, preto zdôrazňujem žiakom to, že je nutné, aby touto fázou prešli, aby nešli hneď písať čistopis zo strachu, že nestihnú prepísať text do dvojhárku. Aby som z tých 2 „vybavených“ hodín na písanie nestratil žiadny čas, predtlačím žiakom zadania jednotlivých tém aj so zápisom autorstva a informácií o KPP, ktoré si na záver pripevnia zošívачkou alebo nalepia na titulnú stranu dvojhárku s linajkami. Do takto pripraveného dvojhárku píšu žiaci čistopis. Na písanie vyberám také dvojhárky, kde sú predtlačené vonkajšie okraje, aby sa žiaci nemuseli zdržiavať ich rysovaním. Vnútorým okrajom je stred otvoreného dvojhárku. Takýto systém som si vymyslel aj preto, že mi bolo doslova smiešne, že sa v 21. storočí rysujú okraje, ručne sa píšu zadania KPP a kolónky typu meno, priezvisko a podobne. Ukážku titulnej stránky prikladám:

GYMNÁZIUM V BRATISLAVE

ŠKOLSKÝ ROK: 2010/2011 (1. POLROK)

1. KONTROLNÁ PÍSOMNÁ PRÁCA ZO SLOVENSKEHO JAZYKA A LITERATÚRY

KÓD (ID): .....

MENO A PRIEZVISKO: .....

TRIEDA: ..... DÁTUM: .....

TÉMY: (ZAKRÚŽKUJ ČÍSLO.)

1. CIRKUSANT/CIRKUSANTKA (umelecký opis)
2. MOJE BYDLISKO (umelecký opis)
3. AJ ZIMA MÁ SVOJE ČARO (umelecký opis z maturitných skúšok)
4. CINTORÍN (umelecký opis)

VYUČUJÚCI: PhDr. Ján Papuga, PhD.

HODNOTENIE (max. 28 bodov):

VONKAJŠIA FORMA (4b): .....

VNÚTORNÁ FORMA (20b):

- OBSAH (4b): .....
- KOMPOZÍCIA (4b): .....

- JAZYK (4b): .....
- PRAVOPIS (4b): .....
- ŠTÝL (4b): .....

CELKOVÝ DOJEM (4b): .....

ZÍSKANÝ POČET BODOV A PODPIS: .....

POZNÁMKA:

V prípade, že má škola problémy s kopírovaním, dá sa titulná strana zredukovať na formát A5 tak, aby sa na jednom papieri A4 vytlačili 2 zadania. V položke *KÓD* som sa inšpiroval písomnou maturitou. Žiaci majú možnosť podpísať sa nejakým identifikačným údajom, nepodpisujú sa menom a priezviskom, čím im naznačujem, že chcem prácu objektívne ohodnotiť bez ohľadu na to, kto ju písal, čo na žiakov zapôsobilo.¹ Aj mne sa opravovalo lepšie, keďže som nemusel rozmýšľať o rôznych pohnútkach konkrétneho žiaka pri písaní práce a podvedome som ich nezohľadňoval v hodnotení. (Po čase som sa naučil takto hodnotiť práce, aj keď boli podpísané menom.) Pri každom písaní KPP som dal žiakom v rámci daného žánru na výber zo štyroch tém tak, ako je to na písomnej maturite. Som presvedčený, že umožnenie voliť si vyhovujúcu tému je silným motivačným faktorom a naozaj som sa nestretol s poznámkami typu, že všetky témy sú zlé, že niekomu téma nesadla, že si nevedeli vybrať. Iste, je to zložitejšie na hodnotenie, keďže posudzujeme obsahovo odlišné práce. Ja sa však na to pozerám z iného uhla – oprava je zaujímavejšia, spoznávam rôzne spracovania tém a rôzne témy, neupadám do rutiny z hodnotenia jednej témy, kedy sa môže stať, že posledné práce by som hodnotil prísnejšie alebo naopak, miernejšie.

5) Na maturitnom slohu majú žiaci k dispozícii aj slovníky. Túto možnosť poskytujem aj žiakom píšucim KPP. Nemalo by byť žiadnym problémom umožniť prácu so slovníkom aj žiakom ZŠ za predpokladu, že sa v rámci SJL venujeme aj práci s týmito príručkami a spôsobom, ako sa dajú využiť v slohotvornom procese. Pre zefektívnenie času na písanie KPP umožňujem žiakom priniesť si vlastné slovníky alebo im otvorím online slovník na počítači, ktorý majú možnosť používať. Ak majú vlastné multimédiá s internetom, dovolím im používať slovníky na nich. Stalo sa mi iba zriedka, že by sa žiak pokúšal vygoogliť si nejaký text, ktorý by mohol použiť v rámci písania KPP. Zväčša som takýto podvod odhalil a zohľadnil ho v hodnotení.² Žiakom SŠ som ešte predsa len dával jednu „nelegálnu“ pomôcku. Keď začali prepisovať nečistopis do čistopisu, tak som im rozdal KPP z predchádzajúceho roka/polroka, aby si pozreli chyby, ktoré robili, keď boli o pol roka mladší.³ Väčšinou im takýto „ťahák“ pomôže a vyhnú sa zbytočným formálnym a iným chybám, ktoré pravidelne opakujú. Po všetkých týchto opatreniach žiaci píšu slohovú prácu. Upozorňujem ich na to, že je to normálna písomka, ktorá má overiť jazykovo-štylistické (a iné) kompetencie formou uceleného textu na zadanú tému, a preto trvám

¹ Kódy poslúžili aj na vytvorení pozitívnej atmosféry. Žiaci, aj starší, sa zabávali nad svojimi pseudonymami, ktoré si vymysleli.

² Zistiť, či práca nie je skopírovaná z internetu, je pomerne ľahké. Stačí si do vyhľadávača zadať náhodné vety žiackej slohovej práce. Ak je práca skopírovaná, internet vyhľadá jej zdroj. Žiakov treba už v nižšom veku učiť, že plagiátorstvo je podvod a môže byť trestné.

³ Maturantom odovzdávam ich KPP za 4 roky pred konaním písomnej maturitnej skúšky, aby sa mohli poučiť z chýb, ktoré robili v písaní predpísaných prác zameraných na jednotlivé maturitné slohové žánre.

na disciplíne, tichu, samostatnej činnosti a pracovnej atmosfére. Na rozdiel od maturity sa môžu počas písania pýtať. Ak sú to otázky priamo nesúvisiace s testovanými kompetenciami, odpoviem. Zásadne neodpovedám na otázky pravopisu, jazyka, kompozície a štylizácie, keďže tieto kompetencie patria do predmetu testovania a je chybou, ak im učiteľ v týchto oblastiach pomáha. Stráca sa tak význam písania KPP a záverov z jej analýzy a hodnotenia.

6) Pred písaním čistopisu ešte raz žiakom zopakujem najčastejšie slohové chyby. Upozorním ich hneď na začiatku dvojhodinovky, aby si vopred vymedzili čas na prepísanie konceptu tak, aby po sebe stihli čistopis prečítať aspoň raz, ideálne niekoľkokrát. Cez prestávku po prvej hodine im dovoľm písať, iba ak sami chcú. V prípade, že žiak nestihne dopísať sloh ani po 2 hodinách, umožním im využiť aj tú ďalšiu prestávku na dopísanie, keďže písanie slohu hoci v rozsahu jednej strany (taký vyžadujem na KPP na strednej škole v rámci 2 hodín) je naozaj relatívne málo na vytvorenie uceleného a čo najkvalitnejšieho textu (okrem toho sa žiaci neraz rozpíšu a prevýšia minimálny rozsah). Vopred sa pripravím tak, aby som mohol s dopisujúcimi žiakmi zostať cez prestávky v triede. Treba byť tolerantnejší, obzvlášť na základnej škole.

7) Slohy sa snažím ohodnotiť do týždňa, keďže je to veľký počet bodov a žiaci sú zvedaví na výsledky. Okrem toho mi záleží na tom, aby sa slohový výcvik, písanie slohu, jeho vyhodnotenie a analýza robili v čo najkratšom časovom období. Aby žiaci vedeli, za čo stratili v texte body, tak pri konkrétnej chybe napíšem začiatocné písmená jednotlivých položiek hodnotenia: *VF – vnútorná forma*, *J – jazyk*, *P – pravopis*, *K – kompozícia* a pod.¹ Žiaci si tak rýchlo vyhľadajú, v ktorej zložke slohu pochybili, ľahko si spočítajú chyby a rýchlo si uvedomia, prečo získali menší počet bodov. Body za jednotlivé položky zapisujem na titulný list, ktorý som predložil vyššie. Získam tak prehľadné hodnotenie, ktoré sa dá kedykoľvek obhájť, analyzovať, prípadne opraviť. Aj po rokoch viem, v čom daná práca vynikala, v čom mala nedostatky. Okrem toho si žiaci uvedomia komplexnosť procesu tvorenia textov.

8) Na opravu a analýzu KPP si takisto vymedzujem celú hodinu. Od žiakov vyžadujem, aby opravili *P*, *J* a *Š* chyby. Nezaoberám sa tým, či zrkadlovo alebo inak, keďže to požadujem za byrokratický relikv. Ide mi o to, aby žiaci chyby pochopili. Isté je, že práca musí byť opravená a analyzovaná preukázateľne, pretože KPP podlieha kontrole inšpekcie. Keďže sa KPP aj s opravami archivujú,² žiaci nemajú možnosť si v nich kedykoľvek listovať. Preto som vyberal z napísaných prác časté alebo zaujímavé chyby, ktoré sme pred alebo po oprave slohov so žiakmi riešili formou štylistického cvičenia a po vyriešení si ich vkladali do zošita. Uvádzam jedno takéto cvičenie ako príklad.

Nájdí rôzne chyby v úryvkoch z vašich prác (umelecký opis):

a) Nad vodou sa akoby ľadne vznášal ako obláčik vo vzduchu.

¹ V pokynoch na hodnotenie maturitných slohov v šk. roku 2018/19 (maturita 2019) sa objavili tzv. korektorské značky: https://www.nucem.sk/dl/4065/Pokyny%20na%20hodnotenie%20PFIC%20MS_VUJ_2019_final.pdf. Mnohých učiteľov, ktorí si už zvykli na hodnotenie iným spôsobom (ako napr. ja, vyššie som uviedol, ako označujem chyby - avšak už nepôsobím na strednej škole), to spôsobilo nemalý problém. Isto, korektorské značky v mnohom pomôžu v orientácii a hodnotení opraveného textu. Podľa môjho názoru však môžu učitelia v pokoji opravovať spôsobom, ktorí uznajú za vhodný, keďže pokyny NÚCEM-u nie sú legislatívnym dokumentom a okrem iného z formulácie nevyplýva, že sa musia využívať práve uvedené korektorské značky. Otázkou je, či sa opravujúci nedajú zastrašiť predsedom predmetovej komisie, ktorý vezme nariadenia nekriticky a doslova.

² Údaje o povinnej archivácii sú rôzne. Na základe mojich zistení a po analýze registratúrnych predpisov sa dajú vyabstrahovať dve lehoty archivácie KPP: 3 roky alebo do konca klasifikačného obdobia daného ročníka.

- b) *Pripomína perníkovú chalúpku... (Pražský hrad)*
- c) *...a potom nás boleli nohy ani čert.*
- d) *Jej vystúpenie sa blíži ku koncu a diváci pociťujú pocity ako pri konci zaujímavého filmu.*
- e) *O nejakú chvíľu zvieratá dokončili svoju prezentáciu.*
- f) *Zima pre mňa nezačína 1. zimným dňom, dvadsiatým prvým decembrom, ale dňom kedy napadne čo i len hárka jemného prášku sťa snehových vločiek...*
- g) *Tak ako každé ročné obdobie má svoje čaro, tak aj zima patrí bezkonkurenčne k nim.*
- h) *Po príchode domov nás ešte ruky štekli dlho ako spomienka...*
- ch) *Najmä v decembri, keď dýcha vianočnou atmosférou a na každom kroku svieti vianočný stromček.*
- i) *Nemajú v sebe síce život (snehuliaky), ale bývajú dobrými kamarátmi detí. po domoch cítia vôňu medovníkov, koláčov, kapra, jedličky...*
- j) *Úvod práce: áno, pre nás je zima asi to najmenej rozmanité ročné obdobie, pretože nízke teploty sa nám nepáčia...*
- k) *Bohyňa vesna, odovzdá žezlo ľadovej kráľovne.*
- l) *Malým deťom sa od nej robia fúzy na zmrznutej, šťastnej tvári.*
- m) *Na pomyslenie na ňu (večeru) slintám ako pes.*

V niektorých vetách je viacero chýb a určite vítam, ak si tam žiaci všimnú aj nedostatky, ktoré som sám nepostrehol. Jednotlivé chyby potom zaraďujeme k položkám hodnotenia slohovej práce. Uvažovaním o reálnych vetách žiakov sa naučia určite viac ako riešením izolovaných cvičení z učebnice. Navyše to posluží na to, že si ako hodnotiaci uvedomíme, že problémom slohových prác nie je len pravopis, ale aj rovnako závažné chyby iného charakteru – nadväznosť viet, používanie parazitických, štylisticky neadekvátnych slov, protirečenia v texte, využívanie fráz a klišé, neschopnosť postaviť kompozíciu textu, protirečenia, nefunkčné opakovanie slov, absencia klasických odsekov, nezarovnávanie okrajov na oboch stranách a pod. Mal som skúsenosť, že žiaci po takomto komplexnom prístupe k slohom inak pristupovali k tvoreniu textov a sledoval som na nich postupne progres z mesiaca na mesiac.

Sloh sa aj v súčasnosti často chápe ako okrajová, voľná hodina, ako niečo, čo je doplnkom vyučovania slovenčiny. To je však anachronizmus, ktorý by sa vo vyučovaní nemal už vyskytovať. Tvorenie textu je komplexným javom, v ktorom žiaci prejavujú mnohé jazykovo-štylistické kompetencie, naučia sa tvoriť písomný i ústny text¹ podľa požiadaviek. Na tomto mieste pripomeniem kritiku výberu

---

¹ Chybou je, ak sa nevenujeme v rámci slohov tvoreniu a prezentácii ústnych textov. V rámci KPP učiteľovi nič nebráni, aby si ne zvolil ústnu realizáciu, medzi povinnými slohmi sú útvary, ktoré sa nemusia iba písať, ale môžu sa ústne prezentovať pred triedou. V škole, kde som pôsobil, sme mali vymedzených niekoľko hodín na

povinných slohových útvarov, ktorá nezohľadňuje požiadavky praktického života alebo ďalšieho vzdelávania.¹

Písanie slohov teda považujem za dôležitú, ba nevyhnutnú súčasť slovenčiny (s predpokladom vypracovania ucelenejšej, komplexnejšej a aktuálnejšej koncepcie – aj v rámci školských predmetových komisií a v školskom vzdelávacom programe). Nestotožňujem sa ani s požiadavkami mnohých kolegov zo SŠ, aby sa zrušilo písanie maturitných slohov, čo by tento druh štátnej skúšky obralo o overenie dôležitej kompetencie žiaka. Ako slovenčinár si uvedomujem nároky slohovej výchovy, no napriek tomu som pripravený aj naďalej pracovať spôsobom, ktorý som vám vo svojom príspevku predstavil. Navyše, veľmi rád čítam (počúvam) žiacke texty, keďže sa z nich veľa dozviem o svojich zverencoch. Text však nie je len základným prostriedkom vyučovania, ale je aj základom každodenného života, preto je nutné chápať slohovú výchovu ako prípravu na život vo svete komunikácie. Dôležitosť tvorenia textu by som prirovnal k modernej kompetencii rozvíjania čitateľskej gramotnosti.

Na záver by som sa vrátil k inovovanému hodnoteniu slohov žiakov základných škôl, ktoré nahradilo archaizované hodnotenie známku z jedného uhla pohľadu (resp. z dvoch). Je to veľká zmena a na prvý pohľad aj veľká prekážka pre hodnotiacich. Aj ako kritik ŠVP sa však k tejto zmene prikláňam, keďže tento nový koncept hodnotenia je zároveň návodom na prácu so slohom. Okrem toho sa výrazne objektivizuje hodnotenie, ktoré vychádza z viacerých rovnocenne postavených aspektov vytvoreného textu. Aj po inovovanom hodnotení sa môže žiakovi udeliť známka (ak nepoužívate bodovanie), no na rozdiel od starého hodnotenia, má takáto známka výpovednejšiu hodnotu. Problémom bolo, keď sa po starom známka dávala za obsah a formu, kde sa forma stotožňovala s pravopisom a v takomto hodnotení nebola určená váha medzi oboma zložkami. Niektorí učitelia dbali skôr na obsah, iní na formu. V kritériách v inovovanom ŠVP sú všetky položky vyvážené a aj slabší žiak má šancu vyniknúť, ak zlyháva v niektorej časti slohotvorného procesu.

Nemôžeme si myslieť, že sa po uvedených zmenách dosiahne absolútna objektivita. Objektivita vo výchovno-vzdelávacom procese je metou, po ktorej môžeme siahať, no nedokážeme ju presiahnuť. Nech je administrácia a diagnostika testov, písomiek či slohových prác akokoľvek ošetrovaná, vždy bude nimi prenikať subjektívny prvok. Je to tak aj v bežnom živote, kde sa pri súťažiach, pracovných pohovoroch, konkurzoch prejavuje väčšia či menšia miera subjektivity. Možno je to tak aj dobre – človek, ktorý chce uspieť, hľadá rôzne stratégie, aby zaujal, aby sa presadil, aby zapôsobil na subjektivitu iných. Takisto je to v slohoch. Nové kritériá držia subjektivitu „na uzde“ a rozkladajú ju do rôznych kritérií, v ktorých sa osobný prístup nedá naplniť v takej miere, ako to mohlo byť v starom hodnotení slohov. Osvojte si teda tieto inovované pravidlá, posielajte podnety na ich rozvíjanie, spresňovanie a dopĺňanie a majte na mysli, že sú prínosom v slohovej výchove, v rozvíjaní spätnej väzby, v spravodlivejšom hodnotení a v kvalitnejšom vyučovaní SJL, čo zodpovedne tvrdím na základe svojich skúseností s vyučovaním mladších i starších žiakov.

---

realizáciu ústnych kontrolných prác. Vtedy bolo nutné kritériá na opravu písomných prác upraviť – ukážku prikladám na záver svojho príspevku. Ústne práce som zachytával formou nahrávky, aby bol doklad. Archivoval som aj koncepty žiakov, podľa ktorých prezentovali – osobitne som ich nekontroloval, hodnotil som iba ústnu podobu.

¹ Beletrizovaný životopis alebo úvaha nepatria síce k zložitým slohovým útvarom, ale motivácia ich sústavného spoznávania, napr. na stredných odborných školách, ktoré sú praktickejšie a vecnejšie zamerané, sa stráca. Sú prospešnejšie slohové útvary, ktoré by si mali žiaci SOŠ osvojiť. To však súvisí s témou diferenciacie obsahu SJL medzi gymnáziom a odbornou školou, teda rozlišovanie úrovní.

KRITÉRIÁ NA HODNOTENIE KONTROLNEJ PRÁCE – ÚSTNEJ (NÁVRH)

(upravené podľa oficiálnych kritérií pre potreby vyučovania)

1. vonkajšia forma: 4 body

- zreteľnosť prednesu, správna artikulácia („nehľtať“ hlásky)
- nepoužívať parazitické slová (takže, ehm a pod.)
- dodržať rozsah 6 minút (nedodržanie i presiahnutie je chybou)
- etika, etiketa, postoj (nesedieť, nemať ruky vo vreckách, nežuť)
- kontakt s adresátom (nepozerať sa na dlážku)
- naspamäť (možno mať na papierikoch oporné body)

2. vnútorná forma:

a) obsah: 4 body

- dodržanie témy
- vlastné hodnotenie/posúdenie aktuálnych javov (teda pripraviť si vlastný text, nie stiahnutý z internetu)
- objektivita/subjektivita (podľa žánru, ktorý si zvolíte)

b) kompozícia: 4 body

- uplatnenie zodpovedajúceho slohového postupu (v 1. a 2. téme výkladový, v 3. téme úvahový)
- nadväznosť a logickosť textu
- členenie textu (oslovenie, úvod, jadro, záver, poďakovanie)

c) jazyk: 4 body

- správne skloňovanie a spájanie slov
- správne využívanie zvukových prostriedkov jazyka – prozódie (používať dôraz, spájať fyziologickú pauzu s významovou a pod.)

d) ortoepia: 4 body

- spisovná výslovnosť (nehovoriť tvrdo, nedávať dĺžne tam, kde nie sú; správne spodobovať a pod.)

e) štýl: 4 body

- využívanie rôznorodých prostriedkov rečníckeho štýlu a jeho žánrov (štylizácia závisí od žánru, ktorý si zvolíte)
- emocionálnosť/neutrálnosť/expresívnosť/monologickosť/dialogickosť (podľa zvoleného žánru)
- funkčné využívanie neverbálnych prostriedkov (mimika, gestikulácia)
- neopakovať jazykové prostriedky bez zreteľného zámeru

3. celkový dojem: 4 body

SPOLU: 28 BODOV

*Pripravil: PhDr. Ján Papuga, PhD.
Základná škola s materskou školou, Riazanská 75, Bratislava
janpapuga@gmail.com, www.janpapuga.sk*

GALÉRIA PONÍŽENÍ

ALEBO

SPRÁVA O STAVE ŠKOLSTVA

Vážení učitelia a rodičia, milí žiaci a tí, ktorí si myslia, že sa ich to netýka!

Farmári pripravujú generálny štrajk, novinári bojujú za slobodu slova, študenti vytvorili iniciatívu *Za slušné Slovensko*, lekári dali protestné výpovede... A učiteľom stále nič nedochádza, teda tej mlčiacej väčšine, ktorá si hovie vo svojom simulovanom pokoji. Tak sme pre vás pripravili jedinečnú galériu, ktorá je poslednou šancou na vznietenie aktivity. Prečo jedinečnú? Lebo inde také skvostné exponáty ako na Slovensku nenájdete. Témou našej výstavy je slovenské školstvo, ale presahujeme aj hranice školy. Verím, že naša výstava poteší dušu a rozvinie nekonečné diskusie, ktoré vás konečne kamsi dovedú. Len nediskutujte príliš a očividne, aby vás zase nezastrašili. Nechajte sa teda viesť výstavou plnou pľuvancov, faciek, zosmiešnenia a celkového poníženia učiteľského stavu, žiactva i rodičov, nechajte sa viesť *Galériou ponížení*.

1. exponát:

Posledných 15 rokov sa hovorí o reforme školstva, ktoré je už 20 rokov v katastrofálnom stave. S každým novým ministrom sa niečo začne, niečo sa spíše, pripomienkuje sa a potom sa to zničí. Učitelia a žiaci sa prispôbujú rôznym náladám politicky zdeformovaných ministrov, pomáhajú ich kreácie aplikovať, namakajú sa pritom a ešte ich zato kritizujú a kontrolujú, keď otrasné nápady ministerských byrokratov bez akejkoľvek podpory aplikujú tak, ako to pochopili v situácii, keď im to nik nevysvetlil. Napokon si na hrôzostrašné zmeny zvyknú, no padne minister a prichádzajú nové vý(nez)mysly. Pritom okrem byrokracie, zbytočných a nekoncepčných nápadov, nekompetentných politických zásahov sa absolútne nič nezmenilo, realizujú sa nepotrebné alebo bezvýznamné zmeny. Nie je vôľa skutočne meniť veci (ako by aj bola, keď o školstve nič nevedia). Takto tzv. reforma prospela jedine bujnejšej administratíve, politizácii a ulievaniu financií. Vôbec nie školstvu. A pred voľbami zase budeme počúvať, akou veľkou prioritou je školstvo.

A učiteľ pozerá, číta, zlostí sa, rozum mu vraví dosť, no pasívne čaká, kto ho spasí, kto zachráni jeho stiahnutý chvost.

2. exponát:

Od učiteľov sa žiada kvalifikovanosť, odbornosť. Všetko toto nemajú ani školskí politici, ani ministri. Roky dozadu si nikto z nás nespomenie na ministra, ktorý by aspoň minimálne ovládal problém regionálneho školstva. Jeden chcel jogu, druhý dal povinne náboženstvo, tretí posilnil dejepis, štvrtý chce brannú výchovu. Okrem plytvania, ba mierne povedané, mrhania financiami na pokútne či druhoradé aktivity si

stačí spomenúť na aroganciu ministrov a ich úradníkov, na ich cynických hovorcov, na ponižovanie učiteľského stavu a na prázdne sľuby. Nik z politických ministrov nenašiel odvahu zastať sa nielen učiteľov, ale aj žiakov. Vždy sa podrobil diktátu svojho stranického predsedu alebo ministra financií. Ministri skrátka doposiaľ nevedeli nič o regionálnom školstve, resp. počúvajú svojich „expertov“, ktorí roky defilujú v úradoch a reálnu školu poznajú iba zo štatistík.

A učiteľ pozerá, číta, zlostí sa, rozum mu vraví dosť, no pasívne čaká, kto ho spasí, kto zachráni jeho stiahnutý chvost.

3. exponát:

Platy! Môžeme dať akékoľvek porovnania plátov so zahraničným školstvom či fínskym, či iným, arogantní koalíční politici vždy dajú svoju tabuľku, ktorá spriemeruje všetkých v školstve a hneď im vyjde priemerný plat 1000 eur, veď štatistika sa dá krásne nastavovať. Potom útočia na kvalitu pedagógov, neuvedomujúc si, že kapitalizmus, ktorý sa tu usadil, zachováva jednoduchý princíp: viac peňazí, viac kvality. Prečo by to práve v školstve nemalo platiť? Aj my sme ľudia, čo chceme dôstojne žiť! Viac peňazí k platom však nie je pridávať každý rok percentá rovnajúce sa inflácii či dávať nastupujúcim učiteľom peniaze, za ktoré si ani garáž nedokážu prenajať. Kvalita sa nebuduje ani nemorálnym ukradnutím príplatkov, ktoré si učelia vydreli (aj sami zaplatili) chodením na školenia, zväčša veľmi nekvalitné a formálne, za čo je tiež zodpovedný štát. Kvalita sa nebuduje ani tak, že sa spolieha na tých chudákov zamestnaných v školstve, ktorí tam robia z presvedčenia alebo nevedia nič iné robiť. Nezabudnite, že takáto generácia pomaly odchádza a bude chýbať. V kapitalistickom svete sa nerobí za plat, ktorý znemožňuje založiť si rodinu a žiť dôstojný život. Pritom arogantní ministri „svojim ľuďom“ doprajú, mrhajú prostriedkami a vydržujú si desiatky zbytočných inštitúcií. Tam sa tratia tie peniaze, ktorými by sa dala vydobýť personálna kvalita. Je vrcholne trápne obmedziť dôchodcom učiť a očakávať, že práve to umožní mladým učiteľom nastúpiť. A takými to priezračnými demagógiami sa snaží ministerstvo balamutiť laickú verejnosť.

A učiteľ pozerá, číta, zlostí sa, rozum mu vraví dosť, no pasívne čaká, kto ho spasí, kto zachráni jeho stiahnutý chvost.

4. exponát:

Rodičia, aj vy sa zobudte! Nekopte do školy, ktorá často nemôže zato, ako funguje, ako nekoná, ako nemôže vyhovieť každému. Veľa učiva? - Osnovy sa roky nezmenili a ak, tak stále prevažuje kvantita. Nekvalitné vybavenie školy? - Z normatívu na žiaka sotva vyjde na platy učiteľom a prevádzku, nieto na moderné vybavenie školy. Preplnené triedy? - Ak chce škola aspoň o niečo viac prostriedkov, musí vziať každého žiaka, systém nie je nastavený tak, aby sme mohli mať v triede menej žiakov na individuálnejšiu prácu. Nekvalitní učelia? - Keď nedokážeme zaplatiť učiteľov, nemáme si z koho vyberať, nikto nechce učiť, musíme prijať alebo si udržať aj tých menej kvalitných. Veľa domácich úloh? - Plné osnovy, zlý učebný plán neumožňujú učiteľom prebrať všetko, čo vyžaduje štátny vzdelávací program iba v škole. Zlé nastavenie známkovania? - Aj v 21. storočí neexistuje dokument, ktorý by zohľadňoval nové okolnosti pri hodnotení. Samé poplatky? - Škola neprežije bez finančnej pomoci rodičov, i keď sa politici, ktorí ju dlhodobo zanedbávajú, chvália ústavným právom

bezplatného vzdelávania. Škole pribúda byrokratických úloh a často majú úlohy presne také, aké majú bohaté firmy. Vedenie školy často nemá priestor venovať sa výchovno-vzdelávaciemu procesu. Aj preto škola mnoho ráz ignoruje požiadavky žiakov a rodičov. Jednoducho musí pre mnohé a mnohé zákonné povinnosti, často zbytočné, ignorovať podstatu školy: výchovno-vzdelávací proces. To všetko sa potom odráža na žiakoch. Preto sa aktivizujte aj vy. Nie škola je nepriateľom, ale politici, čo školy tak devastujú, že ich fungovanie je niekedy kontroverzné, nedostatočné, zlé.

A učiteľ pozerá, číta, zlostí sa, rozum mu vraví dosť, no pasívne čaká, kto ho spasí, kto zachráni jeho stiahnutý chvost.

5. exponát:

Toto je perlička našej galérie, no z takýchto perličiek by sme mali veľký školský náhrdelník: učebnice! Ani trh nechcú otvoriť, ani ich nezabezpečia. Teda v 21. storočí učíme mnohé predmety bez učebnice! To je snáď európska rarita - robiť „reformu“ bez zabezpečenia učebníc. Ak aj kniha je, je taká nekvalitná, že učiteľ musí siahať po iných zdrojoch, riskujúc obvinenie z porušovania autorských práv. A učebnice cudzích jazykov? Hoci máme centralizovaný výdaj učebníc „zadarmo“, za učebnice cudzieho jazyka si stále musia žiaci platiť nemalými čiastkami. Druhou rovinou je otrasná nedôvera v učiteľov od nekompetentných ministrov. Učítelia nevedia vybrať vhodný učebný zdroj?

Učebnice chce málokto písať. Buď na autoroch šetria, a tým aj na kvalite, alebo musíte mať silné konexie, aby vám zverili písanie učebníc a dali im tzv. doložku.

Tak či tak je raritou slovenská učebnicová politika, ktorá opakuje rok čo rok rovnaké problémy a akékoľvek nápady na riešenie arogantne ignoruje.

A učiteľ pozerá, číta, zlostí sa, rozum mu vraví dosť, no pasívne čaká, kto ho spasí, kto zachráni jeho stiahnutý chvost.

6. exponát:

Vysokých škôl je toľko, že titul tu pomaly môže získať aj maturant, ktorý nezmaturoval. Dokonca ju aj vyštuduje, keďže aj vysoké školy sú platené podľa normatívu, teda podľa počtu študentov. Devaluje sa tak vzdelávanie, produkujú sa nezamestnateľní, nepoužiteľní vysokoškolskí absolventi, devalvujú sa vysokoškolské tituly aj pre konanie amorálnych politikov a osobností, ktoré si vzdelanie kupujú. A naďalej vznikajú nové vysoké školy, fakulty, katedry, mysliac si, že ich trh zredukujú. To sa nestane, lebo túžba mať titul sa spája s istým druhom snobizmu. Toto všetko sa odráža na žiakoch základných a stredných škôl, lebo vidia, že sa neoplatí makať viac ako treba, aby získali maturitu či vysokoškolský diplom. Druhým extrémom je, že vidia, koľkí ľudia sú úspešní aj bez vzdelania, iba vďaka pochybnej či „celebritnej“ činnosti. Vzdelávanie nie je vnímané ako hodnota, po ktorej kdesi v rozvojových krajinách túžia.

A učiteľ pozerá, číta, zlostí sa, rozum mu vraví dosť, no pasívne čaká, kto ho spasí, kto zachráni jeho stiahnutý chvost.

7. exponát:

Azda najponižujúcejšou v rámci školy je inšpekcia. Nie je tu preto, aby nám pomohla veci naprávať. Ale preto, aby striehla na administratívne chyby alebo na to, či využívame v každej téme hodiny napr. informačné technológie. Pracujú iba pod byrokratickým imperatívom akejsi pofidérnej, internej tabuľky. Ak náhodou netrafíte ani vešteckou guľou, čo majú zaľubom tie tabuľky, máte veľkú smolu a hodnotenie mínus sto, môžete celý rok pracovať do skonania sveta, tabuľka nepustí. Ak sa im niečo nepozdáva, dajú neplnoletým deťom dotazník a na jeho základe perzekvujú. Nehovoriac o tom, že väčšinu času sú ponorení do papierov a hospitácia je čisto formalita. A ak máte riaditeľa, ktorý je viac aktívnym učiteľom, alebo sami ste činní v boji za školstvo, môžete sa tešiť na tlaky, ak vám inšpekcia dá zápis. A ten isto dá, lebo inšpekcia má hľadať chyby, nie pomáhať.

Niekoľko ministrov si obtiera ústa o fínske školstvo. No ono inšpekciu nemá. Už vôbec nie v takejto dávno prekonanej podobe. Necítite ten rozpor slova inšpekcia a toho, že škola patrí hádam k najhumanistickejším inštitúciám? Možno by mal takýto kontrolný úrad miesto v systéme, len by sa musel radikálne otočiť od arogantnej, byrokratickej a reštriktívnej skupiny bývalých učiteľov, riaditeľov, teraz inšpektorov, k humanistickej poradnej organizácii, ktorá by školám pomáhala a všímala by si oveľa vážnejšie problémy a priestupky škôl, učiteľov, riaditeľov, ktoré neraz prehliada.

A učiteľ pozerá, číta, zlostí sa, rozum mu vraví dosť, no pasívne čaká, kto ho spasí, kto zachráni jeho stiahnutý chvost.

8. exponát:

K celoslovenským testovaniam už bolo mnohé povedané. Výmysel štátu, ktorý je nastavený tak, aby sa naň (hádam) minulo mnoho prostriedkov, nie tak, aby bolo skutočným prínosom pre učiteľov i žiakov. Napriek tomu sa na ňom ortodoxne zotrúva ako na nejakom „kváziriesení“ neúspešnosti žiakov v medzinárodných testovaniach. Na základe 2-3 predmetov sa posudzuje kvalita školy a čím nekompetentnejší zriaďovateľ, tým viac tlačí na riaditeľa, aby boli výsledky z testovanií 115-percentné! A z učiteľov sa stávajú stroje, ktoré robia s deťmi testy, testy a testy a zosekávajú akúkoľvek inú činnosť či tvorivosť žiakov. Čo na tom, že testovanie má každý rok chyby, že neumožňuje tvorivosť, že je v termínoch, ktoré sú nevhodné, že sa testujú dva náročné predmety v jeden deň, že nemá takmer žiadny dopad pri prijímaní na vyššie typy škôl, že sa úplne líšia od medzinárodných testov, hoci bol ich prvotný cieľ zlepšiť výsledky v medzinárodných testovaniach. A my poslušne plníme príkazy, robíme administrátorov a prevrátíme celú školu v deň testovania, aby sa zachovala akási objektivita, ktorú samotné testy znižujú. O tom, že súčasné slovenské testy nesúvisia s prípravou na praktický život, ani nehovoriac. Najnovšie sa prešlo k testovaniu telesnej a športovej výchovy. Čo bude ďalej? Čo všetko ešte vydržíme? A dokedy si necháme nahovárať, že za slabé výsledky sú zodpovední iba učelia a sú zámienkou na to, aby sa im platy nezvyšovali? A dokedy budú žiaci trpieť, že sa nedočkajú férového testu bez dvojmyslov a chytákov?

A učiteľ pozerá, číta, zlostí sa, rozum mu vraví dosť, no pasívne čaká, kto ho spasí, kto zachráni jeho stiahnutý chvost.

9. exponát:

Uvedomujeme si všetci, že je čoraz viac žiakov, ktorí majú špecifické problémy s učením, za ktoré nemôžu. Už som spomínal humanistické poslanie školy. V jeho duchu škola prijme aj žiakov, ktorí potrebujú pomoc. Integruje ich. Ministri pekne rečia o inklúzii, integrácii. Len čo je faktom? Že ak má škola veľa žiakov, ktorí potrebujú pomoc, dá im asistenta na polovičný úväzok alebo žiadneho! Pričom v každej triede by mal byť aspoň jeden. A potom nás ešte nemenovaná ministerka vysmeje, že chceme stále viac asistentov, pričom je dokázateľné, že deti s rôznymi poruchami pribúdajú. Ani táto arogancia moci s vami nehne? Desím sa z tohto hľadiska inklúzie, o ktorej teoretizujú nekompetentní ministri. Stavte sa, že zrušia špeciálne školy, zavedú inklúziu do škôl, no personálne nechajú všetko na tých učiteľoch, ktorí už teraz nevedia, ako sa venovať žiakom v rámci veľkej triedy individuálne. Ani toto prenášanie ich zvrátených nápadov na našu zodpovednosť s vami nepohne? Ďalší výplod ich nekompetentnej mysle bez finančného, materiálneho a personálneho zabezpečenia? Aj tu si povieme, že to nejako prežijeme? A zároveň sa, milí rodičia, totálne rozbijú triedy so žiakmi, nebude to ani klasická výučba, ani inklúzia. Alebo to necháme na vedenie školy, nech sa v rámci svojej nadľudskej činnosti zaoberá projektmi na získanie financií? A takto to bude, lebo choré nápady sa na Slovensku zavádzajú oveľa skôr a potom sa ich aplikácia nechá na obyčajných ľuďoch. Kým politici si napíšu, že splnili plán inklúzie.

A učiteľ pozerá, číta, zlostí sa, rozum mu vraví dosť, no pasívne čaká, kto ho spasí, kto zachráni jeho stiahnutý chvost.

10. exponát:

Facka, poslanie do pi.e, ohováranie, psychické vydieranie, ohadzovanie predmetmi, okradnutie, vyhrážanie sa ublížením na zdraví, ničenie osobných vecí, nakazenie sa žltáčkou, vši vo vlasoch... Obraz súčasnej väznice? Nie, sú to konkrétne skúsenosti, ktoré zažívajú učitelia v školách. A ešte sú nútení vedením školy, príp. zriaďovateľom, aby mlčali o tom, že sa doslova ponizuje ich osobná integrita. Máme v školách mnoho detí, ktoré sa správajú veľmi zle až nebezpečne. Je jedno, či za to môžu, alebo nie. Isté je, že štát takéto deti nerieši, a keď to chce spraviť škola, je obviňovaná z neľudskosti, diskriminácie, ba xenofóbie. Pozor, naozaj nejde len o deti z osád!

To, čo zažíva učiteľ v kontakte s niektorými žiakmi, je šikanovanie v priamom prenose. Okrem trestného oznámenia nejestvuje žiadna páka na ne, najmä nie na základných školách, kde sú deti bez možnosti výberu a možnosti vylúčenia. Rodičia ešte školám priložia tým, že povedia „riešte ho“ inak dáme svoje deti preč. Namiesto spoločného tlaku na úrady, aby nám dali možnosti na riešenie takýchto detí. Pozor, my - učitelia mnoho zvládneme, sme ako skaly uprostred víchrice! No vyčíňanie nenapraviteľných detí schytajú ostatní žiaci v škole, v triede. Minimálne trauma z toho, že sa učiteľ a nenapraviteľný žiak na hodine dohadujú, kričia po sebe a pod. Ako k tomu príde slušný žiak, ktorý sa chce učiť?

Takže to zase nie je len záležitosť školy. Musíme postupovať spoločne: rodičia + škola. Inak úrady a ministerstvo budú nekonečne ignorovať skutočné problémy školstva. Ozaj sme presvedčení, že s nenapraviteľnými deťmi nehne žiadna prevencia. Ak by sa aj chcelo zmeniť ich správanie, štátny diletantizmus spôsobuje, že sú riešenia nefunkčné, nemajú žiadne kompetencie, a tým sú aj neúčinné. Napr. taký diagnostický ústav - bez súhlasu rodiča nenapraviteľného žiaka je nemožné tam dieťa dať. Ani keby vytiahol nôž na učiteľa. Ak by to však spravil, učiteľ by mal ísť bez rozmyšľania a

lojalitu ku škole na políciu. Inak poprie svoju dôstojnosť. Iná možnosť nie je, hoci sa riešenie otvára niekoľko.

A učiteľ pozerá, číta, zlostí sa, rozum mu vraví dosť, no pasívne čaká, kto ho spasí, kto zachráni jeho stiahnutý chvost.

11. exponát:

Školy boli vrhnuté do dravého trhu. Spôsobilo to normatívne financovanie a myšlienka, že sa školy samy eliminujú, ak nebudú mať žiakov. A začal sa boj o žiaka, ktorý prudko znížil úroveň vzdelávania. Nie je dôležité, akého žiaka máte, ale koľko žiakov máte. Tak aj gymnáziá a iné výberové školy berú každého. Školy sú odkázané na žiakov a vyhovejú im takmer vo všetkom, lebo si od rodičov vypočujú, že si dajú dieťa inam. A inde už naňho vskutku čakajú s otvorenou náručou. Radšej teda riaditeľ privrie všetky oči a ustúpi aj pri prvom probléme so žiakom. Alebo prijme kohokoľvek, aby bol rozpočet školy veselší. To sa však zákonite odrazí na vyučovaní, keďže učiteľia budú prosiť, aby sa učili a budú prehliadať výchovné problémy, len aby nedošlo k odchodu žiakov. Je aj iná cesta. Predvádzať sa rôznymi marketingovými aktivitami na pritiaženie záujmu žiakov. Neraz sa robia také podujatia na úkor vyučovania. Z učiteľov sa stávajú marketéri a zo škôl reklamno-propagandistické agentúry. Ak však učiteľ nemá pero, papier, fixy, musí si to zaobstarať sám, lebo vďaka takto nastavenému financovaniu normatív nepostačuje na základné materiálne vybavenie školy. Napriek tomu, že sa krvopotne robia náborové žiakov na úkor kvality.

Peňazí na školstvo je dosť. Len sú stanovené nesprávne priority, uberá sa z nich na zbytočné projekty a inštitúcie, ktoré zamak nepomáhajú učiteľom. Školám sa peniaze z rozpočtu dostávajú podivnými cestami, nie priamo, čo takisto spôsobuje mnohé problémy a nastoľuje finančný chaos, ktorí vedia dešifrovať iba úradníci. Priame financovanie škôl by bolo príliš jasné, a preto ťažko zneužiteľné, teda v našom systéme nerealizovateľné - odtrhli by sa od zdroja.

A učiteľ pozerá, číta, zlostí sa, rozum mu vraví dosť, no pasívne čaká, kto ho spasí, kto zachráni jeho stiahnutý chvost.

12. exponát:

Prevažná časť škôl má právnu subjektivitu, danajský dar, ktorý sa dá parádne zneužiť. Ak sa niečo dobré deje, ak škola nič nepotrebuje, chváli sa tým jej zriaďovateľ. Ak však má škola problémy, potrebuje pomôcť, ihneď sa objaví odpoveď „ste právny subjekt“. Nezávislosť škôl teda neexistuje, priamo závisia od svojho zriaďovateľa, najmä keď sa deje niečo, čo protirečí komunálnej politike a jej poňatiu fungovania školy. Pritom zriaďovateľ nemusí mať ani maturitu, no riadi školu, ktorá do jeho pôsobnosti patrí. A ak si škola a zriaďovateľ nesadnú, riaditeľ sa stane súčasťou veľmi nepríjemných bojov často s ľuďmi, ktorí nevidia do duše školy a nepoznajú názor jej komunity. Zriaďovatelia majú najnovšie právo veta pri zvolení riaditeľa radou školy, takže si ľahko môžu do školy dosadiť „svojho človeka“. Majú v rukách kontrolu školy, majú možnosť manipulovať riaditeľom, priamo mu prikazovať činnosť, výkon i pôsobenie. Nech by bol výmysel zriaďovateľa akýkoľvek, jeho ignorácia vedením školy by sa rovnala samovražde vo funkcii, ktorú môže akokoľvek dobre vykonávať v podmienkach zlého, neprehľadného a byrokratického financovania. Česť dobrým zriaďovateľom!

A učiteľ pozerá, číta, zlostí sa, rozum mu vraví dosť, no pasívne čaká, kto ho spasí, kto zachráni jeho stiahnutý chvost.

13. exponát:

Vzdelávanie sa degradovalo tak, že sa rovná akejkolvek inej službe, keďže je škôl oveľa viac ako žiakov či študentov. Aj keď žijeme v období demokracie, nebolo dobrým krokom umožniť komukoľvek založiť školu. To sa teraz prejavuje tak, že sa takmer každý bez väčšej námahy dostane na akúkoľvek vysokú či strednú školu. Školy totiž nerobia výber, ale nábor. Obzvlášť zlé je to v súvislosti s vysokými školami, na ktoré by sa mali dostať iba najlepší študenti. V mnohých prípadoch však fakulty zrušili prijímačky, a tak sa na štúdium dostane ktokoľvek, kto chce titul. Bez ohľadu na to, či má k danému odboru vzťah. A keďže sú vysoké školy aj garanciou vedeckých aktivít, aj týmto spôsobom sa degraduje vážnosť vysokoškolského štúdia a vysokoškolskej vedy. Katastrofálna je situácia v učiteľských odboroch, ktoré sú príkladom, ako ľahko sa na ne dostať a ako získať titul bez záujmu vykonávať povolanie učiteľa. Nehovoriac o kvalite didaktickej prípravy študentov učiteľstva. Paradoxne sa produkujú učitelia ako na páse, no ak chce škola získať kvalitného pedagóga, nedá sa. Musí vziať, čo sa jej pritrafí. A tu pokračuje kolobeh financovania a znižovania kvality vzdelávania.

A učiteľ pozerá, číta, zlostí sa, rozum mu vraví dosť, no pasívne čaká, kto ho spasí, kto zachráni jeho stiahnutý chvost.

14. exponát:

Humanistické ciele výchovy a vzdelávania si osvojuje každá škola. Často nám prichádzajú z ministerstva či iných úradov rôzne byrokratické nariadenia, predpisy, metodiky o tom, čo by sme mali deťom vštepovať, čo by sme mali s nimi rozvíjať, čo by sme mali dať žiackym osobnostiam. Učitelia majú v sebe zakódované, že chcú z detí a študentov vychovávať slušných, bezúhonných a v živote úspešných ľudí. Na to využívajú rôzne metódy, ukazujú im vzory a modely správania, hľadajú výchovné paralely s učebnými témami, volajú si na prednášky odborníkov, realizujú výchovno-vzdelávacie aktivity a pod. Niekedy robia viac ako rodičia, ktorí buď nemajú toľko priestoru na takéto aktivity, alebo nemajú dostatok pedagogicko-psychologického vzdelania. Naším cieľom je vytvoriť človeka, občana a rodiča, ktorý nebude škodiť spoločnosti, naopak, pomôže jej. Snaha však už nestačí v kontexte toho, čoho sme denne svedkami, čo sa deje medzi najvyššími predstaviteľmi štátu alebo medzi slávnymi osobnosťami nielen na Slovensku, ale aj na svete. A tu nasleduje naša galéria: osobnosť vytvorí plagiát a dostane zaň titul (žiacov učíme nepodvádzat'), osobnosť sa odfotí s obvineným mafiánom (žiacov učíme, aby sa vystríhali spolčovaniu s nesprávnymi, toxickými ľuďmi), osobnosť si píše s osobou obvinenou z vraždy (žiacov učíme chrániť život), osobnosť rasisticky označuje oponentov (žiacov učíme predchádzať rasizmu a xenofóbii), osobnosť robí machinácie s daňami (žiacov učíme finančnej gramotnosti), osobnosť likviduje lesy a prírodu (deti učíme environmentálnu výchovu a vzťahu k životnému prostrediu), osobnosť sa opíja (učíme žiacov predchádzať drogám), osobnosť sa otvorene hlási k totalitným režimom (žiacom ukazujeme zvrátenosti totalít), osobnosť sa pravidelne a verejne vyjadruje vulgárne (od žiacov požadujeme slušné vyjadrovanie), nemorálna osobnosť kandiduje do ústavnej funkcie (žiacov učíme o kritériách na rôzne funkcie)... Odpovedzte si sami na otázku,

či má väčší vplyv škola alebo osobnosti, ktoré pokrívili celú slovenskú spoločnosť. Druhá otázka je potom taká, čo takto ovplyvnená mládež spraví pre Slovensko?

A učiteľ pozerá, číta, zlostí sa, rozum mu vraví dosť, no pasívne čaká, kto ho spasí, kto zachráni jeho stiahnutý chvost.

EXPOZÍCIA SA KONČÍ... ALEBO NIE?

Ak naša expozícia s vami nehne, tak nejestvuje spása pre školstvo a akákoľvek aktivita bude chápaná ako výkrik pár neprispôsobivých ľudí, ktorí sú platení opozíciou či inými za to, aby kritizovali „obrovskú“ námahu vládnucich pomôcť slovenskému školstvu. Isto, ignorácia totálnej deštrukcie, demoralizácie a nekompetentnosti v školstve môže vyplývať aj z charakteru skupín ľudí okolo školy. Možno ste:

1) učiteľ, ktorý nič iné nevie, nevystrekuje rožky, i keď učí nekvalitne, držia si ho pre konformizmus a lojalitu k vedeniu školy;

2) učiteľ, ktorý sa bojí straty práce. Aj za cenu vlastného a niekoľkonásobného poníženia sa takito držia svojho postu zubami-nechtami. Často používajú ako výhovorku svoju rodinu alebo región, v ktorom žijú a je tam nedostatok pracovných príležitostí. Svojmu okoliu ukazujú ako byť handrou. Názory majú len v hlave, alebo keď nikto nepočúva;

3) učiteľmi, ktorí majú plno rečí v zborovni, ešte lepšie v kabinete, no nič nespravia, nezúčastňujú sa aktivít pre zmenu. Používajú výhovorku, že je to pre tých mladších;

4) učitelia, ktorí potrebujú vodcu. Ak je ním aktivista, je to dobré. Ale ak je ním riaditeľ, ktorý nemôže alebo nechce vyvíjať aktivity, tak spraví to, čo chce riaditeľ;

5) učiteľ, ktorý robí do výšky platu a nič mimo školy nerieši. Nemusí byť nekvalitný učiteľ, ale v protestných aktivitách s ním nemožno počítať. Je tu istá šanca, že sa pridá, ak sa zapojí väčšia časť zamestnancov. Ale neočakávajte od neho individuálne výpady.

Určite ste našli medzi uvedenými typmi veľkú časť svojich kolegov. Spoločnú majú tú neprehliadnutelnú pasivitu. Ak ste sa medzi nimi nenašli, asi patríte k tým aktívnym, ktorí chcú, vymýšľajú, zapájajú sa, no často narážajú na odpor pasívnych a hrozí, že vás to časom prejde, omrzí, demotivuje. Potom sa zaradíte k niektorým z uvedených typov a budete sa starať o vlastný životný i pracovný mikrokozmos. Ak to tak neskončí, ste skutočné osobnosti, ktoré časom čosi dosiahnu. Našou spoločnou snahou je sprístupniť tento text čo najširšej časti učiteľov. Pomôžte nám s tým!

Myslíme však na to, že žiadna revolúcia, žiadna zmena, žiadny protest nebol za účasti väčšiny národa. To nech vás neodrádza. I keď nám v našom školstve chcú vštepiť, že kvantita je dôležitá, známa múdrosť hovorí, že ide o kvalitu, nie o kvantitu. Ak ste sa našli v posledných vetách, tak vám adresujeme našu prvú a poslednú výzvu konať. Neberte ohľad na riaditeľské organizácie, na asociácie škôl, na vyjadrenia médií, varovania politikov, vyjadrenia odborov či na ovplyvňovanie skeptických a pasívnych kolegov, ktorí vás presviedčajú, že všetko je zbytočné. Spomenuté organizácie si uzurpujú právo rozhodovať za nás. Spomenutí kolegovia chcú utlmiť snahy o zmenu, aby mali v práci pokoj. Učiteľ je stredobodom školy a on má rozhodnúť sám za seba.

Nespoliehajte sa teda na rôzne zoskupenia, ktoré často rozhodujú s ohľadom na vlastné záujmy, ambície alebo berú ohľad na tých, čo nás do toho marazmu dostali v rámci nejakej predstieranej diplomacie. Je mi ľúto, že ich máme pomerne dosť, no na

nič vážne sa nezmôžu. Rozhodnite sa sami. Akákoľvek výzva, najmä v čase, keď je väčšina pedagógov pasívnejšia ako mačka slniaca sa na verande, je zbytočná. Napriek tomu ju reálne zvážme. Čo tak konečne rázne zatlačiť na nekompetentných úradníkov a vstúpiť do štrajku počas Testovania 5/9 a maturitného testovania? Nie robiť zhromaždenia cez prázdniny, popoludní, reťazové štrajky, symbolické aktivity, to všetko je zbytočné, to tí hore na chvíľku postrehnú. Ale testovania a skúšania sú ich modla a zároveň bič na nás. To je jediná šanca narušiť zdegenerovaný systém tak, aby si nás konečne všimli. Štrajkovať na námestiach je síce mediálne zaujímavé, no každý dlhší štrajk je časom rutinou. Neúčastou na testovaniach narušíme už i tak zle nastavený systém, ktorého vykonávateľmi sme, paradoxne, my, učitelia. Navyše neprídeme o plat za viacero neodpracovaných dní, stačí 1 - 2 dni. Vôbec sa nebojte, že by štrajk počas testovaní zničil žiakov, študentov. Keby sme sa do toho pustili vo veľkom, štát nájde spôsob, aby žiaci neboli poškodení zo strachu pred rodičmi. Podobnú pomoc učiteľom nikdy neprejavil. Žiadny žiak určite nebude poškodený! Preto žiadajme o podporu aj rodičov, aj žiakov. Nejde len o platy, ale o boj o školstvo, ktoré politici často zámerne devastujú. Pomôžte nám v sile nášho hlasu, ktorý ignorujú, a tým nepriamo celú komunitu školy. Z hľadiska legislatívy má každý ústavné právo na štrajk. Ideálne je, aby do toho šla minimálne dvojica. Treba to vopred ohlásiť zamestnávateľovi. A na deň štrajku zaplatiť odvody. Ak vás riaditeľ nepodporí, nie je to rozhodujúce. Rozhodujúca je vaša sila ísť do toho. Motivátory zmeny pasivity na aktivitu sme uviedli v našej galérii. Takže je to len na nás. Na žiadnych iných inštitúciách či zoskupeniach, ktoré nás brzdia. Ak nič nespravíme, školstvo zostane v rukách kadekoho, len nie učiteľov. A zodpovednosť padne na nás. Naďalej budeme ponížovaní hľadať dôstojnosť a dobré školstvo, pričom sa ich sami v čase demokracie a modernej doby dobrovoľne zbavujeme. Dospejme k protestu, ktorý je efektívnejší ako všelijaké jednorazovky, na ktoré si po troch dňoch nikto nespomenie.

Vážení riaditelia, nezabudnite na to, že aj vy ste boli učiteľmi a na to, že máte aj vyššie poslanie, a to byť hovorcom svojich zamestnancov. Nebojte sa o svoju funkciu, nepočúvajte nekriticky rôzne inštitúcie, nepodporujte sa vzájomne v rôznych nezmysloch, ktoré sa tradujú medzi riaditeľmi. Buďte aktívni a podporte odpor voči poníženiám, ktoré sa nám roky dostávajú. Ak nemáte odvahu, tak aspoň nehádzte polená aktívnym učiteľom. Neútočia proti vám, ale proti mašinérii. Aktívna škola nie je trňom v oku, ale vlajkovou loďou. Ale aj riaditeľ by mal byť tým, čo mení celé školstvo, keďže je vo vlastnej pozícii rešpektovanejší úradmi. Musí však prekonať strach v 21. storočí sa slobodne vyjadrovať a konať pre dobro výchovy a vzdelávania.

Vážení zriaďovatelia, samosprávy, uveďte si, že školy sú špecifické organizácie, ktoré nemožno posudzovať iba z hľadiska ekonomiky. Nesmiete každú aktivitu školy hodnotiť ako útok proti vám. Nechajte školy plniť vyššie ciele a nie iba to, aby boli iba správcami vašich budov. Napokon, chyby v systéme si odnášate i vy. Pomôžte školám meniť školstvo! A nezaťažujte ich zbytočnou byrokraciou, ktorá nie je potrebná alebo bola už redukovaná.

Milí rodičia, i keď sa zdá, že naše aktivity sú iba o platoch, nie je to pravda. Dôsledky zlého riadenia školstva pocítia práve vaše deti. Ba už ich aj pocítujú. Zbytočne v mnohých prípadoch kopete do škôl. Systém robí vaše deti nešťastnými v školách. Áno, sú medzi nami aj nesprávni učitelia. No aj od nich sme závislí, keďže

system znemožnil výber tých najkvalitnejších. Aj to je dôsledkom zlého financovania a ignorácie vzdelávania. Pýtajte sa, radte sa s nami, nenechajte sa zviest' nesprávnymi informáciami, bojujte s nami. Lebo chyby vo vzdelávaní nakoniec schytá celá spoločnosť a zďaleka nie iba učítelia. Zapojte do aktivít aj vaše deti, ktoré často vedia viac o vzdelávaní ako politici, rôzni analytici či predstavitelia školských organizácií.

Asociácie, združenia, komory, odbory, zastupujete menej ľudí, ako si myslíte, no stále je to viac, ako si myslia riadiace orgány. Preto zastupujte učítel'ov bez ohľadu na iné záujmy a vlastný prospech. Nenechajte sa nimi učičikať a nevymeňte mlčania za drobné ústupky. A hlavne sa netrieštite, spolupracujte. Napokon nezabudnite komunikovať s učítel'mi, ktorí sú stredobodom akejkoľvek zmeny školstva. Prosím, nebudujte si kariéru na úkor potrieb školstva. A najdôležitejšie je, aby ste nevajatali. Pustite sa do efektívneho protestu, verte mu a nekalkulujte s tým, ako to budú vnímať médiá. Konajte!

Vážení poslanci, prestaňte sa prezentovať, ako veľmi ste školstvu pomohli. Prestaňte budovať potemkinovské dediny. A keď sa dostanete k moci, konajte tak, ako ste teoretizovali. Nezabudnite však na to, že bez učítel'ov, žiakov a rodičov rezort nedokážete riadiť. Preto sa prestaňte obklopovať nekompetentnými spolupracovníkmi a dajte šancu skúseným pedagógom (žiakom, rodičom). A hlavne, odpolitizujte školstvo, aby sme nemuseli každý rok trpnuť, aké obludnosti si vymyslí strana riadiaca školstvo namiesto riešenia dlhodobých problémov, ktoré už dávno mohlo posunúť výchovu a vzdelávanie vpred aj bez vysokých nárokov na štátny rozpočet.

ONI ŠKOLSTVO NENAPRAVIA, PRETO KONAJME MY!

Meno autora pre jeho ochranu nezverejňujeme. Máme ho v redakcii.

MÄSO

Autor: Arpád Soltézs
Názov knihy: *Mäso - Vtedy na východe*
Útvar: reportážny román
Rok vydania: 2017
Počet strán: 320

Sú divoké 90-te roky, východná hranica je veľmi zaujímavý obchodný koridor, Východ je ochromený obrovskou nezamestnanosťou, chobotnici rastú chápadlá, moc mafie zrastá s mocou štátu. Život je ťažký a ešte ťažšie je užiť rodinu. Udalosti tej doby opísané reportážnym spôsobom, jazyk trochu surový ale primeraný postavám a príbehom.

Ako autor sám píše, všetky sa stali – podobne ale inak, všetky postavy sú vymyslené, ale ak sa v niektorej spoznáte, nikomu nehovorte, že ste taká sviňa. Autor je investigatívny novinár, ktorý pracuje v medzinárodnom tíme a podieľa sa realizácii Kuciakovho odkazu. Je veľmi presvedčivý a veľmi autentický.

Knihu som prečítala na jedno nadýchnutie a veruže mi nie raz naskočila husia koža. Ako hovorí sám autor počuli sme o nejakých temných príbehoch, ale mysleli sme si, že môžu byť aj vymyslené – skôr sme si to želali, ako sme tomu verili. Mali sme svoje rodiny, svoju prácu a mali sme pocit, že aj tak nemôžeme nič zmeniť.

Jedna z najpredávanejších kníh Ikaru. Nech sa páči, vstúpte a zoznámte sa s jej postavami. Nájdete napätie, aj krivdu ale aj city a emócie...

Eva Martinková
Stredná odborná škola Hotelových služieb a dopravy, Lučenec
martinkaevka@gmail.com

UTRPENIE MLADÉHO POETA

Autor: Jozef Urban
Názov knihy: *Utrpenia mladého poeta*
Útvar: cyklus esejí
Rok vydania: 2002
Počet strán: 160

Po prvýkrát, keď sa mi táto publikácia dostala do rúk, zaujal ma jej titul, ktorý sa nápadne ponáša na názov známeho románu. A to samozrejme nie je náhoda. Veď podobne ako mladého Werthera mučil spaľujúci cit lásky, tak mladých začínajúcich poetov „trápi“ nedokonalosť ich výtvorov. To dokumentuje snáď najcharakteristickejší citát, ktorý mi utkvil v pamäti:

„Napíšte zopár básní či textov pre miestnu hudobnú skupinu, ukážte ich svojim kamarátom a kamarátkam, a tí sú nadšení. Takto povzbudení pošlete svoje výtvory do literárneho časopisu či rovno do vydavateľstva, no a... odpoveď vás poriadne schladí.“

Teda kniha *Utrpenie mladého poeta* nie je žiaden moderný román, ale ide o esejistické dielo z cyklu populárnych „kapitoliek o básnikoch“. Autor v nich predostiera svoje rady, postrehy zo života literátov a celkovo zasväčuje do tajov básnického remesla.

Veľmi sympaticky však pôsobí fakt, že autor sa s čitateľom delí o svoje zážitky, o ktorých dokáže rozprávať naozaj brilantne a s obdivuhodným, nákazlivým humorom i nadhľadom.

Jozef Urban sa snaží predovšetkým mladého čitateľa obohatiť o vedomosti z pomerne neoblúbenej i trochu nezáživnej verzológie. Jedinečné a skvostné je, že základné termíny ako verš, strofa, rým, rytmus, metafora autor učebnicovo nedefinuje, ale dokáže im vdýchnuť život, istý ľudský rozmer a práve vďaka tomu, prečíta čitateľ knihu doslova jedným dychom.

Veď v úvode sám autor píše, že jeho cieľom nebolo napísať učebnicu, ale na oplátku očakáva od čitateľa záujem i trochu talentu. No zároveň dodáva, že *„ak ten talent hoci aj celkom chýba, svet sa nezrúti. Len treba ďalej hľadať a robiť trebárs aj čosi celkom iné.“*

Jednoducho skúsený básnik sa stáva akýmsi ohľaduplným učiteľom, ktorý veľmi dobre rozumie duši mladého básnika a usiluje sa usmerňovať jeho kroky. Varuje pred používaním primitívnych gramatických rýmov, neprirodzených, nadmerných verzíí, a pod. Zároveň však čitateľovi odhaľuje čaro redakcií i vydavateľstiev. Nenapodobiteľnou súčasťou jeho rozprávania sú početné anekdoty o bohémskom živote básnikov, ale aj ironické poznámky na adresu básnikov typu poeta doctus, po slovensky veršotepec.

Kniha napriek svojej útlosti pozostáva zo štyridsiatich kapitol. Mnohé z nich majú veľmi inšpiratívne názvy, napr.: *„Radšej sa dobre obesť ako zle oženiť“*, *„Aj vy ste papali palacinky?“*, *„Zabite toho psa, je to kritik!“*, *„Ja ne čitateľ, ja pisateľ!“*

Túžbou Jozefa Urbana bolo nielen podnietiť nádejného básnika k prvým veršom, ale previesť ho trnistou cestou rozvoja jeho poetickej duše a inšpirovať k samotnej básnickej zbierke.

Veď kto môže inšpirovať lepšie ako niekto, kto sám prežíval „utrpenie mladého poeta“... Tak sa začítajte do knižky búrliváka Jožka Urbana a určite neoľutujete!

*PaedDr. Silvia Hajdúová
Základná škola Reformovanej kresťanskej cirkvi, Rožňava
hajsilvia@gmail.com*

O OBSAHU SLOVENSKÉHO JAZYKA A LITERATÚRY

Štátny pedagogický ústav už po niekoľkýkrát oznámil, že vypracoval projekt kurikulárnej reformy, na ktorom sa bude pracovať 6. rokov.¹ Riaditeľ tejto inštitúcie sa vyjadril, že nepôjde o rozsiahle zmeny v obsahu inovovaného štátneho vzdelávacieho programu, čo je však v prípade nášho predmetu veľmi veľkou chybou. O čom bude teda uvedený projekt, uvidíme o 6 rokov. My sme sa v našej ankete pýtali, čo by ste chceli, aby sa vyučovalo v rámci slovenčiny. Vaše odpovede predkladáme.

Kvetka Jonasová: Mne sa páčilo, ako sme mali na gymnáziu. Každý musel niečo prečítať z literatúry, ktorá sa preberala a potom o tom dať referát ostatným. Diskutovalo sa o tom. Potom sme o tom písali slohové práce. Nikdy nie obsah, ale niečo konkrétne, napr. charakteristika postavy, jej vzťah k niekomu a niečomu, postoj autora románu k niečomu atď. Diktáty by boli super teraz pre deti, keby boli v PC a mohli hromadne im tvoriť testy s doplňovaním a učiteľ by cez jeho PC hneď sledoval obrazovky žiakov. Mohlo sa chodiť na literárne exkurzie do miest, kde sú pamätné izby či múzeá spisovateľov. Sledovať videa inscenácií, filmy, životopisné diela autorov. Zahrať si nejaké dielo na hodine ako divadlo. Aby žiaci videli, počuli, tvorili.

Eva Kňazeková: Predovšetkým sa musíme prestať tváriť, že potrebujeme zo stredoškolských študentov vychovať jazykovedcov, literárnych teoretikov a historikov. Mám pocit, že v súčasnosti je slovenčina zaťažovaná terminológiou a teóriou – len sa pozrime na ministerstvom podporované učebnice pre stredné školy a cieľové požiadavky. (Je to naozaj 17 strán termínov? Dúfam, že to len ja neviem počítať.) Okrem toho mám pocit, že sa stále snažíme odovzdávať z literatúry príliš veľký encyklopedický záber – nezabudnime, že musia poznať Sartra, Eca, Solženicyna, Flauberta (osobne tvorbu týchto autorov milujem) a mnohých ďalších, a vôbec neriešme, že s poznaním mena autora u mnohých žiakov nikdy nespojí konkrétna čitateľská skúsenosť, dôležité zostáva, že majú niekoľko riadkov o nich v poznámkach. Prednedávnom mi jeden študent z Nemecka povedal, že Hamletovi sa príliš v škole nevenovali, lebo to nebolo povinné dielo. Venovali tejto dráme len päť hodín. Napríklad rátili, koľkokrát oslovil Hamlet matku „žena“, a uvažovali, čo to znamená. Nespýtala som sa ho, koľko času venovali dielam povinným. Koľko učiteľov zo Slovenska má čas venovať u nás povinnému dielu aspoň tých päť hodín? Toto je moja predstava – dajme každému do ruky knihu, čítajme so žiakmi stranu za stranou, analyzujme motívy, hodnotíme konanie postáv, pokúsme sa im napríklad cez Tajovského prebúdať citlivosť k sociálnej nespravodlivosti a vzbudiť obyčajný súcit, napokon skúmajme jazykové prostriedky, ich využitie a funkciu a učme ich formulovať svoje myšlienky ústne i písomne. Ak nám prekáža Tajovský, nechajme ich čítať noviny alebo zákony. Viete si predstaviť hovoriť so študentmi o živote, láske, manželstve, nevere, smrti, ale aj o zvukovej rovine jazyka, modálnosti vety, nárečiach, atď. a mesiac nedať študentom do ruky inú knihu, len Jozefa Maka? Práve takáto je moja predstava o obsahu predmetu slovenský jazyk a literatúra. Prepáčte tie dlhé výlevy. Je to následok prípravy maturantov na EČ MS zo SJL.

Andrea Rožniaková Rogožníková: Veru, aj mne žiačka z Nemecka povedala, že sa venujú max. 2-3 knihám za školský rok a rozoberú ich „na súčiastky“.

¹ Viac na: <http://www.statpedu.sk/sk/aktuality/novinky-main/spu-vypracoval-projekt-kurikularnej-reformy-ta-reflektuje-narodny-program-rozvoja-vychovy-vzdelavania-nprvv-kvalitne-a.html>

Vlastina Nechalová Zelenková: Je nevyhnutné bojovať za vyššiu časovú dotáciu na hodiny literatúry. Na stredných školách je 1 hodina týždenne. Je to absurdné.

Janka Mizeráková: Využívať Zlatý fond slovenskej televízie, ukážky z televíznych inscenácií.

Vlastina Nechalová Zelenková: Na hodinách by sa malo čo najviac čítať a diskutovať o prečítanom texte, interpretovať, analyzovať.

Gabriela Kratochvilová: Miesto pseudonázvov učiva štandardne pomenovať, že sa učia morfológiu, syntax atď. Ak sú prídavné mená, tak ich aj tak nazvať - prídavnými menami a ku každému jasne, stručne napísanému jazykovému javu veľa rozličných cvičení na porozumenie, precvičenie a fixáciu a zopár didaktických zábavných cvičení na oživenie. Na konci tematického celku zhrnutie, testové úlohy. Námety - texty, úlohy na rozvoj komunikácie, kultivovanie jazyka. A z literatúry tie nezábavné, nudné texty nahradiť naprieč všetkými ročníkmi.

Zuzana Foltánová: Nemali by sa z čoho písať testy typu: Ktorý spisovateľ napísal dielo to a to? Popríklad, kedy sa narodil alebo zomrel? Ja len dúfam, že na školách už neexistuje to povinné čítanie a písanie čitateľských denníkov.

Andrea Marchevková: Vytvoriť viac priestoru na literatúru, na čítanie a diskusiu, prípadne rozbor diel, o ktoré majú záujem študenti, nie ktorá je predpísaná ako povinná. A v gramatike konečne urobiť poriadok a správnu logickú nadväznosť tematických okruhov. A dať gro na spisovný jazyk či už problematcké javy, alebo správne používanie výrazov.

Jaroslav Lipták: Viac priestoru na literatúru, to určite a potom viac učiť literatúru ako o literatúre. T. j. čítať diela, ukážky a rozoberať ich, diskutovať o nich. Navrhoval by som, ak sa charakterizuje konkrétne literárne obdobie (napr. realizmus), vybrať jedno dielo. Písanie čitateľských denníkov, ktoré zvykli byť prepisovane z generácie na generáciu, nemá zmysel. Ale povinné čítanie? To určite áno. Ak študenti dostanú prečítať nejaké dielo, o ktorom budú neskôr na hodine diskutovať, tak to môže byť chápané ako povinné čítanie. Vtedy to je nutné.

Janka Mizeráková: Povinne som si prečítala za syna Antigonu, ale či by som bola natešená o tom diskutovať, netuším. Paralela so súčasnosťou by sa aj našla, ale jediné, čo ma zaujalo natoľko, že som si to zapamätala, bolo matné vysvetlenie, prečo sa až dodnes zachoval zvyk hodiť do hrobu hruď zeme. Ale Hamlet, to je iné. Tú otázku si kladieme často v rôznych obmenách.

Silvia Hanusová Masárová: Ja by som bola aj za dramatizáciu na hodinách.

Jaroslav Lipták: Všetko to stojí a padá na časovej dotácii hodín literatúry.

Patrícia Zrnčíková Bullová: Na literatúre na ZŠ deti nečítajú ukážky z učebnice, ale celé knihy, tak si urobia oveľa väčšiu predstavu o diele, ale i všetkých pojmoch - postavy, ja rozprávanie, pásmo rozprávača. Deti dramatizujú, tvoria videá, zamýšľajú sa nad konaním postáv, na SJ to je zábava. Píšu texty, tvoria, navzájom si opravujú, navzájom si vysvetľujú, neboja sa urobiť chybu.

*Prípravil: PhDr. Ján Papuga, PhD.
Základná škola s materskou školou, Riazanská 75, Bratislava
janpapuga@gmail.com; www.janpapuga.sk*

NÚCEM NESKLAMAL ALEBO ANALÝZA TROCH ÚLOH Z EXTERNEJ ČASTI MATURITNEJ SKÚŠKY ZO SLOVENSKEHO JAZYKA A LITERATÚRY

Aj keď som veľmi nechcel, pozrel som si dnešný test (12. 3. 2019) zo slovenského jazyka a literatúry, vznešene nazývaný: „externá“ časť maturitnej skúšky. Niektorí kolegovia mi položili pár otázok, tak som ho musel „kuknúť“. Nemyslel som si, že tam nájdem pochybenia, keďže maturitné testy sa v posledných rokoch zlepšili. No už po mojom rýchlom prezretí som našiel minimálne tri, ktoré mohli študentom spôsobiť neporozumenie, ba stratu bodov. Pochybenia vám predkladám (isto aj pre to, aby sa rozvinula diskusia, a aby som si potvrdil, že sa nemýlim/mýlim). Mám už za sebou diskusiu v našej FB skupine Spoločenstvo učiteľov a priateľov slovenčiny. Upozorňujem na to, že o niektorých odpovediach sa môžeme iba domnievať, keďže NÚCEM nezverejnil odpovede na otázky, tento raz ani tie na otvorené úlohy.

Test 19 1403 Maturita 2019

26. úloha: V ktorej možnosti sú všetky slová z ukážky 4 neutrálne?

- (A) A ty už choď niekam v peklo!
- (B) I tá fľandra von!
- (C) Už sa pakuj!
- (D) Nefrlite mi!

V tejto úlohe nie je žiadna správna odpoveď! Zdôvodnenie: Treba pripomenúť, že spojenie „z ukážky“ naznačuje, že žiak má brať do úvahy pri riešení aj ukážku. Podľa KSSJ sú slová „frflať, pakovať sa, peklo“ expresívne a slovo „fľandra“ hrubé slovo, teda tiež sa zaraďuje k expresívnym. To znamená, že vo všetkých možnostiach sa nachádza jedno expresívne slovo, teda nie je tu možnosť, v ktorej sú iba neutrálne, bezpríznačné či citovo nociónálne slová. Najväčšia pravdepodobnosť je, že NÚCEM myslel ako správnu odpoveď (A). Slovo „peklo“ má vskutku základný význam neexpresívny. Ale ako naznačuje zadanie, má sa vychádzať z ukážky (aj veta bez ukážky ale vyznieva expresívne). A tá zachytáva stupňovanie zápletky, ktorá sa prejavuje tak, že repliky postáv sú pod vplyvom citového rozpoloženia postáv a niektoré zo slov sú myslené expresívne, teda nie neutrálne. Sotva sa replikou „A ty už choď niekam v peklo!“ myslí neutrálne odporúčanie, aby šiel adresát tej výzvy do pekla, mysleného v prvom, t. j. náboženskom význame. Aj keby sme úryvok nevnímali, KSSJ obsahuje exemplifikáciu: „choď do pekla! a) daj pokoj! b) zmizni!“ A toto je presne oný expresívny význam, ktorý znemožňuje to, aby A odpoveď bola správna.

28. úloha: V ktorej možnosti sa nachádza jednočlenná veta z ukážky 4?

- (A) Ty mňa?
- (B) Chceš doniesť.
- (C) Budem chovať.
- (D) Matička Kristova!

V tejto úlohe sú potenciálne dve odpovede, aspoň z hľadiska poznania študenta, ktorý nemá lingvistické vzdelanie. Zdôvodnenie: Je úplne jasné, že (B) a (C) nebudú správne odpovede - bežná teória hovorí, že aj nevyjadrený podmet je podmetom, a teda základom dvojčlennej vety. Najzreteľnejšia odpoveď na otázku je (D), kde je priam exemplárna jednočlenná veta. Avšak z hľadiska vyučovania SJL je problematickou aj (A) možnosť. Spojenie „Ty mňa?“ nemá prísudok, preto by sa veta nemala zaradiť medzi dvojčlenné. Isto, v rámci tzv. elipsy si vieme prísudok doplniť ľubovoľne alebo na základe ukážky (čo však zadanie nenaznačuje). Sám si viem správnu odpoveď zdôvodniť. Ide však o stredoškolského študenta akéhokoľvek typu školy, ktorý sa spolieha na definície. Pozrel som si, ako sa vysvetľuje elipsa, dvojčlenné a jednočlenné vety v stredoškolskej učebnici. Pozrel som si aj iné zdroje i internet (dokonca vysokoškolské texty). Nikde sa elipse (výpustke) nevenovala taká pozornosť, že by vynechaný prísudok vo vete „Ty mňa?“ mohol chápať ako dôvod na zaradenie vety k dvojčlenným. Tu možno nie je na vine NÚCEM ako to, ako nekvalitne je zostavený ŠVP. Avšak už takýto rozkol mal byť pre recenzenta testu dôvodom na úpravu tejto úlohy. Mimochodom, veta *Ty - mňa?* nemusí byť doplnená žiadnym slovom a v rámci výpovede, prípadne v rámci hovorovejšieho štýlu je informačne úplná.

55. úloha: Výslovnosť ktorej hlásky slovenskej abecedy je v ukážke 7 zapísaná tromi grafémami?

Na túto otázku sa nedá odpovedať bez úpravy zadania. Zdôvodnenie: Rozhodne je nejednoznačné zadanie úlohy. Ide totiž skôr o čítanie s porozumením. Avšak otázka sa tvári ako lingvistická. Predpokladáme, že správna odpoveď je *ZET* (z vety: *Okrem toho vám nemienim rozprávať celý svoj mizerný životopis od a po zet.*). V skutočnosti je tu zapísaná výslovnosť „hlásky“ tromi grafémami: Z - E - T. Napriek tomu, že sme to mohli takto tvorivo pochopiť, je tam terminologická nepresnosť, ktorá by sa v testoch nemala vyskytnúť. *ZET* totiž nie je zápisom výslovnosti hlásky *Z!* Výslovnosťou je iba *[z]*. Takže spojenie písmen *ZET* neoznačuje výslovnosť hlásky *Z*. Je to teda mätúca otázka a som presvedčený, že žiaci napísali rôzne iné odpovede pod vplyvom terminologickej nesprávneho zadania a pod vplyvom toho, že sa otázka podobá na jazykovú.

Takže po veľmi rýchlym prečítaní až tri chyby v teste, ktorý má prívlastok maturitný, a na základe ktorého má byť hodnotený študent alebo celá škola. Takéto úlohy pomýlia veľmi šikovných študentov alebo sú neriešiteľné (ťažké) pre priemerných až podpriemerných stredoškolákov, ktorí nemusia mať gymnaziálnu úroveň vedomostí. Ak aj neuznáte uvedené úlohy ako nesprávne, sú opäť sporné, hoci sme sa tešili, že so stredoškolskými testami je všetko v poriadku. Zakrikli sme to!

Kedysi som bol recenzentom testov, no zrušili ma, keďže som si dovolil zároveň kritizovať autorov testov, resp. som bol nelojálny. Škoda, isto by som im tieto chyby „vychytil“. Ale núkať sa nebudem. Je mi však smiešne, že NÚCEM pod stále tým istým vedením, počas ktorého sa znehodnotilo (v očiach verejnosti) testovanie a anulovalo sa toľko úloh, dáva prenasledovať učiteľov, keď spravia malinkú chybu. Ja som ani chybu nespravil. No po tom, čo som si dovolil kritizovať T5 a naši rodičia sa sami rozhodli nepustiť žiakov na T5 (minulý školský rok), NÚCEM ihneď podal podnet inšpekcii, ktorá mi pripísala, že som spáchal takmer všetko (nebojte sa, je to na súde). Ale kto bude kontrolovať NÚCEM, ktorý nedokáže spraviť poriadny test, nevie ho odkomunikovať a namiesto konštruktívnej práce sa obklopuje tými istými tvorcami a recenzentmi, ktoré takéto testy pustia. A teraz si navyše nemáme ani šancu pozrieť správne výsledky, keďže ich zatajili. Navyše sa otvorené úlohy budú hodnotiť centrálné, takže sa nikto nedozvie, či sa nenašla nejaká ďalšia možná správna odpoveď, resp. či sa takáto odpoveď uznala. Nečudujme sa potom každoročnej kritike testovania a tomu, že ho neberú vysoké

školy. Načo sú takéto testy? Pritom riešení sa ponúka niekoľko... Avšak nie pod takýmto vedením riadiacich inštitúcií.

Túto analýzu som zverejnil na sociálnych sieťach, ale zaslal som ju aj na e-mail kancelárie ministerky školstva, ktorá sa vyjadrila po dni testovania, že neprišiel žiadny podnet...

PS: Text vznikol tak, že som sa na test pozeral očami študenta, nie učiteľa, ktorý, ak nemusí tipovať, má vzdelanie, aby úlohu vyriešil. Aj keď...

*PhDr. Ján Papuga, PhD.
Základná škola s materskou školou, Riazanská 75, Bratislava
janpapuga@gmail.com; www.janpapuga.sk*

VÝZNAMNÉ OSOBNOSTI NAŠEJ PRVEJ NEZÁVISLOSTI

V dejinách Slovákov, ako moderného európskeho národa, je len málo významných udalostí, ktoré ovplyvnili náš ďalší vývoj tak pozitívne, ako práve vznik prvej Česko-slovenskej republiky. V tomto štáte sme sa dočkali splnenia našich národných požiadaviek, slobodného rozvoja vo všetkých oblastiach a prvýkrát v histórii sme si ako národ mohli reálne uplatniť svoje samourčovacie právo, ako o tom hovoril prezident Wilson vo svojom 14 bodovom programe povojnového usporiadania sveta. Dostali sme možnosť chopiť sa príležitosti riadiť vlastné záležitosti a spolu s Čechmi i vlastný štát. Veľavravne to vyjadril v roku 1919 jediný medzivojnový predseda československej vlády z radov Slovákov Milan Hodža: „Mnoho práce je pred nami, ale ruky máme slobodné a pracovať vieme.“

Pri vzniku Česko-Slovenska zohrali významnú úlohu mnohé osobnosti, ktoré sú viac, či menej známe. Pravdepodobne každý pozná veľký triumvirát zakladateľov štátu, do ktorého patria Tomáš Garrigue Masaryk, Milan Rastislav Štefánik a Edvard Beneš. Títo politici pôsobili počas prvej svetovej vojny v zahraničí, mimo územia Rakúsko-Uhorska. Aj v Čechách a na Slovensku však vyvíjalo svoju činnosť mnoho zástancov myšlienky spoločného štátu, o ktorých vieme pomerne málo. Pritom si aj tieto osobnosti určite zaslúžia našu pozornosť.

Keďže jedným z najzaujímavejších spôsobov, ako umožniť žiakom dotknúť sa histórie, je urobiť tak cez osudy osobností, rozhodli sme sa na Základnej škole v Turzovke využiť to i pri príležitosti osláv prvej storočnice ČSR. Tento náš výber nebol vôbec náhodný. Ak sa totiž dnes opýtame mladých Slovákov, či poznajú 5 známych predstaviteľov nášho národa z prvej polovice dvadsiateho storočia, väčšinou budeme veľmi nemilo prekvapení. Pritom mená týchto osobností sú neodmysliteľne späté aj s týmto významným medzníkom našej histórie. Ich životné osudy môžu byť inšpirujúce v mnohých ohľadoch i dnes. Na druhej strane ako ľudia sú pre nás bližší, než historické fakty a súvislosti.

Pri výučbe dejepisu uplatňujeme na našej škole už dlhé roky zásadu: „Je lepšie raz niečo vidieť, ako stokrát o tom počuť.“ Preto organizujeme exkurzie, vychádzky i výlety na miesta spojené s našimi dejinami ako vhodnú formu vyučovania, ktorá robí štúdium predmetu pre žiakov viac atraktívnym. Možnosť raz za čas opustiť priestory triedy a vnímať minulosť na miestach, ktoré sú ňou priam presiaknuté, hodnotia žiaci vysoko pozitívne. V tomto kontexte sme postupovali i pri plánovaní podujatia, ktorým by sme si pripomenuli toto okrúhle výročie. Na tomto mieste je potrebné zdôrazniť, že uskutočniť naše zámery sme mohli len vďaka ústretovosti a podpore niekoľkých zanietých

a ochotných ľudí. Pani riaditeľka ZŠ Mgr. Terézia Šupolová finančne zabezpečila projekt a stala sa jeho garantom, pán primátor Turzovky JUDr. Ľubomír Golis sa ho osobne zúčastnil a prostredníctvom nás odovzdal spomienkový veniec na Národnom cintoríne v Martine, páni učitelia PhDr. Eva Dodeková a Mgr. Branislav Večerík urobili všetko preto, aby celá akcia bola pre žiakov zaujímavá a prebehla hladko. Všetkým preto patrí obrovská vďaka.

Vzhľadom k tomu, že 22. októbra, teda len šesť dní pred dátumom vzniku republiky, si pripomíname Medzinárodný deň školských knižníc, pokúsili sme sa spojiť dve podujatia do jedného. Do podujatia, ktoré by bolo iné, ako v minulých rokoch a výnimočné práve tým, v akom roku sa uskutočnilo. Spojiť priestor školskej knižnice, prácu v nej, samotnú jej atmosféru s podujatím z histórie bolo navyše viac ako symbolické. Aj keď Internet v súčasnosti čoraz viac vytláča z pozornosti žiakov čítanie kníh, nesmieme na snahu ukázať im čaro tradičného čítania pri každej novej príležitosti rezignovať. Školská knižnica je miesto na tento účel, ako stvorené. Často je možno len treba nájsť spôsob, ako ich tam pritiahnúť.

Podujatie, ktoré sme nazvali „Významné osobnosti našej prvej nezávislosti“, sme rozdelili do dvoch navzájom prepojených častí. Keďže obdobie, ktorého sa daná udalosť týka, je obsahom učiva dejepisu v deviatom ročníku, určili sme ho pre deviatakov. Tí mali možnosť vyhľadávať v odporúčanej literatúre v školskej knižnici informácie o osobnostiach, s ktorými sa stretli počas vyučovacích hodín a ktoré zohrali dôležitú úlohu pri vzniku Česko-Slovenska. Vybrali sme Milana Hodžu, Vavra Šrobára, Andreja Hlinku a Matúša Dulu.

Časť deviatakov sa pripravovala na kvíz o významných politikoch roku 1918. Žiaci boli rozdelení do štyroch skupín a každá si vyžrebovala jedného slovenského politika. Po zozbieraní potrebného materiálu si pripravili výstupy v podobe posterov, ktoré boli neskôr predstavené práve počas Medzinárodného dňa školských knižníc. Získaný materiál sa zároveň stal základom pri plánovaní

návštevy miest, s ktorými boli zviazané životné osudy skúmaných štátnikov. Na tieto miesta mala nasmerovať svoje kroky druhá časť žiakov deviateho ročníka počas Medzinárodného dňa školských knižníc.

Samotné podujatie sa uskutočnilo 22. októbra 2018. V školskej knižnici sa konal súťažný kvíz venovaný vzniku prvého spoločného štátu Čechov a Slovákov. Kvízu sa zúčastnili štyri skupiny žiakov, ktoré sa už predtým zoznamovali s významnými Slovákami roku 1918 nielen počas vyučovania, ale i v priestoroch školskej knižnice po ňom. Výsledkom spolupráce každej zo skupín bol poster, pomocou ktorého predstavili ďalším účastníkom akcie jedného zo známych Slovákov. V porote, ktorá hodnotila vedomosti i prezenčné schopnosti súťažiacich, zasadli primátor Turzovky pán Ľubomír Golis, pani riaditeľka ZŠ Terézia Šupolová, zástupcovia rady školy i rodičov. Žiaci najprv odpovedali na otázky z histórie ČSR a následne predstavili svoje výstupy, v ktorých porote a obecnstvu, zloženému zo spolužiakov, priblížili svoj pohľad na opisovanú osobnosť. Členovia poroty napokon po sčítaní bodov za správne odpovede a úroveň prezentácie určili poradie skupín. Každý účastník kvízu bol odmenený drobnou vecnou cenou a diplomom.

Po skončení kvízu sa všetci prítomní stretli pri pamätníku k vzniku ČSR, ktorý sa nachádza v blízkosti školy priamo v Turzovke. Tu si pripomenuli v malom predstihu sté výročie našej prvej nezávislosti krátkym príhovorom pána primátora a jednej zo žiačok ako aj položením venca a vzdaním holdu veľkému Slovákovi. Deviataci na tomto pietnom mieste i hĺbkou svojich vedomostí počas podujatia v školskej knižnici dali jasne najavo, že mená ako Hodža, Šrobár, Hlinka a Dula nebudú pre súčasných mladých obyvateľov Slovenska neznámymi, ale stanú sa trvalou súčasťou nášho historického povedomia a národnej hrdosti.

V ten istý deň sa iná časť našich deviatkov pustila do praktického využitia získaných vedomostí takpovediac priamo v teréne. Vedenie školy im umožnilo navštíviť významné miesta spojené so životom alebo smrťou slávnych spoluvorcov prvej republiky a pripomenúť si tu ich pamiatku. Takto mohli mladí Turzovčania zamieriť do Černej a Ružomberka, na miesta neodmysliteľne späté s Andrejom Hlinkom. Zavítali i do Liskovej a Sučian, rodísk Vavra Šrobára a Milana Hodžu. Na záver si uctili výročie vzniku Česko-slovenskej republiky položením vencov na hrobách Matúša Dulu a spomínaného Milana Hodžu na Národnom cintoríne v Martine. Na každom z týchto miest si žiaci krátkym príspevkom opätovne pripomenuli význam danej osobnosti v súvislosti s 28. a 30. októbrom 1918. Pri pamätníkoch, sochách, náhrobných kameňoch alebo pamätných tabuliach na chvíľu tak povediac zastal čas a napriek už storočnému nánosu dejín tieto osobnosti cez svoj odkaz, výroky a životné osudy akoby tu stále boli s nami.

Udalosti, akými boli pre nás vznik Česko-slovenskej republiky a podpísanie Martinskej deklarácie sú a vždy budú pre náš národ významnými historickými medzníkmi. Pod týmito dejinnými míľnikmi sú nezmazateľne podpísaní mnohí výnimoční Slováci, ktorých mená patria nielen do učebníc, ale mali by byť základnými kameňmi národného sebavedomia nás, ich potomkov. Na to, aby sme mohli byť na niečo hrdí, musíme v prvom rade o tom vedieť čo možno najviac. Myslíme, že aj takouto akciou sme prispeli na Základnej škole v Turzovke k tomu, aby si mladí Turzovčania uvedomili, že slávnych Slovákov nie je vôbec málo, len je potrebné chcieť ich spoznať.

Mgr. Rastislav Bakajsa.
Základná škola, Turzovka
bakajsa.rastislav@azet.sk

SKLOŇUJE SA SLOVO TUNEL PODĽA VZORU STROJ ALEBO DUB?

Pedagóg slovenského jazyka a literatúry sa musí vo vyučovaní často vysporiadať s „nevysvetliteľnými“ javmi a mnohými výnimkami, ktoré ho môžu viesť do pozície neistoty, a to nie jeho vlastnou vinou či nevedomosťou. Jedným z takýchto prípadov je aj problematika skloňovania neživotných maskulín zakončených na likvidy (l) či vibranty (r), ktorých jednoznačné zaradenie do skloňovacích vzorov je problematické. Nejednoznačnosť spôsobujú skloňovacie prípony, ktoré nie absolútne korešpondujú s príponami príslušných vzorov, resp. sú variantné. Napríklad v slove *zeler*, skloňovanom podľa vzoru *dub*, by mal byť v L sg. tvar *o zelere* (o *dube*), no slovo preberá variantnú príponu od vzoru *stroj* (o *stroji*) a teda ho správne skloňujeme *o zeleri*, a to aj napriek tomu, že ho zaraďujeme do vzoru *dub*. Podobných „výnimiek“ by sme v slovnej zásobe našli stovky, a nielen v prípade neživotných maskulín. Tento jav nazývame zmiešané skloňovanie (v staršej literatúre nazývané aj miešané) a termín odporúčame prezentovať aj žiakom ako prirodzenú súčasť jazyka. Ide o bežný jazykový jav, pri ktorom sa skloňovanie „narúša prenikaním pádových prípon“ iných vzorov (Letz, 1950, s. 238), realizuje sa prevažne na slovách, ktoré nepochádzajú z našej slovnej zásoby, sú cudzie, a je sčasti závislé na jazykovom úze. Ako sa zmieňuje aj B. Letz (ibid., s. 256), „v prípadoch, kde úzus kolíše medzi príponou mäkkého a tvrdého zakončenia, napr. *kufor*, v *kufre*, v *kufri*, nepokladá sa za chybu zámena týchto prípon.“ Tvrdenie B. Letza by mohlo byť pre školskú prax východiskovým. Konštruktivistická výučba vo svojich postulátoch predpokladá divergentné riešenia a otvorené problémy, ktoré sa rysujú aj v súvislosti s predkladanou problematikou. Ako učitelia slovenského jazyka si musíme uvedomiť, že nie každý jazykový jav dokážeme žiakom príslušného veku a s danou úrovňou vedomostí spoľahlivo odôvodniť, a preto sa treba odvolávať jednoducho na používateľskú prax. V prípade skloňovania neživotných maskulín jestvujú, prirodzene, isté pravidlá, avšak ani tie nie sú absolútne záväzné. Nachádzame medzi nimi výnimky, ktoré signalizujú dynamický charakter jazyka. Jazyk je závislý od jeho používateľov a od vonkajších vplyvov, a preto sa v ňom často vyskytujú naoko nesystémové javy.

Odborné publikácie sa v nami načrtnutej problematike rozchádzajú, pretože zohľadňujú pri zaraďovaní do skloňovacích vzorov odlišné kritériá. *Gramatika slovenského jazyka* (Letz, 1950) zaraďuje neživotné maskulína jednoznačne do vzoru *dub*, a to také, ktoré patria do vzoru absolútne (zakončené na -r, -l s predchádzajúcou dlhou slabikou, napr. *tanier*, *kalamár*, *júl*...) a tie, ktoré majú miešané skloňovanie (viacslabičné slová zakončené na -r, -l s dlhou slabikou pred príponou -ár, -iar, -ér, -ier, -ál; či pri krátkej zakončenej na -er, -el). Treba tu však vziať do úvahy, že príručka nepracuje so vzorom *stroj*, a preto všetky slová autor zaraďuje do vzoru *dub* (aj tie, ktoré v nižšie uvedenej tabuľke zaraďujeme do vzoru *stroj*). P. Ondrus (1964, s. 48 – 49) v *Morfológii spisovnej slovenčiny* sa odvoláva na citovanú monografiu B. Letza a len stručne uvádza, že slová zakončené na -r, -l v L sg. majú „dvojakú koncovku“. Uvádza niekoľko konkrétnych príkladov. Akademická príručka *Slovenská gramatika* (1968, s. 181) uvádza miešané skloňovanie podľa vzoru *dub* i *stroj*, pričom k slovám skloňovaným jednoznačne podľa vzoru *dub* zaraďuje tie, ktoré sú zakončené na sufixy -ar, -or, -ur/-úr, -al, -ol, -il, -yl/-ýl, -ul. Pri slovách, ktoré sa končia na prípony -el, -er, -or s pohyblivými vokálmi -e-, -o-; -ár, -iar, -ier a -er, -el, -ír, -ál bez pohyblivej samohlásky -e-, hovorí o skloňovaní zmiešanom, t. j. podľa vzoru *dub*, no

s príponou podľa vzoru stroj. Akademická morfológia (*Súčasný slovenský spisovný jazyk*) od J. Oravca et al. (1988) pri slovách skloňovaných podľa vzoru dub typu zmiešaného skloňovania uvádza, že „variantná prípona *i* prešla od vzoru stroju“, pričom pri vzore stroj neuvádza slová skloňované zmiešaným skloňovaním. Slová zaraďuje k vzoru dub, s variantnou príponou prevzatou od vzoru stroj. Odlíšne stanovisko vidíme v *Morfológii slovenského jazyka* (Dvonč et al., 1966), normatívnej príručke, z ktorej vychádza aj stanovisko Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra v Bratislave pri riešení otázok jazykovej poradne. Autori rozdeľujú slová, ktoré sa skloňujú podľa vzoru dub i stroj a majú pritom zmiešané skloňovanie. Uvádzajú príklady slov, ktoré sa skloňujú pravidelne podľa obidvoch spomínaných vzorov, i príklady so zmiešaným skloňovaním. Oproti spomínaným prácam sú v príručke slová zakončené na *-ár* zaradené k slovám pravidelne sa skloňujúcim podľa vzoru dub. Rovnako ako slová zakončené na sufixy *-or/-ór*, bez pohyblivého vokálu, *-ôr*, *-ur/-úr*, *-úl*, *-íl*, (okrem slova apríl). Uvádzajú sa aj také, ktoré napr. A. Závodný klasifikuje ako slová so zmiešaným skloňovaním, prípadne skloňujúce sa podľa vzoru stroj. Jazyková poradňa pri Jazykovednom ústave Ľ. Štúra v Bratislave (web 1) teda jednoznačne vyčleňuje slová skloňujúce sa podľa vzoru stroj podľa zakončenia na: *-el*, *-er* s pohyblivou samohláskou a sufixy *-ár*, *-iar*, *-ier*, *-ál* (len niektoré zo slov).

Pre školskú prax sa nám ako najaktuálnejší a najjednoduchší javí sumarizujúci prehľad A. Závodného vo vysokoškolskej príručke *Prednášky a praktiká z morfológie slovenského jazyka I.* (2016; Tab. 1). Zohľadňuje všetky doterajšie prístupy, no pripúšťa nejednoznačný prístup.

Dôsledné a zmiešané skloňovanie podľa formálneho zakončenia

dub	stroj
<i>-al, -ar</i> : dural, cval, bar	<i>-ár/-iar</i> : kalendár, skicár, suchár, košiar, grajciar, požiar
<i>-il, -ír</i> : dril, gril, ventil, elixír, zařír, kařmír, vesmír	<i>-úl</i> : júl
<i>-ol/-ól/-ôl</i> : kúdol, idol, gól, pól, kôl	<i>-ier</i> : vikier, mier, tanier
<i>-úr, -yr/-ýr</i> : kalambúr, múr, mechúr, syr, chýr, pýr	
<i>-yl/-ýl</i> : omyl, štyl	
<i>-él</i> : géľ	
<i>-ul</i> : faul, vestibul, stimul	
<i>-iel</i> : rozdiel, diel	
zmiešané skloňovanie (L sg./N pl.)	
<i>-or</i> : <i>dub</i> : o odbore/odbory, v prápore/prápory, na radiátore/radiátory, v otvore/otvory – <i>stroj</i> : v kufri/kufre, v šiatry/šiatre	
<i>-er/-ér</i> : <i>dub</i> : o odbere/odbory, o džbere/džbery, v zádere/zádery – <i>stroj</i> : v kádri/kádre, na kvádri/kvádre, pri cédri/cédre – <i>stroj/dub</i> : o jery/jery, v bojleri/bojly, o ampéri/ampéry, o izoméři/izoméry, pri adaptéri/adaptéry	
<i>-il</i> : <i>dub</i> : na íle/íly – <i>stroj</i> : v apríli/apríle	
<i>-ál</i> : <i>dub</i> : na bále/bály, o škanďale/škanďaly, o šále/šály – <i>stroj</i> : na pedáli/pedále, na sandáli/sandále – <i>stroj/dub</i> : v regáli/regály, v areáli/areály, o ideáli/ideály, na muzikáli/muzikály, v lokáli/lokály (pád aj podnik), o vokáli/vokály, pri kanáli/kanály/-e, o signáli/signály	
<i>-el</i> : <i>dub</i> : o účele/účely, o prídele/prídely, pri odstrelé/odstrely – <i>stroj</i> : v keli/kele („zelenina“; s významom „zub“ sa skloňuje dôsledne podľa vzoru dub, ale so zánikovou alternáciou: <i>kel/kla</i>) – <i>stroj/dub</i> : dueli/duely, bordeli/bordely, modeli/modely	

Tab. 1: Prehľad skloňovania neživotných maskulín podľa A. Závodného

V krátkom prehľade vedeckých a odborných prác sme sa usilovali načrtnúť nejednoznačnosť problematiky aj u vedeckých pracovníkov a jazykovedcov. Nejednotnosť sa potom odzrkadľuje aj nastavení učebného obsahu a následne v implementácii v didaktických materiáloch. Vzdelávací štandard zo slovenského jazyka (web 2) v jeho obsahovej časti vymedzuje „podstatné mená mužského rodu neživotné zakončené na -r, -l“, pričom oblasť bližšie nešpecifikuje. Vo výkonovom štandarde má žiak vedieť „skontrolovať svoj text s cieľom vyhľadať a opraviť chyby, pričom aplikuje nadobudnuté znalosti...“ V štandarde, ak by sme zašli do extrému, sa nenachádza zmienka o tom, že by žiak mal vedieť všetky neživotné maskulína zakončené na -r, -l. Môžeme teda usudzovať, že žiak by mal byť oboznámený s problematikou, a to nielen na úrovni zakončení na -er, -el, ako je tomu napríklad v učebnici pre 8. ročník od autoriek J. Krajčovičovej a J. Kesselovej (2019), no vzhľadom na komunikačné potreby. Poučenia, resp. definície, ktoré učebnica ponúka, sú zamerané na toto zakončenie, pričom sa odhliada od iných (porov. tabuľka vyššie). Takýmto spôsobom sa žiakovi predkladajú neúplné poznatky a problematika sa zužuje iba na dva prezentované prípady. Nechceme na tomto mieste znevažovať hodnotu učebnice, autorky sa, prirodzene, usilovali problematiku čo najjednoduchšie a najdôkladnejšie žiakovi sprístupniť a reagovali tak na požiadavku štandardov. Nejednotnosť sa prejavuje aj v rozličných učebniciach, čo považujeme, vzhľadom na žiaka, za veľký nedostatok. Pokým v citovanej učebnici nachádzame definíciu: „Ak sa samohláska e pri skloňovaní zachováva, neživotné podstatné mená mužského rodu zakončené na -er, ktoré majú cudzí pôvod, sa skloňujú: podľa vzoru stroj v jednotnom čísle a podľa vzoru dub v množnom čísle.“ (Krajčovičová – Kesselová, 2019, s. 24 – 27), v učebnici pre 8. ročník od autoriek J. Krajčovičovej – M. Caltíkovej (2006, s. 68) je poučka odlišná: „Neživotné podstatné mená m. r. cudzieho pôvodu zakončené na -r, -l sa skloňujú podľa vzoru dub, ale – s odchýlkami v L sg.; – pri niektorých s odchýlkami v L sg. aj v N. pl. Po r je v N pl. najčastejšie -e.“ V jazykovej edukácii by sa preto žiadalo problematiku zjednotiť podľa jediného kritéria. Za východisko treba považovať autoritatívny orgán, ktorým je v tomto prípade Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra, vychádzajúci z normatívnej príručky L. Dvonča (1966). Potom slovo *tunel*, ktoré sme načrtli v nadpise, sa skloňuje podľa vzoru dub (web 3). Je zakončené na -el s nepohyblivým vokálom (ak by bolo zakončené na pohyblivý vokál, hovorili by sme o vzore stroj). V L sg. preberá variantnú príponu vzoru stroj (o *tuneli*), a preto ho chápeme ako slovo so zmiešaným skloňovaním. Príklady a poučenia, ktoré učiteľia nachádzajú v učebniciach, nepovažujeme za chybné, avšak vychádzajú z inej kategorizácie a odlišného chápania problematiky. Jednoznačne odporúčame orientovať sa podľa záväzných zdrojov. Žiakom môžeme sprostredkovať zjednodušené pravidlo o pohyblivých a nepohyblivých hláskach tak, ako ho uvádzajú autorky učebnice pre 8. ročník¹: „Ak sa samohláska e pri skloňovaní zachováva, neživotné podstatné mená mužského rodu zakončené na -er, ktoré majú cudzí pôvod, sa skloňujú podľa vzoru dub a v jednotnom čísle podľa vzoru stroj.“ Takisto aj s ostatnými poučeniami. Treba si však uvedomiť, že ide iba o prípad so zakončením na -er, -el. Žiakom treba sprostredkovať aj informáciu, že toto poučenie je zjednodušené, nezohľadňuje všetky prípady a slúži na ľahšie osvojenie si jazykového javu.

Vzhľadom na stav rozpracovania skloňovania neživotných maskulín by bolo vhodné v praxi na tento fakt prihliadať. Neživotné podstatné mená mužského rodu zakončené na -r alebo -l predstavujú v našom systéme skôr výnimky. Je preto na zamyslenie, či je cieľom jazykového vyučovania sprostredkovať žiakom výnimky a overovať ich vedomosti z niečoho, čo možno dôkladne neovládame ani my sami, alebo im predstaviť prostriedky, ktoré im majú napomôcť v lepšej komunikácii.

¹ Poučku sme v minimálnej miere upravili.

Domnievame sa, že zaradenie tohto javu do učebného obsahu s cieľom „naučiť žiakov všetky výnimky a slová so zmiešaným skloňovaním“ je v súčasnej koncepcii prežitkom. Nie je vhodné, aby sa podobné príklady stávali súčasťou testovaní (či už priebežných alebo celonárodných) a ak nimi sú, aby obsahovali základné, bežne používané slová. Vzhľadom na konštruktivistickú výučbu a komunikačné východiská edukácie by bolo vhodné pozornosť sústrediť skôr na „prezentáciu učiva“ v zmysle – poukázať žiakom na zložitosť problematiky a ukázať im prostriedok, ako sa so situáciou vyrovnáť. Máme na mysli prácu s kodifikačnou pravopisnou príručkou, ktorú by žiak mal vedieť v konkrétnej situácii použiť.

Záverom teda možno dodať: Ukážme žiakom, že v jazyku jestvujú výnimky, odstráňme z jazykovej edukácie strach, že nedokážu ovládnuť celý súbor týchto výnimiek a s nimi súvisiacich pravidiel. Naučme ich siahnuť po pomôčke, ktorú aj my v bežnej praxi používame, dajme im potrebné nástroje k efektívnej komunikácii.

*PaedDr. Mária Beláková, PhD.
Katedra slovenského jazyka a literatúry, Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity
maria.belakobva@truni.sk*

Pramene:

- DVONČ, L. et al.: *Morfológia slovenského jazyka*. Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1966. 896 s.
- KRAJČOVIČOVÁ, J. – CALTIKOVÁ, M.: *Slovenský jazyk pre 8. ročník*. Bratislava: OrbisPictusIstropolitana, 2006. 128 s.
- KRAJČOVIČOVÁ, J. – KESSELOVÁ, J.: *Slovenský jazyk pre 8. ročník základnej školy a 3. ročník gymnázia s osemročným štúdiom*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo. 2019. 128 s.
- LETZ, B.: *Gramatika slovenského jazyka*. Bratislava: Štátne nakladateľstvo, 1950. 604 s.
- ONDRUS, P.: *Morfológia spisovnej slovenčiny*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1964. 204 s.
- ORAVEC, J. et al.: *Súčasný slovenský spisovný jazyk. Morfológia*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1988. 232 s.
- PAULINY, E. et al.: *Slovenská gramatika*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1968. 600 s.
- ZÁVODNÝ, A.: *Prednášky a praktiká z morfológie slovenského jazyka I*. Trnava: Pedagogická fakulta, 2016. 208 s.
- web 1: <https://jazykovaporadna.sme.sk/q/8147/>
- web 2: http://www.statpedu.sk/files/articles/dokumenty/inovovany-statny-vzdelavaci-program/sjl_nsv_2014.pdf
- web 3: <https://jazykovaporadna.sme.sk/q/6420/>

Vážení čitatelia, posielajte nám jazykové výrazy, ktoré sú z hľadiska používania problematické a chceli by ste ich v tejto rubrike analyzovať, aby sme pomohli profesionálnym i laickým používateľom jazyka, aby sme popularizovali aj iný prístup k jazykovej kultúre a nevedli iba tradičnú jazykovú poradňu.

NOVOROČNÉ SVETLUŠKY

Práve štvrtok 31. januára 2019 bol vyhlásený za magický a čarovný deň, pretože v našom meste Turzovka, ktoré leží na brehoch rieky Kysuca a je obklopené vrchmi Beskyd a Javorníkov, bolo možné nájsť ukrytý poklad nášho rodáka a zbojníka z Predmiera Tomáša Uhorčíka. Legenda hovorí, že poklad tu ukryl sám Uhorčík s Jánošíkom na začiatku 18. storočia. Malo k tomu dôjsť tesne pred ich úmrtím v roku 1713. K nájdeniu pokladu však bolo potrebné splniť niekoľko úloh, dostať tak indície a nájsť presné miesto, kde poklad leží. Inak by zostal naveky v podzemí mesta Turzovka. Prvá indícia bola svetluškám udelená za absolvovaný zbojnický pochod na neďaleký vrch Bukovina. Po príchode do areálu školy nás čakal nielen uvarený detský punč, ale aj ohnisko, kde si prítomné svetlušky opekali svoje dobroty a zohrievali sa. K nájdeniu pokladu však viedlo ešte niekoľko úloh - vylúštenie zašifrovanej tajničky, nájdenie a správne zoradenie čarovných obrázkov, správne priradenie číslic a písmen a získanie nápovednej vety k nájdeniu pokladu. Indície láska, pokoj, osvetlenie, darčeky, ozdoby, za Uhorčíka sa to vešalo a veta Poklad je ukrytý v areáli školy mali deti a ich rodičov naviesť na miesto, kde je poklad ukrytý. Tým miestom bol ihličnatý stromček, pod ktorým bol kufrík so zlatými dukátmi.

Úprimná vďaka patrí všetkým zúčastneným svetluškám (rodičom a deťom 3. A a 3. B z našej základnej školy) tejto krásnej a netradičnej akcie za vytvorenie príjemnej a tvorivej atmosféry.

*Mgr. Zuzana Mozoliková
Základná škola, Bukovina 305, Turzovka
zuzana.mozolikova@gmail.com*

VÝZNAMNÍ RODÁCI Z NAŠEJ OBCE

Malé mesto Turzovka na Kysuciach. Niečo okolo 7500 obyvateľov. A predsa sa medzi nimi nájdu takí, ktorí zanechávajú stopu nielen v srdciach svojich blízkych, ale navždy sa zapíšu do dejín nášho štátu.

Vladimír Gajdičiar je jeden z mála významných osobností, pretože prekonal nielen nástrahy života, keď prišiel o obe nohy, ale stal sa prvým slovenským športovcom, ktorý štartoval na zimných paralympijských hrách v behu na lyžiach v sede. Okrem toho sa venoval aj súťažne cyklistike a v roku 2004 absolvoval aj Londýnsky maratón. Zúčastnil sa paralympiády v Salt Lake City v roku 2002, v Turíne v roku 2006, vo Vancouveri v roku 2010 a v Sochi v roku 2014. Vzhľadom na umiestnenia bola najúspešnejšia práve prvá paralympiáda v Salt Lake City, kde v klasickom behu na 5 kilometrov získal striebornú medailu.

Deti 3. A a 3. B zo Základnej školy v Turzovke mali to šťastie, že ujo Vlado im prišiel 30. 1. 2019 o svojom živote porozprávať. Pripravil si prezentáciu s fotografiami z jeho športového života, rozprával, deti načúvali, pýtali sa, premýšľali. Ostáva si len priať, aby zanechal v deťoch spomienku a silu a tie vedeli v živote v správnej a potrebnej chvíli zabojsovať podobne ako on.

*Mgr. Zuzana Mozoliková
ZŠ Turzovka, Bukovina
zuzana.mozolikova@gmail.com*

Informatórium

KONFERENCIA SÚČASNÝ STAV A PERSPEKTÍVY DIDAKTIKY SLOVENSKEHO JAZYKA A LITERATÚRY. Katedra slovenského jazyka Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre vás pozýva na vysoko aktuálnu konferenciu, ktorá sa bude konať 18. 6. 2019. Viac informácií nájdete na: http://www.ksjl.ff.ukf.sk/index.php/aktivity/podujatia/273-konferencia-sucasny-stav-a-perspektivy-didaktiky-slovenskeho-jazyka-a-literatury?fbclid=IwAR2qAijtjRMDMbj1xSEircdcD_8ulLN8suF4IBDlzX3lJgWe1j6XmFBHOSE

KATEDRA SLOVENSKEHO JAZYKA FILOZOFICKEJ FAKULTY UNIVERZITY KOMENSKÉHO vydali monografie Jazyk v pragmatike (Juraj Dolník), Interakčná štylistika (O. Orgoňová, A. Bohunická) a Jazyk v sociálnej kultúre (Juraj Dolník). Viac informácií nájdete na: <https://fphil.uniba.sk/katedry-a-odborne-pracoviska/katedra-slovenskeho-jazyka/publikacie/>.

UMKA

**Literárno-kultúrna príloha
časopisu Slovenčínári**

Príroda

Ella Talová, žiačka III. ročníka

Príroda je krásne miesto,
každý z nás hádam vie to.
Lúky, lesy, jazierka,
všade žijú zvieratká.
Na svete ich toľko máš,
že ich neporátaš.
Bzukotavé včeličky
opeľujú kvietočky.
Vyrábajú medík,
osladí nám čajík.
Voňavé bylinky

zdravie nám dodajú,
aj malé detičky
s úctou ich trhajú.
Kvety sladko voňajú,
čmeličiky lákajú.
Ďateľ d'obe do kôry,
vyd'obe tam komory.
Slávik spieva pieseň,
že prišla pani jeseň.
Prírodu si musíš vážiť,
ak chceš v nej pekné chvíle zažiť.

Príroda

Magdaléna Frollová, žiačka III. ročníka

Voda, voda v rieke tečie,
je ju počuť zďaleka,
chodí k nej aj Marienka.
Vedľa lúky je aj les,
býva tam aj krtko Heš.
Pri ňom býva mama, otec,
brat a sestra, kamaráti.
Zajko Hopko hopká rád,
mrkvu chrumká akurát.
Srňka chodí ku rieke,

hľadá zrnká všelikde.
Vtáčiky tam poletujú,
veselé piesne vyspevujú.
Malý mravček lesom beží,
v mravenisku sa to hemží.
Rastlinky nám kvitnú stále,
je ich dosť neustále.
Slniečko nám svieti krásne,
osvieti aj smreký malé.

Lexik

Zuzana Cvinčeková, žiačka III. ročníka

Ježko pozerá zo svojej nory,
hryzká si tam kúsok kôry,
býva pri ňom srnka
a má rada zrnká.
Vedľa srnky rastie strom,
pod ním býva krtko Hrom.
Má rád lesné plody
a najviac z nich jahody.
Lietajú tam malé sovy,
ktoré majú rady malé tvory.
Kukučka na strome kuká,
Drevo v lese sem-tam puká.
Na konári veвериčka,
škrabká si tam obe líčka
a pod ňou sa užovka hreje,
slniečko sa na ňu smeje,
medveď sa tam prechádza,
málokedy z brlohu vychádza.
Mravčekovia tam majú kráľovstvo,
je ich tam viac ako sto.

Ďateľ d'obe do kôry,
vyd'obe tam otvory.
V lese máme vodičku
a pri nej krásnu žabičku.

Hríbiky

Emá Tomalová, žiačka III. ročníka

Dubák sedí ticho v kričku,
málokedy stretne lastovičku.
Kričí: „Ja som lesa pán,
najlepšiu chuť mám!“

Bedľa veľká, voňavá,
smeje sa hneď za rána.
Do košíka mi ju hod'
a domov s ňou rovno chod'!

Suchohrúb tam, suchohrúb tu,
dnes budem mať robotu.
Nazbieram ich, koľko chcem,
na večeru jeden zjem.
Zo studničky sa napijem,
o prírode všetko viem.

O rytierovi

Marek Smreček, žiak III. ročníka

Vyrástli raz dvaja chlapci. Stali sa rytiermi a začala vojna. Jedného z rytierov napadli dvaja zlí rytieri. Jeden z nich mu zhodil prilbu a poškrabal ho na hlave. Druhý mu odtrhol ruku.

O rok.

„Tak, kamoši, ideme niekoho okradnúť, či z hradu zobrať princeznú? Čo? Rýchlo!!!“

„Žeby?! Ale nie,“ hovorí prvý zlý rytier.

„Povedz to! Ihned!“ hovorí rytier s odtrhnutou rukou Kornel.

„Dobre, ideme niekoho okradnúť,“ hovorí Oto.

„Ale, veď sme už okradli milión ľudí, teraz je čas na mňa, teda zobrať princeznú z hradu Rauchového,“ hovorí Kornel.

A tak šli po ceste s názvom Stromková. Až tu zrazu ich pred hradom zastaví rytier s menom Marko: „Hej, kam si myslíte, že idete?!“

„Pozdraviť princeznú.“

„Čo tam budete robiť?“

„Počkaj, nie si ty Marko Hnedý?“

„Áno, som, ako si to uhádol?“

„Veď ty si môj dávny kamarát.“ A tak Marko pustil rytierov do hradu hradnou bránou. Boli tak očarení krásnym nádvorím, že si ani neuvedomili, že sú v bludisku. Kornel mal však v kapse mapu tohto bludiska.

„Óóóóóóóóóóóóóóóóóóóóóóóó!“ všetci zhíkli a kráčali ďalej hľadať princeznú.

Matilda a opice

Júlia Maďariová, žiačka III. ročníka

Kde raz bolo, kde nebolo, bolo to tak, že bola jedna žiačka, ktorá sa volala Matilda. A tá Matilda rada čítala knihy o opiciach. Raz čítala knihu Opice v Afrike. A zrazu sa objavili opice?! Bolo ich najmenej desať. Matilda na ne hľadela a všimla si, že každá má menovku. Jedna sa volala Eva, druhá Alexander, tretia Emília, štvrtá Ela, piata Bela, šiesta Lucia, siedma Hilda, ôsma Hermiona, deviata Lenka a tá desiata bola Čeju.

Keď bol večer, každá z nich zaspala v polici. Keď zaspali opice na policiach, Matilda sa zobudila. Ale vzápätí zaspala, bola unavená. Ráno si Matilda prečítala stranu z knihy Opice z Afriky. Jedna opica však zmizla, volala sa Lucia. Ostatné opice boli z jej zmiznutia prekvapené. Jedna z nich povedala: „Huhuchacha, kde je Lucia?“ V tej chvíli ale Matilde došlo, že po prečítaní celej knihy zmiznú všetky opice. Jedna z nich vykrikuje: „Nerob to, prosím, Matilda!!!!!!“

„Čo, vy viete rozprávať?!“ čudovala sa Matilda.

„Áno, pravdaže vieme rozprávať. Prečo nie?“ Matilda sa aj napriek tomu rozhodla knihu dočítať. A stalo sa... Po prečítaní poslednej strany opice naozaj zmizli. Boli proste fuč. Matilda sa spamätala neskoro. Takto nešťastne sa skončil príbeh o Matilde a opiciach.

Terka s Majkou v kúzelnom svete

Terézia Mohelníková, žiačka III. ročníka

Terka si s Majkou dohodli stretnutie v domčeku na strome v Terkinej záhrade. Majka vyšla po lanovom rebríku.

Otvorila drevené dvere a videla Terku, ktorá držala v rukách červený trblietavý prášok. Hrala sa s ním a predstavovala si, že je víla. Majka bola zvedavá, čo za prášok to Terka má. Terka ale nevedela. Vyhodila prášok do vzduchu a červený prášok sa na ne vysypal. Zrazu zmizli. Ocitli sa v kúzelnej krajine. Videli tam lietajúce kone, obrovských vtákov, morské panny a domy na stromoch i kolobežky s bicyklami, ktoré prejdú z Bratislavy do Turzovky za jednu sekundu. Terka zbadala rozprávajúci lampáš. Ten rozprával morským pannám rozprávku o dvanástich mesiačikoch. Dievčatá sa rozbehli k bicyklom a kolobežkám. Terka si sadla na bicykel. Majka sa posadila na kolobežku, odrazila sa a už frčala ako na aute. Terka dupla na pedál a dobehla Majku. Bicykel bol rýchlejší ako kolobežka. Tak Terka prefrčala okolo Majky. Len tak-tak stihla pozdraviť: „Ahoj!“ A Majka ju už nevidela. Majka ju chcela veľmi dobehnúť. Odrazila sa preto veľmi silno a už bola pred ňou. Terka si všimla veľkého vtáka, ktorý letel rovno na Majku. Zakričala: „Majka, stoj!“ Majka zastavila a vták pristál tesne pred ňou. Naľakala sa a rýchlo sa otočila. Terka nenarátala ani do päť a Majka bola už pri nej. Vtom sa jedna morská panna vynorila z rieky a zavolala na kilometrového vtáka týmito slovami: „Gurú, gurú, gurú!“ A vták tam už nebol. Majka nevidela vtáka, ktorý odletel, pretože sa bála a mala aj zavreté oči. Terka sa tiež bála, ale oči nemala zatvorené. Keď dievčatá na seba hodili posledné dve zrnká prášku, prelete okolo ten obrovský vták a zrnká padli do vody. Obe dievčatá skočili do vody. Terke v okamihu narástol morský chvost a mohla vo vode i dýchať.

A bez prášku ostali dievčatá navždy v rieke ako morské panny.

ZOO

Terézia Mohelníková, žiačka III. ročníka

Majka išla do ZOO. Stretla tam i Terezku. Obidve boli prekvapené. Pozdravili sa a išli k tuleňom. Tlieskali, keď jeden vyskočil. Potom sa vybrali k žirafám. Jedna žirafa bola malá, potom sa objavili ďalšie. Boli síce malé, ale už behali. Jedna z nich nečakane spadla. Terezka sa smiala, ale Majke sa to nepáčilo. Bolo jej žirafy ľúto a Terezke povedala: „Terezka, nesmej sa! Veď ona si ublížila. Keď niekto spadne, to bolí.“ Strhla sa medzi nimi hádka. Majka to ale ukončila a vybrala sa s Terezkou k opiciam. Videli i gorily, opice, orangutany a malé opice. Terezke sa páčili orangutany, Majke zase

opice. Dívali sa na ne dlho. Keď odišli, kúpili si hranolky s tatárskou omáčkou. Ako tak spoločne išli a rozprávali sa, došli k tučniakom. Obdivovali ich spoza skla. Potom však započuli vyhrávať hudbu.

Vybrali sa za ňou a pri pódiu zbadali obľúbenú speváčku ich oboch – Elena Fojtíková. Obom dievčatám dala podpis na šiltovku. Po rozlúčke so speváčkou si vypočuli hlásenie rozhlasu v ZOO: „Pozor, pozor, všetci urýchlene opustite ZOO, stratil sa tiger!“ Dievčatá sa rozbehli k východu. Ale bolo neskoro! Tiger už stál tam. Dievčatá rýchlo vyliezli na najbližší strom, vytiahli fotoaparát a fotili tigra. To ho ale rozhnevalo. Rozbehol sa k stromu a snažil sa naň vyliezť. Dievčatá sa veľmi báli. Našťastie, v pravú chvíľu prišli pracovníci ZOO a tigra odchytili.

Majka sa ešte aj po príchode zo ZOO klepala od strachu.

Stanovačka v lese

Terézia Mohelníková, žiačka III. ročníka

Majka s Terkou sa nudili. Chceli ísť von. A nakoniec aj išli. Majka si otvorila pieskovisko a hrala sa s pieskom. Terka si sadla na hojdačku a hojdala sa. Po piatich minútach išla Terka s Majkou na trampolínu. Terka tam urobila salto a Majka stojku. Prestali sa nudiť. Keď Terka urobila dvojsalto, jej mama otvorila okno a povedala im:

„Terezka, Majka, pôjdeme dnes stanovať?“

„Áno!“ vykriekli obidve naraz.

„Dobre, idem zavolať tvojej mame, Majka.“

Majka a Terka vybehli po schodoch. Terezkina mama práve dotelefonovala. Mama povedala Majke a Terezke: „Majka, tvoja mama súhlasila. To znamená, že pôjdeš s nami. Choďte sa pobaliť a ja pripravím jedlo na večer.“

Majka si pobalila Terkine menšie pyžamo a svoje papuče, s ktorými prišla. Samozrejme, tie dovnútra. Terka si pobalila svoju nočnú košeľu a svoj zápisník, do ktorého si zapisovala zážitky a svoje hebučké papučky. Mama pripravila chlieb s rezňom. Zabalila ich do alobalu. Terka ešte rýchlo odbehla do špajze a rýchlo si zobrala tri baterky. Zavolała na Majku: „Majka, vezmi z police tri knihy.“

Vyšli z domu a sadli si do Terkinho auta. Terka zakričala: „Mami, ešte sme zabudli stan!“

„Ha, ha, ha,“ zasmiala sa Majka, „čo by to bola za stanovačku bez stanu?!“

Mama vystúpila z auta a rýchlo zabalila stan do kufra. Sadla si za volant, naštartovala a pohli sa z miesta. O chvíľu boli pri lese. Mama zaparkovala auto pri domoch pod lesom. Majka s Terkou vystúpili z auta s ruksakmi na chrbte. Mama otvorila kufor a zobrala stan s obedárom, v ktorých boli chleby. Vošli do lesa a Terka našla výborné miesto na stanovanie. Mama postavila stan. Uložila doň tri spacáky.

Pomaly sa zotmelo. Síce bolo navôkol vidno, ale v lese bolo už tma. Mama zavolala na Terku a Majku: „Terezka, Majka, poďte do stanu!“

Dievčatá pribehli k stanu a vošli doň. Bola v ňom ešte väčšia tma. Terezka vybrala z ruksaku baterky a rozdala ich. Všetci si ich rozsvietili. Mama podala Terke a Majke chlieb s rezňom. Terka ho zjedla za chvíľu, ale aj Majka ho zjedla rýchlo. Terka si vytiahla zápisník. Zapisovala si doň svoj zážitok, čo pred chvíľou zažila. Keď Terezka dopísala, Majka vytiahla knihy. Mame, ktorá bola s nimi, dala Zlatovlásku. Terka si vybrala svoju obľúbenú rozprávku Hniezdo pre sovičky. No a Majke zostala rozprávka, ktorá mala názov Červená čiapočka. Keď všetky dočítali, vypli baterky a zabalili sa do spacákov. Terka povedala: „Čo keby sme si zaspievali Sčambu?“

„Áno,“ vykrikla Majka. A tak začali spievať: „Čerešenky pripravené v sobotu, v sobotu, a tá Sčamba asistuje po boku, po boku.“

Komentár vyučujúcich: Vyjadriť svoj vzťah k prírode, k vode, k životnému prostrediu prostredníctvom vlastnej tvorby – o to sa pokúsili žiaci 3. ročníka Základnej školy v Turzovke a vytvorili tak básne, ktoré boli zaslané do celoslovenskej súťaže Voda pre život – život pre vodu 2018. Ostatné príbehy sú taktiež z tvorby detí tretej triedy, písané vo voľnom čase a publikované vo vlastnom triednom časopise s názvom Kamaráti.

Mgr. Zuzana Mozolíková, Mgr. Gabriela Hnidková
Základná škola Turzovka, Bukovina

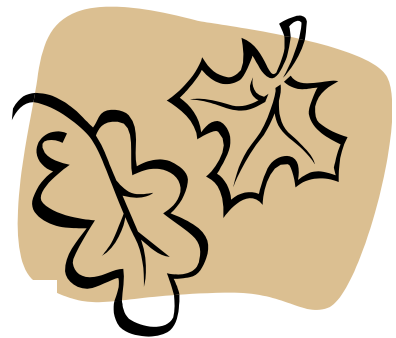

Do stromu neryjem

Vladislava Pekárová, jazyková korektorka

Srdce – blázon nožík vezme,
v kôru borí ver nie nežne,
nedbá na ten život nemý,
pohrúžené v sebe veľmi.

Srdcia v kôre stromu vryté

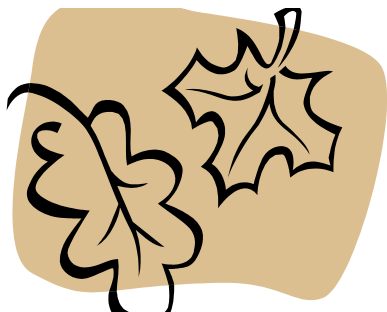

srdce smiešnym citom spité
na svedomí ľahko nesie,
o bolesti stromu nevie.

Srdce samo v sebe žasne,
namýšľa si – jak mi krásne,
za svedka si stanovím zem,
keď do stromu lásku vryjem.

Do živého ja neryjem,
do srdca, ta lásku skryjem,
zamknem ju, ba haspru zrazím,
nechže lásku neurazím.

Nechže na rozume rastie,
umná láska, to je šťastie,
nazerá zem jasným okom,
neraní človeka ni – strom.

Vytrhla som listy

Vladislava Pekárová, jazyková korektorka

Dostala som zhora knihu.

Otvorím ju – štósy snehu.

Samá biela, listy čisté –
zapísať ich musím iste.

Beriem pero, hľadám slová.
Do snehu listov ich schovám.

Nič ma nie je po paráde –
dobré i zlé v jednom rade.

V jednom rade, vedľa seba.
Ak popravde, len tak treba.

Ale čo to? Plané listy

načierno mi farbja prsty.

Keby prsty. Ďalšie strany!

Knihá – život zafúľaný.

Neprečítaš, čitateľu –
je ťažké nájsť stránku bielu.

Začnem knihu zachraňovať.

Dám sa plané listy trhať.

Von z nej ide veru každý –
porátam sa s čiernou navždy.

Z knihy veľa nezostalo.

Dobrého však býva málo.

A tak len medzi riadkami
si knihu čítať pozvaný.

Hviezdy

Róbert Gálik

Izba, izbietka v malom byte, v tučnom dome, rodiny naskladané, pokrčené v jednoduchosti pár metrov sú ich osudy, pamäti skryté, v studených paneloch skladačky sa odohráva ich intimita, cenzúra je balkón, vytrča do sveta a okná, modro svetielok z televízie, rozoznávame ich, zhasnú, už spia, ešte sú, svietia.

Izba, izbietka v malom byte, nahromadené veci rokov vytvárajú domov, kúsky dosiek a železa, zavŕtané šróby.

Dievča, dievčatko, nie, ešte si nezvykla. Domov cupká, domov zo školy, domov medzi nábytok a spomienky, domov za rodičmi, za pokojom, medzi divoko rastúce múry. Dievča sa pasuje, odomyká súkromie kľúčom, nosí ho zavesený na krku miesto kríža, otvára, ponáhľa sa do bezpečia.

Smutne však stojí na prahu domova, bezradne hľadá, veci stratili svoje miesto, mama pobehuje pomedzi črepiny, mama a dokaličený nedeľný porcelán.

Tati, a koľko?

Róbert Gálik

„A koľko je vlastne na tomto svete peňazí, tati?“

„Ako to myslíš, na tomto svete, synu?“ opýtal som sa ho. Hrali sme sa. Ja na písacom stroji a Dionýz sedel na zemi a strúhal si pišťalku.

„Áno, na tomto svete. Koľko je tu vlastne peňazí?“ opýtal sa a strčil si pišťalu do úst. Na chvíľu zabudol na otázku, keď sa húževnato pokúšal vylúdiť prvý tón.

Tešil som sa s ním a čakal som, či bude trvať na odpovedi.

„Tati, tak koľko? Opýtaj sa tatinka, hovorí vždy mamička, keď nevie odpovedť. Opýtaj sa tatinka, aspoň sa naučíš cudzie slová. A ja potrebujem vedieť presný počet.“

Môj syn bol taký. Rád si vymýšľal a vôbec nechodil do školy. Dali sme mu slobodnú vôľu a celé dni sme sa spolu hrali.

„Na svete je dosť peňazí pre všetkých, Bimbo.“

„Ale babka hovorí, že my nemáme dosť peňazí. Tak ako to je? Veľmi ma to trápi.“

„Chýba ti niečo?“

„Mne nie. Ale ako to, že my máme dosť aj keď babka hovorí, že nemáme? A aj Kubko sused hovorí, že majú málo. Aj v obchode, aj na ulici aj v lese; všetci majú málo. Naozaj máme dosť? A prečo nemajú dosť aj ostatní, tati?“

Zobral som Dionýza za ruku. Vyšli sme von na lúku pred naším domom. Lúka kvitla.

„Tomuto domčeku sa hovorí domov, pretože v ňom bývame. Domov si musíš kúpiť, také sú pravidlá. Väčšina ľudí však robí chybu a chcú si kúpiť omnoho viac ako domov. Chcú si napríklad kúpiť túto lúku, na ktorej sa prechádzame.“

„Lúku sa predsa nedá kúpiť,“ smialo sa dieťa a ťukalo si prstom do čela.

„To vieš ty, to viem ja a to vie mamička.“

„Ale prečo by si niekto chcel kupovať lúku, tati?“ smialo sa dieťa ďalej. „To je vtip, však oči? Počkaj, aj ja chcem,“ povedal, zastrčil si medzi zuby steblo trávy a zatváril sa veľmi vážne: „Rád by som kúpil tamten les,“ povedal a ukázal prstom.

„Veľmi dobrý výber. Ste skutočný znalec. Dovoľte a načo vám bude ten les?“

„Rád by som ho celý vyrúbal a z peňazí, ktoré dostanem za drevo si kúpim lúku a na tej lúke budem parkovať svoje súkromné lietadlo. Viete, ja som úspešný človek. Myslím, že ste si to na mne všimli ihneď, takpovediac na prvý pohľad. Veľmi o seba dbám; iste mi rozumiete. Ale jedna vec mi nedá

spávať a teda, kde budem parkovať svoje súkromné lietadlo. Už som bol aj u doktora, rozumiete, kvôli tlaku. Raz mi stúpa potom zasa klesá ako na horskej dráhe. A to všetko kvôli tomu prekliatemu lietadlu.“ Dionýz to nevydržal a začal sa smiať. O chvíľu začal plakať.

„Oci, a čo ak si niekto naozaj kúpi túto lúku a bude si tu parkovať, povedzme, svoju súkromnú helikoptéru?“ opýtal sa so slzami v očiach.

„Budeme sa vozit' na helikoptére, budeme kosiť lúku a budeme mať ešte trošku viacej peňazí, aby sa babka toľko nejedovala.“

„Tati, nežartuj už. Ja to myslím celkom vážne.“

Stará dobrá melódia

Róbert Gálik

„Stará, dobrá melódia.“

„Prečítaj si radšej komiks, dedo. Do uší si zašróbuj káble a choď sa nechať oholiť. Dnes už sú zasa holiči. Milí a priateľskí a upravení, ako za starých čias.“

„Stará, dobrá melódia.“

Áno, áno. Stará a dobrá ako tvoja nebohá. Ja viem, nič sa nedá robiť. Áno, taký je život. Ja? Ja a starosti?

„Stará, dobrá melódia.“

Dobrá a stará.

Dedo sedel v kúte pri okne. Videl som, ako sa pozerá pred seba. Kládol si pred seba otázky a kládol si odpovede. Bol asi veľmi starý, a preto aj veľmi múdry.

Vedľa neho, na malom vyvýšenom pódiu štebotali dve umelkyne. Voňali ešte od mydla a na rozdiel od deda si pred seba kládli plány.

Dve mladé víly prerušili kozmický beh, dve kométy sa zastavili na jednu starú, dobrú melódiu. Rozprávali rýchlo a pružne, a ich téma bola daná.

A starý muž sedel vedľa v kúte a počúval ich, a rovnako ich aj nepočúval.

„Aké sú veselé. Ako naozaj,“ povedal usmiaty, starý muž.

„Slečna! Ešte jednu takú dobrú kávičku.“

„Áno, výborná kávička,“ pritakal nadôvažok.

„Naozaj!“ povedal, pohladil spomienky na stole a rozhladol sa okolo seba.

„Stará, dobrá melódia. Hlavne tá stará, clivá, jazzová trúbka,“ dodal a zahľadel sa kúsok nad moje obočie.

„Aké sú veselé. Ako naozaj. Je dobré, keď sú veselé. To nie je len tak. Je dobré, keď sú veselé. Keď sú veselé, je to naozaj,“ prezradil mi, keď som bol na odchode.

„Ako naozaj.“

Deti

Emilia Silná, učiteľka

Deti
by sa mali hrať
a smiať.
No ony vidia
vôkol seba
vzory dospelých.

Dospelí
majú slobodnú vôľu
a predsa pridávajú
toľko svetabôľu
k radosti detí...

Smutnejú
a cez ten smútok
ani ich detstvo
nepresvieti.

Myslíme na deti.

Je v nich r a d o s ť.
Pusťme ju na slobodu
vlastným úsmevom.
Na deti s láskou,
a nie s palicou.
Veď vôkol nich je
toľko palíc!
Pamätaj: sú malí.
Omnoho menší,
slabší ako ty.
Nuž teda jemne,
s láskou daj im opraty
a ony pôjdu
kam len chceš...

Máš zodpovednosť
ako a kam ich povedieš.

Z hodín výtvarnej výchovy

Žiaci VI. ročníkov

Komentár vyučujúcej: Na hodinách výtvarnej výchovy sa žiaci druhého stupňa oboznamujú s mnohými smermi výtvarného umenia, s netradičnými technikami a s vložením vlastnej invencie dokážu vytvoriť malé umelecké dielka. Na počiatku tvorby je hľadanie správnych proporcií, ilúzie pohybu, inšpirácie skutočnými dielami majstrov. Rovnako tak tomu bolo pri vytváraní op art kociek, vitráží, ale aj ľudských postáv z drôtu a alobalu u žiakov 6. ročníka.

Mgr. Zuzany Mozoliková
Základná škola Turzovke, Bukovina

Deň slova, deň písma

Štefan Šimko

Pozdravme jasnozrivosť ľudského umu

Ktorý objavil písmo

Dal mu tvar a zmysel

A schopnosť zaznamenať

neviditeľné neuchopiteľné svety

Akoby sme vyšli z tmy nepoznania

Na vrchol hory

vyniesli prázdnu temnotu pamäti

Pomedzi stromy, hučiaci potok

Meniac ju na priezračný obzor

V deň slova

V deň písma

Dôjdeme hore a ďalej

a ešte ďalšie kroky

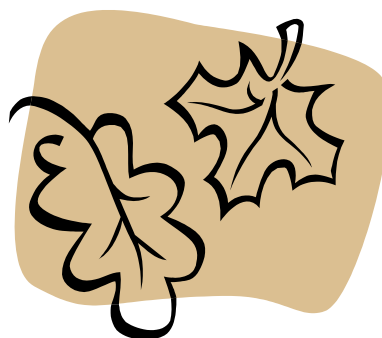
úzkymi chodníkmi po strminách

medzi životom a pádom

Ideme s tulákom z rozprávok

ktorý hovorí takto:

„Už som prešiel pol sveta

Videl a spoznal veľa
ale ešte nie dosť
Lebo zostáva predom mnou
druhá polovica, ktorú nepoznám.“

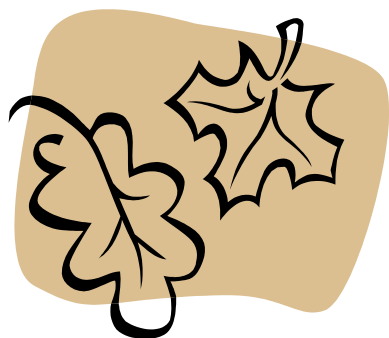
Nepýta sa
kto pôjde s ním
kto ho bude nasledovať
Nedáva otázky
Nečaká odpovede
Každý jeho deň je dňom písma dňom slova

Tuší
Že za obzorom nasleduje ďalší
Bez hraníc je poznanie sveta
ako Obrúsok prestri sa
čo ponúka nekonečno
a zodraté železné topánky
a bezhraničnú únavu a bezhraničnú túžbu
Chce byť súčasťou niečoho väčšieho
čo sa zdá nepatrné

Nuž...Pôjdeme s ním?
Lebo nemnoho sa vráti
aby zvestovalo
že priestor múdrosti
Je nekonečne hlboký ako more
Pozdravme tých
čo vedia, že nevedia
Sú naším kompasom
Plavme sa s nimi

Nepovedala nie

Marta Harajdová

Hľadal.

Tam, kde líšky dobrú noc dávajú
a zdvihnuté obočie kladieva otázku
...a to kde je?

Chalúpka schúlená v závejoch,
z jari voňajúca orgovánom.

V kolíske okále, bacuľaté líčka.

Sotva si s mašličkou na topánke poradí,
ponáhľa sa zajačiky nakrmiť i kuriatka spočítať.

A premýšľa. Mlčky,

akoby si slová šetrila na neskôr.

Školská taška skúša silu ramien,
do pamäti si ukladá množstvo novostí,
no nič sa nevyrovná dôvere pradúceho mačiatka,

Vôni šíriacej sa z pokosov.

A načúva a mlčky miluje tú nádheru,
lebo inak nevie.

Už odložila zošity, už vedno tvorí šťastný pár,
no to, čo vnútri drieme,

stále len zdobí často zasnenú tvár.

V jednej chvíli však vyrúti sa na svet
množstvo nezadržateľných slov.

Hľadané sa stáva nájdeným.

Kto pozná odpoveď

Marta Harajdová

Keď mi sen na oči sadá,
moje srdce odpoveď hľadá,

či prežila som deň naplno,
či čiesi oko pre mňa nezvlhlo,
či na úsmev nebola som skúpa,
či moje slovo nebilo sťa krúpa,
či s láskou podala som mame pohár,
či neblúdila som ako biedny drotár,
či ľúbila som vždy oddane,
či nad hnevom mojím slnce zapadne,
či odpustila som krivdy blíznym,
či odpustené mi bude navždy.

Odkaz

Marta Harajdová

Nevzdávaj sa.
Pre nádej, že tvoj kríž
bude zajtra ľahší,
pre poznanie, že život mnohých
je iste ťažší,
pre túžbu vidieť tváre blízkych šťastné,
pre krásu neba, keď je jasné,
tak sa nevzdávaj.
Pre nežný stisk detských dlaní
zadrž ďalší pád, ktorý ostro raní,
pre rosu šťastia v matkinom oku
a strachom zbrázdenu jej tvár,
nikdy sa nevzdávaj.

Jediné miesto na Zemi

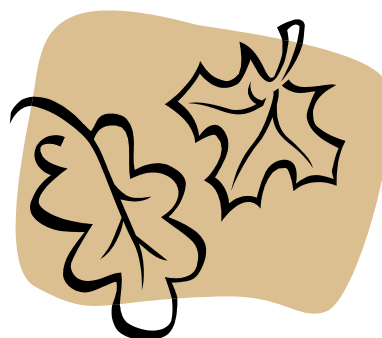
Marta Harajdová

Keď svetom unavená duša túži
po láskavom objatí,
moje nohy ma nesú tam,
kde ma víta každý strom popri ceste,
kde mi spieva rieka silnejúca
nižšie v doline,
kde každý domček vonia
muškátmi a srdečnosťou
a zvony na veži zvolávajú
vďačné srdcia k stolu,
na ktorom nikdy nechýba chlieb.

Kde úsvit otvára viečka
oddychujúcich očí
a slnečná žiara
násobí silu prúdiacu v žilách.

Kde keď posledný večerný spevák
vnorí hlávku do teplúčka,
začnú rednúť zažaté lampy
roztrúsené okolo poľných ciest
a mozoľnaté dlane zložené v modlitbe
ďakovať Pánovi za prežitý deň.

Deň, naplnený tvrdou prácou,
potom i bolesťou,
kde pocit naplnenia
každej chvíle je hojivou náplastou.

Moja domovina

Marta Harajdová

Snehová prikrývka je v nenávratne,
vánok nasýtený prebúdzaním
hladí všetko navôkol
a rozdáva túžbu rásť.

Tak vonia moja domovina.

Z korún stromov v novom šate
sa nesie pieseň mám,
ratolesti v spánku menia detstvo za dospelosť
a hymna chvál znie z vďačných hrdiel.

Tak spieva moja domovina.

Unavené brázdy zvlnené úsmevom
nad splneným poslaním odovzdať sa životu,
v očakávaní návratu teplých slnečných lúčov
tíško driemu pod bielou perinou.

Tak sníva moja domovina.

Slnko i dážď

Marta Harajdová

Bosými nohami pohladíť lúku
a únavu zmyť vo večernej rose.
Nevdojak vstúpiť do zboru cvrčkov,
na noty si svietiť svätojánskou muškou,
vrásky skryť pod klobúk a oslepená šťastím
o kôpku hlíny zakopnúť.

Vánku odpovedať rozviatymi vlasmi,
snívať na potulkách mliečnou dráhou;
s úsmevom ďakovať za všetku tú nádheru
a smiechom odplašiť smútok
z každého nezdaru. V deravom
vrecku skrývať slnko i dážď.

Štyri ročné obdobia v dedinskom šate

Em a Trnkusová, žiak VIII. ročníka

Aj v našej obci sa to jarou začína.

Jar je ako Marína.

Všetko pučí, zem sa rozvíja,

trávička zelená sa vlahou napíja.

Jar je pani nevídaná v jemnom závoji,
lúky, stráne, pokryje ním, čo sa podvolí.

Život začne prúdiť, žblnkať v potôčku,
kuriatko sa nežne schová pod kvočku.

Postupne sa táto pani vydá na cestu,
vystrieda ju leto pôjde za nevestu.

Kvetinový závoj, pestré šaty nahodí,
radosť z tejto krásy nám všetkým navodí.

Zem je teplá, štedrá, dá nám hodne darov,
plné koše malín, jahôd, čo potešia jarou.

A všade prúdi život, čo všetci milujú.

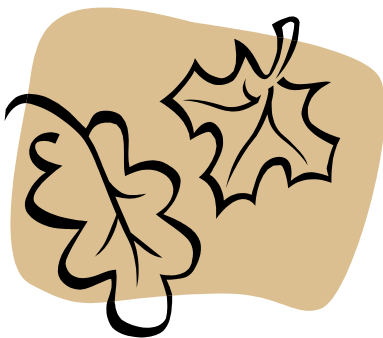
Kvety, slnko, voda, deti prázdninujú.

Keď toho všetkého máme dosť,
vyberie sa leto do južných diaľok.

Vystrieda ho jeseň, pestrá to pani,
má farebný závoj s opadanými listami.

Začnú dažde, zem sa chystá na poslednú púť,
ale ešte predsa nám nedá vydýchnuť.

Vinič ten nás láka na kľukaté cesty,

začnú hody jarmoky, aj burčákfesty.
A tie listy zo stromov pomaly padajú,
úrody jablák, hrušiek, nám predtým dávajú.
Keď už všetko odovzdá tá matička rodná,
príde zima vládnuť, pani dôstojná.
Má sivý závoj a biele hrubé šaty,
už je všetko dokonalé, oddýchne si asi.
Zem si ľahne pod studenú bielu perinu,
stromy, hory všetci sa pod ňu privinú.
A budú čakať tichým a pokojným spánkom,
na nevestu jar, ktorá zobudí ich jemným vánkom.
A tak sa to strieda po stáročia už,
zariadil to najvyšší a najmocnejší muž.

Komentár vyučujúcej: V dnešnej „prepodnetovej“ dobe je pre učiteľa veľmi náročné motivovať žiakov k čítaniu nejakej literatúry, tobož k písaniu básní. Stále sa však nájdu žiaci, v ktorých drieme zmysel pre umelecké stváranie sveta. Takou žiačkou je aj Emma Trnkusová, ktorá sa k literárnej tvorbe dostala na základnej škole Štefana Senčika v Starom Tekove. V písaní básní jej pomáhajú aj ja ako učiteľka slovenského jazyka a literatúry, a to formou kľúčových slov. Zapája sa do rôznych literárnych súťaží, v ktorých má aj viacero úspechov. Je to pre ňu veľká motivácia k ďalšej tvorbe.

Mgr. Frederika Mészárosová
Základná škola Štefana Senčika, Starý Tekov
frederikameszarosova@gmail.com

Slová života

Usilujte sa dostať to, čo máte radi. Inak budete musieť mať radi, čo dostanete.

George Bernard Shaw

Každý východ je aj vchod.

Tom Stoppard

Perly neporážajú veľkosťou, ale vnútornou hodnotou.

Svetozár Hurban Vajanský

Najväčšmi bolí to, čo si si zavinil sám.

Sofokles

Kto neunesie meč, seká jazykom.

Ezop

